

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

**ŞARKI MECMUASI (ÇORUM HASANPAŞA KTP. 19 Hk
2253/3) ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU VE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Zehra Mine BARAN GÜNDOĞDU

Çorum 2019

**ŞARKI MECMUASI (ÇORUM HASANPAŞA KTP. 19 Hk 2253/3)
ADLI ESERİN TRANSKRİPSİYONU VE İNCELENMESİ**

Zehra Mine BARAN GÜNDOĞDU

**Sosyal Bilimleri Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

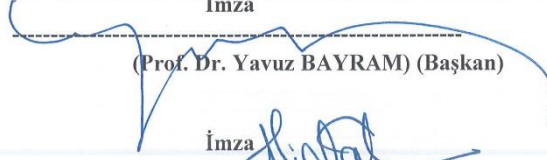
**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Hiclâl DEMİR**

ÇORUM 2019

KABUL VE ONAY

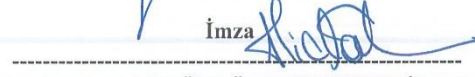
Zehra Mine BARAN GÜNDOĞDU tarafından hazırlanan *Şarkı Mecmuası (Çorum-Hasanpaşa Ktp. 19 Hk 2253/3) Adlı Eserin Transkripsiyonu ve İncelenmesi* başlıklı bu çalışma, 02.05.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans / doktora / sanatta yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

(Prof. Dr. Yavuz BAYRAM) (Başkan)

İmza

(Dr. Öğr. Üyesi Hicral DEMİR) (Danışman)

İmza

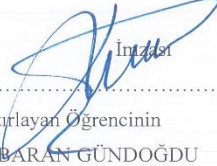
(Dr. Öğr. Üyesi Seydi KIRAZ)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN
Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (20/03/2019)

.....
Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Zehra Mine BARAN GÜNDOĞDU

ÖZET

BARAN GÜNDOĞDU, Zehra Mine. *Şarkı Mecmuası (Çorum Hasanpaşa Ktp. 19 Hk 2253) Adlı Eserin Transkripsiyonu ve İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2019.

“Mecmua” kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup “toplanmış, biriktirilmiş, tanzîm edilmiş şeylerin hepsi” anlamına gelmektedir. Mecmualar edebiyat tarihimize kaynaklık etmesi bakımından son derece önemlidir. Nazire mecmuaları, antoloji niteliğinde mecmualar, çeşitli risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar gibi çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Şekil ve içerik özelliklerini incelediğimiz *Şarkı Mecmuası*’nın yer aldığı *Mecmuatü’r-resâil*, farklı konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir mecmuadır.

Mecmuatü’r-resâil’de 4 farklı risale yer almıştır ve bu çalışmada 19 Hk 2253 numarada kayıtlı (Çorum Hasanpaşa Ktp.) bu eserin 33a-75b arasındaki *Şarkı Mecmuası*’nın transkripsiyonu ve incelemesi yapılmıştır. *Şarkı Mecmuası*’nda 80 şaire ait 160 adet şiir tespit edilmiştir. Ağırlıklı olarak 16. yüzyıl şairlerinden şiirlerin yer aldığı bu *Mecmua*’da, 109 gazel, 17 ilâhi, 14 kıt’a, 12 matla, 4 rubâi, 2 müfret, 1 terki-i bent ve 1 kıt’a-ı kebîre yer almaktadır. Ayrıca bu gazel ve ilâhilerden 25 tanesi Uşşâk, Nevâ, Nevrûz-ı Acem, Acem, Rast, Hüseyinî, Hisâr, Sünbüle, Sabâ, Gülizâr, Muhalif Irâk, Muhayyer, Bayâtî ve Rehâvî makâmlarında bestelenmiştir.

İstinsah tarihi ve müstensih hakkında bilgi sahibi olamadığımız *Şarkı Mecmuası*’nda, öncelikle *Mecmua*’nın şekil ve içerik özellikleri hakkında incelemeler yapıldı. *Mecmua*’da yer alan şairler ve makâmlarla ilgili yapılan çalışmalar tablo şeklinde ortaya konuldu. Sonrasında ise metnin transkripsiyonuna yer verildi. Bu çalışmalar neticesinde, gün yüzüne çıkarılan bu *Mecmua*’nın dönemin şiir zevki, şairlerin eğilimleri ve birbirlerine olan bakış açıları hakkında fikir vereceği düşünülmektedir. Ayrıca bestelenen şiirlerde kullanılan makâm, devrin müzik anlayışına ışık tutacaktır.

Anahtar Kavramlar: *Şarkı Mecmuası*, makâm, mecmua, Klasik Türk şiiri.

ABSTRACT

BARAN GÜNDOĞDU, Zehra Mine. *Transcription and examination of the work called Şarkı Mecmuası* (Çorum Hasanpaşa Library 19 Hk 2253). (Master Thesis), Çorum, 2019.

The word “Mecmua”(journal) is a word which is of Arabic origin, and it means “all the things collected, saved, organized”. Mecmuas are extremely important since they are resources of our history of literature, and can be classified diversely such as parallel mecmuas, mecmuas which have the characteristics of anthology and mecmuas which have been created by gathering different booklets. *Mecmatü’r-Resâil*, which includes *Şarkı Mecmuası*, the form and content characteristics of which we have studied, is a mecmua which has been constituted by gathering booklets on different subjects.

Four different booklets are included in *Mecmatü’r-Resâil*, and in this study, transcription and examination of *Şarkı Mecmuası* that is between 33a-75b of this work which is registered with the number 19 Hk 2253 (Çorum Hasanpaşa Library) has been done. 160 poems that belong to 80 poets have been determined in *Şarkı Mecmuası*. In this *Mecmua*, which predominately includes the sixteenth century poets, 109 gazels, 17 ilâhis, 14 kıt’as, 12 matlas, 4 rubâis, 2 müfrets, 1 terkib-i bent ve 1 kıt’a-ı kebîre are involved. Besides; 25 of these odes and chants are composed in the modes Uşşak, Nevâ, Nevrûz-ı, Acem, Rast, Hüseyinî, Hisar, Sünbüle, Sabâ, Gülizâr, Muhalif Irak, Muhayyer, Bayâtî and Rehâvî.

First of all, reviews about the form and content characteristics of *Şarkı Mecmuası*, about whose date of copying and copyist we have no information, have been done. The studies done related to modes and poets which are in the mecmua have been presented in the form of table. Thereafter the transcription of the text has been presented. As a result of these studies, it is thought that this mecmua, which has been brought to light, will give an idea about the taste in poem, sense of the poets and their attitudes to each other in that period. Moreover, the modes used in the composed poems will enlighten the music appreciation of the term.

Key words : *Şarkı Mecmuası*, mode, mecmua (journal), Classical Turkish poem.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar DİZİNİ.....	vi
KISALTMALAR	vii
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞARKI MECMUASI'NDA YER ALAN ŞAİRLER VE ŞİİRLER

1.1. ŞAİRLER.....	4
1.1.1. Sultan Şairler.....	4
1.1.1.1. II. Murat.....	4
1.1.1.2. Fatih Sultan Mehmet.....	5
1.1.1.3. Yavuz Sultan Selim	5
1.1.1.4. Kanûnî Sultan Süleyman	5
1.1.1.5. Şehzade Korkut	5
1.1.2. Farsça Şiir Yazan Şairler	6
1.2. NAZIM ŞEKİLLERİ NAZIM TÜRLERİ	11
1.2.1. Gazel	11
1.2.2. Kıt'a- Kıt'a-ı Kebîre	16
1.2.3. Matla	17
1.2.4. Rubâî.....	17
1.2.5. Müfret	17
1.2.6. Terkib-i Bent	17
1.2.7. İlâhî	17
1.2.8. Şuğul	17
1.2.9. Esmâ Zikri	18
1.3. MAKÂMLAR	18
1.3.1. Acem Makâmı.....	18

1.3.2. Nevrûz-ı Acem Makâmı	18
1.3.3. Bayâtî Makâmı	19
1.3.4. Gülizâr Makâmı	19
1.3.5. Muhalif Irak Makâmı.....	19
1.3.6. Hisar Makâmı	19
1.3.7. Hüseyinî Makâmı.....	20
1.3.8. Muhayyer Makâmı	20
1.3.9. Nevâ Makâmı	20
1.3.10. Rast Makâmı	21
1.3.11. Rehâvî Makâmı.....	21
1.3.12. Sabâ Makâmı	21
1.3.13. Sünbûle Makâmı	22
1.3.14. Uşşâk Makâmı	22

İKİNCİ BÖLÜM

ŞARKI MECMUASI'NDA YER ALAN ŞİİRLERİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2.1. DİNÎ-TASAVVUFÎ UNSURLAR	24
2.1.2. Peygamberler	25
2.1.2.1. Hz. Muhammed	25
2.1.2.2. Hz. İsa	27
2.1.2.3. Hz. Yûsuf	27
2.1.2.4. Hz. Mûsâ.....	29
2.1.2.5. Hz. Nûh.....	29
2.1.2.6. Hz. Uzeyir	30
2.1.2.7. Hz. İbrâhîm.....	30
2.1.3. Dört Halife	31
2.1.4. Dinî ve Tasavvufî Şahsiyetler.....	31
2.1.4. 1. Hz. Zubeyir b. Avvam	31
2.1.4.2. Hallâc-ı Mansûr	32
2.1.4. 3. Hızır ve Âb-ı Hayât.....	32
2.1.5. Âyet ve Hadisler	32
2.1.6. Ramazan	34
2.1.7. Kadir Gecesi	34
2.1.8. Kâbe	34
2.1.9. Cennet-Cehennem	35

2.1.10. Kevser ve Tûbâ	36
2.1.11. Rind ve Zâhid	37
2.1.12. İrem	38
2.2. DİN DIŞI UNSURLAR	38
2.2.1. Mitolojik Unsurlar	38
2.2.1.1. Behrâm ve Erdeşir	38
2.2.1.2. Rüstem	39
2.2.1.3. Simurg ve Kaf Dağı	39
2.2.1.4. İskender	40
2.2.1.5. Dârâ	40
2.2.1.6. Cem	41
2.2.2. AŞk Kahramanları	41
2.2.2.1. Leylâ ve Mecnûn	41
2.2.2.2. Hüsrev / Ferhâd / Şîrîn	42
2.2.2.3. Vâmık u Azrâ	43
2.2.2.4. Cemşîd ü HurŐîd	43
2.3. TARİHÎ ŞAHSİYETLER	44
2.3.1. Mahmûd ve Ayâs	44
2.4. DİĞER UNSURLAR	44
2.4.1. Kahve	44
2.4. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER	45
2.5. EDEBÎ SANATLAR	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ YAZILI METİN

3.1. ÇEVİRİ YAZILI METİN OLUŞTURULURKEN DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR	50
3.2. ÇEVİRİ YAZILI METİN	51
SONUÇ	184
KAYNAKÇA	187
ELEKTRONİK KAYNAKLAR	189
ŞAİRLER DİZİNİ	191

TABLolar DİZİNİ

Tablo	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1 Şairler.....	7
Tablo 1.2 Makâmlar.....	23

KISALTMALAR

G.	: GAZEL
İ.	: İLÂHÎ
K.	: KIT'A
T.	: TERKÎB-İ BENT
M.	: MATLA
Ş.	: ŞUĞUL

ÖN SÖZ

İslam medeniyeti etkisi altında ortaya çıkan, asırlar boyu Türk toplumunun duygularına, yönelimlerine tercüman olan ve yerini Batı'dan esen rüzgârlar neticesinde Yeni edebiyata bırakan -buna rağmen onu besleyen- Klasik Türk edebiyatı, kendine özgüdür ve belli kuralları vardır. Her edebî dönem gibi de icra edildiği dönemin zihniyetini yansıtır.

Zaman olarak uzak fakat duygu ve düşünce dünyasıyla hâlâ içerisinde yaşayabileceğimiz Klasik Türk edebiyatına ışık tutabilecek her türlü kaynak, günümüzde büyük bir önem arz etmektedir. Dîvânlar, tezkireler gibi kıymetli kaynaklardan biri de mecmualardır. Bazen şairlerin birbirlerine yazdıkları nâzireleri bazen de meraklılarınca bir araya getirilmiş şiirleri içeren mecmualar, dönemin zevkini, şairlerin yönelimlerini ve birbirlerine bakış açılarını göstermesi bakımından çok önemlidir. Özellikle dîvânlarına ulaşamadığımız ya da dîvân tertip etmemiş şairlerin şiirlerini görebilmek adına kıymetli kaynaklardır.

Bu düşüncelerle tez çalışmamda Çorum ilinde bulunan Hasanpaşa Yazma Eserler Kütüphanesinde 2253 numarasında kayıtlı *Mecmuatü'r-Resâil* adlı el yazması eserin, 33a-75b arasında yer alan *Şarkı Mecmuası*'nın transkripsiyonunu ve incelemesini yaparak bu eseri tanıtmaya çalıştım. İlk olarak giriş bölümünde Klasik Türk şiirinde önemli bir yer tutan mecmualar hakkında genel bilgilere ve bu bilgiler ışığında eserin değerlendirmesine yer verdim. 1. Bölümde eserde yer alan şairler, nazım şekilleri ve makâmların tasnifini yaptım. 2. Bölümde şiirlerin içeriği hakkında genel bir değerlendirme yapmaya çalıştım. 3. Bölümde ise transkripsiyonlu metne yer verdim. Çalışmam esnasında her ne kadar hassasiyet göstersem de elbette ki birtakım eksiklerim olmuştur. Temennim hazırladığım bu tezin bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlamasıdır.

Çalışmam esnasında karşılaştığım her türlü güçlükte süreç boyunca yardımını, ilgisini, en önemlisi çok değerli birikimini ve vaktini benden esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hiclâl DEMİR'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca çok değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Elif AYAN NİZAM'a, kıymetli arkadaşım Hitit Üniversitesi Öğr.Gör. Sema DİNÇ'e ve Okul Müdürüm Sayın Mustafa HEKİM'e çalışmama olan katkılarından dolayı teşekkür ederim. Ve ben tüm bunlarla uğraşırken evimizi ayakta tutan, desteğini her daim hissettiğim sevgili eşim Arif Ahmet GÜNDOĞDU'ya ve

zamanlarından çalarak vicdan azabı çektiğim çocuklarım Tuna, Arda ve Meriç'e sonsuz teşekkürler.

20 Mart 2019

Zehra Mine BARAN GÜNDOĞDU

GİRİŞ

Eski Türk edebiyatı için; Dîvân edebiyatı, Klasik Türk edebiyatı, İslâmî Türk edebiyatı, Ümmet Çağı Türk edebiyatı, Saray edebiyatı ve Yüksek zümre edebiyatı gibi pek çok adlandırma yapılmıştır. Bu edebiyatın kaynakları arasında da Kur'an-ı Kerim, Hadisler, İslam tarihi, İran mitolojisi ve Türk kültür tarihi gösterilebilir. Bu dönemin edebî ve kültürel zevki, sosyal anlayışı gibi pek çok hususun belirlenmesinde ise divânlar ve tezkirelerin yanı sıra mecmualar önemli birer kaynaktır.

“Mecmua” kelimesi, Arapça “cem’ ” (toplama, bir araya getirme) kökünden mef’ûl bâbında müennes (dişil) bir kelime olup “toplanmış, biriktirilmiş, tanzim edilmiş şeylerin hepsi” anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2000, s. 596). Kütüphanecilik literatüründe mecmuanın karşılığı “derleme”dir. Günümüz Türkçesinde ise “dergi” olarak karşılığını bulan mecmualar, mürettibin beğenisi doğrultusunda oluşturulmuş dönemin zevkini yansıtan kaynaklardır. Ayrıca şairlerin farklı versiyonlarını görmeye de olanak sağlamaktadır.

A. Sırrı Levend’e göre mecmualar edebiyat tarihimiz için son derece önemlidir ve şu şekilde sınıflandırılabilir: a. Nazîre mecmuaları, b. Antoloji niteliğinde mecmualar, c. Çeşitli konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulan mecmualar, d. Aynı konuda yazılmış eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş mecmualar, e. Bilinen bir kişi tarafından hazırlanmış, farklı pek çok bilgiyi bir araya getiren mecmualar (Levent, 2015, s.166). Şekil ve içerik özelliklerini incelediğimiz *Şarkı Mecmuası*’nın yer aldığı *Mecmuatü’r-resâil* farklı konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir mecmuadır.

Şairlerin birbirlerine yazdıkları nâzireleri ve meraklılarınca bir araya getirilmiş şiirleri ihtiva eden mecmualar, dönemin zevkini, şairlerin eğilimlerini ve birbirlerine bakış açılarını göstermesi bakımından önemlidir. Özellikle dîvânlarına ulaşamadığımız ya da dîvân tertip etmemiş şairlerin şiirlerini görebilmek adına oldukça önemli kaynaklardır (İsen, 2015, s. 29).

Günümüzde Dîvân edebiyatına kaynaklık eden önemli mecmulardan bazıları şöyledir: Ömer b. Mezid’in hazırlamış olduğu *Mecmuatü’n-nazâir*, Eğirdirli Hacı Kemal’e ait *Câmiu’n-nazâir*, İbrahim Bey Külliyyatı, *Câmu’l-Maânî*, Süleyman Faik

Mecmualar, “farklı kişilere ait metinlerin ya da metin parçalarının bir araya getirildiği eserler bütünü” olarak da ifade edilebilir. Mecmualarda bir araya getirilen metinler arasında genellikle benzer yanlar vardır. “Mecmuatü’r-resâil”leri (risaleler mecmuası), bir araya getirilmiş hacimce küçük eserler oluşturur. Bu eserler arasında çoğunlukla konu birliği de bulunmakla birlikte esas ortak nokta hacimsiz eserlerin derlemesi olmasıdır. Ancak hacimli eserlerin toplanmasından oluşan mecmualar da vardır. Aynı konudaki metinlerin toplandığı mecmualar, içerikleriyle adlandırılmaktadır. İçindeki bütün manzumelerin “ilâhî”lerden oluştuğu mecmualara “mecnû’a-i ilâhiyât”, fetvaların toplanmasıyla meydana gelmiş mecmualara “mecnû’a-i fetâvâ” denilmesi gibi.

Mecmuatü’r-resâil’de 4 farklı risale yer almıştır. Risâlede sırasıyla; *Menakıb-ı Hâfız-ı Şirâzî*, Nûred-dîn ‘Abder- Rahmân b. Ahmed el-Câmî’ye ait *Aruz-ı Câmî*, *Şarkı Mecmuası* ve Derviş Ahmed el-Garabî’ye ait bir *Münacât* yer almıştır. Bizim çalıştığımız mecmua, kayıtlara her ne kadar *Şarkı Mecmuası* olarak geçse de yaptığımız çalışmalar sonucunda belirlenen 160 şiirden sadece 25 tanesinin makâmı belirtilmiştir.

Bu çalışmada 19 Hk 2253 numarada kayıtlı (Çorum Hasanpaşa Ktp.) *Mecmuatü’r-resâil* adlı eserin 33a-75b arasındaki *Şarkı Mecmuası*’nın transkripsiyonu ve incelemesi yapılmıştır. Toplam 160 adet şiirin yer aldığı mecmuada 80 farklı şairin şiiri yer almaktadır.

Yapılan çalışma sonucunda *Mecmua*’da yer alan şairlerin çoğunluğunun 16. yüzyılda, bir kısmının da 17. yüzyılda yaşadığı tespit edilmiştir. Bunların dışında 13. yüzyıl şairi Yunus Emre’ye ve 15. yüzyıl şairi Necâfî’ye ait şiirlere de yer verilmiştir.

Şarkı Mecmuası, 110 gazel, 16 ilâhi, 14 kıt’a, 12 matla, 4 rubâi, 2 müfret, 1 terki-i bent ve 1 kıt’a-ı kebîreden oluşmaktadır. Ayrıca bu şiirlerden 25 tanesi Uşşak, Nevâ, Nevruz-ı ‘Acem, ‘Acem, Rast, Hüseyinî, Hisâr, Sünbüle, Sabâ, Gülizâr, Muhalif Irâk, Muhayyer, Bayâtî ve Rehâvî makâmlarında bestelenmiştir.

Şiir mecmualarında genellikle ketebe ya da istinsah kaydı bulunmaz. Çünkü mecmualar derleyen kişilerin bir nevi “zevklerine göre” tuttuğu defterlerdir. Bu nedenle mecmuaların derlendiği tarihin tespiti kolay değildir. Ancak tarihin tespitinde mecmuada şiiri bulunan şairlerin yaşadıkları dönemden, mecmuanın fizikî durumundan

(kâğıt, cilt vs.) hareketle en azından tahminde bulunmak mümkündür. Şayet mecmua derleyicisinin düştüğü kimi tarih notları varsa bu hususta işimizi kolaylaştırabilir.

İstinsah tarihi hakkında hiçbir bilginin bulunmadığı *Şarkı Mecmuası*'nda ise ağırlıklı olarak 16.yy.'da yaşamış şairlerin şiirlerine yer verilmiştir. Ayrıca; Fuzûlî, Bâkî, Zâtî, Niyâzî Mısrî gibi tanınmış şairlerinin yanı sıra daha az bilinen şairleri de yer almıştır. Bu bağlamda müstensih devrinin şairlerini tanıtmaya kaygısı taşımış olabileceği düşünülebilir. Ayrıca yine bahsi geçen tarihlerde yaşamış Farsça şiir yazar şairlerin şiirlerine ve II. Murat, Fatih, Yavuz ve Kanûnî gibi padişahlarla Şehzade Korkut'un şiirlerinden örneklere de yer verilmiştir.

Şarkı Mecmuası'nın müstensih hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Sadece eserde yer verdiği şairlerin yaşadığı yüzyıllar dikkate alındığında müstensih 17. yy.'dan sonra yaşamış olabileceği tahmini yapılabilir. Bazı mecmualar farklı dönemlerde birbirine eklenmek suretiyle oluşturulduğundan değişik renkte mürekkep ve yazı türleri de bulunabilir. Kâğıt ve mürekkep farklılığının sebebi mecmuanın farklı zamanlarda yazılması olabileceği gibi uzun bir süreçte farklı kimselerin elinden geçmesi, yani eserin aslında birden çok derleyicisinin bulunması da söz konusu olabilir. *Şarkı Mecmuası*'nda ise yazı karakterlerinde küçük değişiklikler gözlenmiştir. Kâğıt yapısında büyük bir farklılık olmayıp sayfanın kullanımında farklı tarzlar saptanmıştır. Bu doğrultuda bu *Mecmua*'yı birden fazla kişinin tertip etmiş olabileceği düşünülebilir.

Şarkı Mecmuası'nda ağırlıklı olarak tâlik yazı tipi kullanılmıştır. Bunun dışında nesih hattına da rastlanmaktadır. Eserde Farsça şiirlerde yer almış ve bu kısımlarda tâlik hat tercih edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞARKI MECMUASI'NDA YER ALAN ŞAİRLER VE ŞİİRLER

1.1. ŞAİRLER

Mecmua' da 80 şair yer almıştır. Şairlerin önemli bir kısmı 16. yy.'da yaşamış şairlerdir. Bu şairler; sultan şairler, Farsça şiir yazarlar ve diğer şairler olarak sınıflandırılmıştır.

1.1.1. Sultan Şairler

*Mecmua'*da dört Osmanlı sultanının ve bir şehzadenin şiirleri yer almaktadır: Ebu'l-feth Sultan Muhammed Han-ı Gazi (Fatih Sultan Mehmet), Padişah Gazi Sultan Murat Han (II. Murat), Sultan Selim Bahâdır Hân (Yavuz Sultan Selim), Gazi Sultan Süleyman (Kanûnî Sultan Süleyman) ve Merhum Sultan Korkut (Şehzade Korkut).

1.1.1.1. II. Murat

Osmanlı padişahlarından günümüze şiiri ulaşmış ilk şairlerden biri II. Murat'tır. II. Murat, hassas, ince ve romantik özellikleriyle ön plana çıkmıştır. Bu özelliklerinin sebebi olarak Sırp prensesi ve aynı zamanda eşi olan Mara gösterilmektedir. Onun için oldukça duygulu şiirler yazmıştır (Kut, 2014, s.161).

*Mecmua'*da II. Murat'a ait bir kıt'a yer almıştır:

Sâkî getür götür yine dünk[i] şarâbumı

Söylet getür dile yine çeng ü rebâbumı

Ben var iken gerek baña bu zevk bu sürür

Bir gün ola ki görmeye kimse türâbumı

1.1.1.2. Fatih Sultan Mehmet

Güzel sanatların pek çok dalıyla ilgilenen Fatih; resim, şiir ve müzik gibi sanat dallarına önem vermiştir. Döneminde Şeyhî, Ahmed Paşa, Necâtî gibi büyük şairler yaşamıştır. Himaye ettiği Ahmet Paşa ve Şeyhî'nin etkisinde kalmış olan Fatih, şiirlerinde “Avnî” mahlasını kullanmıştır (İsen vd., 2012, s.27).

Mecmua'da Fatih'in Karamânî için yazdığı cinaslı bir matla yer almaktadır:

Benümle salţanat bahşin idermiş ol Karamanî

Hudâ fırsat virürse ger  ara yire  aram anı

1.1.1.3. Yavuz Sultan Selim

Arap a şiirler de yazan Yavuz Sultan Selim, d v n tert p edecek kadar da Fars aya hakimdir. Edebiyat d şında felsefe, matematik ve din  ilimler konusunda da kendini yetiştirmiştir. Yavuz'un *Fars a D v n'*ı Alman imparatoru II. Wilhelm'in talimatıyla 1904 yılında Prof. Paul Horn tarafından yayımlanmıştır. 1946'da ise Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan tarafından T rk eye terc me edilmiştir (İsen vd., 2012, s.87).

Mecmua'da Yavuz Sultan Selim'e ait Fars a bir gazele yer verilmiştir.

1.1.1.4. Kan n  Sultan S leyman

şair ve  lim bir kişi olarak bilinen Kan n , sanat ılara ve ilim adamlarına kıymet vermiştir. Devrinde B k , Z t , Hay l , Fuz l  gibi Divan şiirinin b y k şairleri yaşamıştır. Fars a ve T rk e div n  olan Kan n ; “Muhibb ”, “Meft n ” ve “ ciz ” mahlaslarını kullanmıştır. Osmanlı padişahları arasında en  ok şair yazan padişah unvanına sahiptir (İsen vd., 2012, s.109).

Mecmua'da bir Fars a gazeli bulunan Kan n 'yi, m rettip “P diş h-ı  l -pen h Kahram n-ı R zg r” olarak anmıştır.

1.1.1.5. şehzade Korkut

Yavuz Sultan Selim'in en sevdiği kardeşi olan şehzade Korkut, pek  ok ilim ve sanat dalında kendini  ok iyi yetiştirmiştir. İyi bir besteci ve şairdir. Din  konularda

çeşitli eserler vermiştir. Eserleri ulemâ kesim arasında beğeni topladığı gibi halk tarafından da bilinmekteydi. En büyük başarısını mûsikî ve hat sanatında göstermiştir. “Gıda-yı ruh” ismini verdiği bir saz icat ettiği bilinmektedir. “Harîmî” mahlasıyla şiirler yazan Şehzade Korkut’un kullandığı nazım şekilleri ve şiirlerin muhtevâsı bakımından Dîvân şiirine hakim olduğu görülmektedir (İsen vd., 2012, s.67).

Mecmua’da Şehzade Korkut’a ait bir müfret yer almıştır:

Bir gönül şâf kıılır şüfî şafâ isterseñ

Yüri mey-ğāneye rehn itmege seccāde getir

1.1.2. Farsça Şiir Yazan Şairler

Şarkı Mecmuası’na Farsça şiiri alınan şairler şunlardır: ‘Abdü’l-kerîm, Muhammed-i Meşhedî, Emînî, Mîr Husrev, Rûhî, Monla Kâsım, Kemal Paşa-zâde, Hâkânî, Kirmânî, Bâyezid-i Bistâmî, Mevlânâ Behâ, Hazret-i Şeyh ‘Attâr, Mîr Şeyh ‘Abdullâh, Hâmûşî, Merhûm Muhammed Çelebi ibni Müftî Hâce Çelebi, Müftî-zâde, Saçlu Emîr Efendi-i Kâdî-i İstanbul, Hazret-i Monla, Hazret-i Şeyh Kutbeddînü’l-

Hicâzî, Hazret-i Şeyh Sultân Veled, سهيلي مير

1.1.3. Diğer Şairler

Aşağıdaki tabloda *Şarkı Mecmuası*’nda şiirleri yer alan şairlerin, doğum ölüm tarihleri ile kullandıkları nazım şekilleri ve şiir sayıları belirtilmiştir. Bazı şairler hakkında ise kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Tablo 1.1.Şairler

ŞAİRİN ADI	DOĞUM/ÖLÜM TARİHİ	KULLANDIĞI NAZIM ŞEKLİ VE SAYISI
Adlî	Âdil/Adlî, Şeyh Hasan Âdil Efendi veya Hasan Adlî Efendi (d.??/-ö.26 Şevval 1026/27 Ekim 1617) (Gönel, 2014).	1 ilâhi
Ahî	?	1 gazel
‘Âlî	Kınalızade-d.916/1510-ö.6	2 gazel
Çelebi	Ramazân 979/22 Ocak 1572)	
Aşkî	?	2 gazel
Azizî	?	1 ilâhi
Bâkî	(d. 933/1526-ö. 1008/1600)	9 gazel 2 kıt‘a 1 kıt‘a-ı kebîre 1 terkeb-i bent
Bedî‘î	(d.??/-ö.995/1586-87)	1 gazel
Belîğî	(d.??/-ö.970?/1562?)	1 gazel
Celal Bey	?	1 gazel
Delü Birâder	Delü Birâder /Gazâlî (d./-ö.940/42/1534/36)	1 gazel
Dervîş	(d. /?-ö. /?)	1 gazel (mülemmâ)
Emîr	Saçlı Emirzâde Abdurrahman Alemşah Efendi (d./-ö.987/1579)	1 gazel
Emrî	(d.??/-ö. 983/1575)	3 gazel
Eşrefoğlu	Eşrefoğlu Abdullah	1 gazel
Rûmî	(d.754/1353-ö.874/1469)	1 ilâhi
Fedâyî	(d.??/-ö.??/?)	2 gazel
Fuzûlî	(d.888/1483-ö.963/1556)	2 gazel
Gafûrî	Bahşî-zâde Gafûrî Çelebi (d.??/-ö.??/?)(Aksoyak, 2015).	1 gazel

Garîbî	?	1 gazel
Hâce	(d. 896/1490 -ö. 982/1574)	2 matla
Çelebi		
Hâdî	?	1 gazel
Hayretî	(d. ??-ö. 941/1534/35)	1 gazel
Himmet Efendi	Abdî, Şeyh Himmet Efendi (d.??-ö.1095/1683-84) (Aksoyak, 2014).	1 ilâhi
Hüdâyî	Hüdâyî, Azîz Mahmûd (d.948/1541-ö.1038/1628) (Eren, 2015).	3 gazel 1 ilâhi
Hüsâmî	(d. /-ö.1016/1607)	1 gazel
Izârî	(d./-ö.929/1522)	1 gazel
Îshak	(d./-ö.944/1538)	1 gazel
Çelebi		
Latîfî	?	1 gazel
Lutfî	Lutfî (d.??-ö.??) (Köksal, 2013).	1 gazel
Mahvî	Şeyh İsa Mahvî Efendi (d.1047/1637/38 -ö.22 Ramazan 1127 /21 Eylül 1715) (Birgören, 2014).	1 gazel
Mesîhî	(d. ??-ö. 918/1512)	1 kıt'a
Meylî	(d. ??-ö. 957/1550)	1 gazel
Muhîfî	?	1 gazel
Muhyî	?	1 gazel
Nahîfî	Nahîfî, Mehmed Nahîfî Efendi (d.??-ö.1018/1609-10) (Kesik, 2014).	2 gazel
Nakşî	Nakşî Ahmed Efendi (d.??-ö.??) (Selçuk, 2014).	1 gazel 1 ilâhi
Nazmî	Nazmî,Edirneli (d.?-ö.993/1585/86?) (Üst, 2013).	1 gazel
Necâtî	(d.847-850?/1443-1446?-ö.914/1509)	13 gazel
Nev'î	(d.940/1533-34-ö.1007/1599	16 gazel
Nişancı-zâde Câfer	(d.Şa'bân 856/Ağustos 1452-ö.8 Receb 921/18 Ağustos 1515)	1 gazel
Çelebi		
Niyâzî	(d.1027/1618-ö.1105/1694)	3 gazel

Mısrî		3 ilâhi
Nizâmî	Nizâmî-i Karamanî (d.839-844 ?/1435-1440?-ö.874-878 ?/1469-1473?) (Savran, 2013).	1 gazel (mülemmâ)
Sâbirî	?	1 gazel
Sa'dî	(d.??/ö.951/1544)	1 gazel
Çelebi		
Sezâyî	Sezâyî (d.??-ö.??) (Köksal, 2013).	2 ilâhi
Sipâhî	(d.??-ö.1014/1605)	1 gazel
Sübûtî	(d.??-ö.950/1543-44)	1 gazel
Sünnî	Sünnî, Sünnî Çelebi(d.??-ö.940/1533) (Kaplan, 2013).	3 rubâi
Şeyh Nûrî	?	1 ilâhi
Şeyh Yakup Rahmî	?	1 gazel
'Ulvî	(d./-ö.975/1567/68)	2 gazel
Vâlihî	(d.??-ö.986/1578-79)	1 gazel
Yahyâ	?	1 gazel
	Taşlıcalı Yahyâ (d.??-ö.990/1582)	2 gazel
		1 matla
Yunus Emre Zâtî	(d.638/1240-1241-ö.720/1320-1321)	1 ilâhi
	(d.876/1471-ö.954/1547)	13 gazel

Mecmua'da Mahvî'ye ait bir gazel yer almıştır. Klasik şiirde “Mahvî” mahlasını kullanan pek çok şair tespit edilmiştir. *Mecmua*'da şiirin başlığında “Şeyh İsa Efendi” yazılması, mahlas beytinde de “Mahvî” şeklinde geçmesi bize 18.yy. şairleri arasında yer alan Mahvî'yi işaret etmektedir. Ancak *Mecmua*'da genel olarak 16.yy.'da yaşamış şairlerin yer almış olması nedeniyle kesin bir kanıya varılamamıştır.

16.yy.'da “Muhyî” mahlasıyla şiir yazmış birden fazla şair tespit edilmiştir. Ancak elimizdeki sınırlı veriler nedeniyle hangi şair olduğu belirlenememiştir. *Mecmua*'da Muhyî'ye ait bir gazel yer almıştır.

“Azizî” mahlasını taşıyan 16.yy.'da yaşamış iki şair tespit edilmiştir. Bunlar; Azizî, Şeyh Abdülaziz Azizî Dede (d.??-ö.1140/1728) (Kesik, 2014) ve Azizî,

Mustafa'dır (d.??-ö.993/1585). (Tuğluk, 2014) *Mecmua*'da Azizî'ye ait bir ilâhi yer almıştır.

Hakkında kesin bilgi bulamadığımız Şeyh Yakup, Ahî, Şeyh Nûrî isimli şairler de *Mecmua*'da yer almıştır. Ayrıca Yunus Emre'ye ait bir ilahi mürettip tarafından "Yunus Emrem" başlığı ile *Mecmua*'ya kaydedilmiştir.

Fedâyî mahlasını alan şairlerden 16.yy.'da yaşamış bir şair tespit edilmiştir. Hakkında çok fazla bilgi sahibi olamadığımız şairin günümüze sadece Farsça birkaç şiiri ulaşmıştır. *Mecmua*'da Fedâyî'ye ait iki Türkçe gazel yer almıştır. Bu şairlerin aynı kişi olma ihtimali sözkonusu olduğunda günümüze Türkçe şiirlerinin de ulaştığı varsayılabilir.

Şarkı Mecmuası'nda şiirlerine en çok yer verilen şair, Nev'î'dir. 16 gazeli bulunmaktadır. Hatta mürettip *Mecmua* 'ya Nev'î'ye ait bir gazelle başlamış ve ilerleyen bölümlerde aynı gazele tekrar yer vermiştir.

Mecmua'da Nev'î'den sonra en çok yer verilen şair 13 gazelle Zâtî'dir. Bu gazellerden 9 tanesi gazel-i tecnistir. Bu tecnislerden biri de bestelenmiştir. Makâm yine şiirin başında gösterilmiştir. Mürettip, Zâtî'den 53. gazelin başında "Zâtî-i Pîr Üstâdu'-şu'arâ-yı Rûm" şeklinde bahsetmiştir.

Mecmua'da Çok Sayıda Şiiri Yer Alan Bir Diğer Şair Bâkî'dir. Bâkî'ye Ait 9 Gazel, 2 Kıt'a Ve Bir De Kıt'a-I Kebîre Tespit Edilmiştir. *Mecmua*'da Son Şiir Olarak Bâkî'ye Ait "Kanûnî Mersiyesi" Bilinen Terkib-İ Bent De Yer Almıştır.

Necâti'nin İse 13 Gazeline Yer Verilmiştir. Böylece *Mecmua*'da Çokça Yer Alan Şairlerden Biri Olmuştur.

Mecmua'da "Emîr" mahlasıyla yer alan rast makamında yazılan gazelin ise Saçlı Emirzâde Abdurrahman Alemşah Efendi'ye ait olabileceği düşünülmektedir. *Mecmua*'da aynı isme ait bir de Farsça şiir yer almaktadır.

Hâdî, Garibî ve Celal Bey'e ait bir, Aşkî'ye ait iki gazel tespit edilmiştir. Ancak bu şairlerin bu yüzyılda bahsi geçen şairlerden hangisi olduğu belirlenememiştir.

16. yy.'da yaşayan "Sâbîrî" mahlaslı üç şair tespit edilmiştir. Mürettibin, şairden "Sabîrî Çelebi-i Kâdî" şeklinde bahsetmesi onun "d.??-ö.1591-92" tarihleri arasında yaşayan Sabîrî olduğunu düşündürmektedir.

16. yy.'da "Vâlihî" mahlasını kullanan pek çok şair yaşamıştır. Her ne kadar mürettibin, "Vâlihî el-kâdî" ifadesinden Vâlihî'nin kadı olduğu bilgisini edinsek de yine de bu şairlerden hangisi olduğu tespit edilememiştir.

16. yy.'da yaşamış “Muhîfî” mahlaslı iki şair tespit edilmiştir. *Mecmua*'da bir gazeli yer alan şairin bunlardan hangisi olduğu belirlenememiştir.

Mürettip, ‘Ulvî için bir gazelin başında “‘Ulvî Çelebi Efendi Za‘îm-i ‘Âlîm-‘izâr” ifadesini kullanmıştır. Başka bir gazelde ise “‘Ulvî-i ibni Hayyât” diye bahsetmiştir. Bu şairlerinin aynı kişi olup olmadığı tespit edilememiştir.

1.2. NAZIM ŞEKİLLERİ NAZIM TÜRLERİ

Şarkı Mecmuası'nda çok sayıda nazım şeklinin yer aldığı görülmektedir. Bunlardan bir kısmı bestelenmiş gazel ve ilâhilerdir. *Mecmua*'daki şiirlerin önemli bir kısmını, gazel nazım şekli teşkil etmektedir. Gazelden sonra en çok kullanılan nazım şekli ise “ilâhi”dir. *Mecmua*'da 110 gazel, 16 ilâhi, 14 kıt'a, 12 matla, 4 rubâi, 2 müfret, 1 terkiib-i bent, 1 kıta-ı kebîre tespit edilmiştir. Ayrıca 2 şûgul ve 2 de esma zikri formunda şiir yer almaktadır.

1.2.1. Gazel

Eserde en çok kullanılan nazım şekli gazeldir. *Mecmua*'da 110 gazel belirlenmiştir. Gazellerin bir kısmı dinî içerikli olmakla beraber din dışı konularda yazılmış gazel sayısının daha çok olduğu görülmektedir. Gazellerin 15 tanesi çeşitli makamlarda bestelenmiş olup bu şiirlerin makamı mürettip tarafından gazelin baş kısmında “Der-makâm-ı Sünbüle”, “Makâm-ı Rehâvî”, “Makâm-ı Nevâ” şeklinde belirtilmiştir.

Şiirlerin nazım şekilleri mürettip tarafından zaman zaman belirtilse de bazı nazım şekilleri inceleme esnasında tarafımızca tespit edilmiş ve numaralandırılmak suretiyle şiirin baş kısmında köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Bazı gazellerin şairleri, mürettip tarafından şiirin başında belirtilmiştir. Onun dışında makta beytinde yer alan mahlaslara bakılarak şiirlerin kim tarafından yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca kim tarafından yazıldığı belli olmayan gazeller de vardır. “Dirler” redifli 92. gazelin ve “gör” redifli 12. gazelin mahlası yoktur. *Mecmua*'da bir gazelin de iki defa yazıldığı (1. gazel ve 74 .gazel) görülmektedir. Mürettip tarafından Şeyh İsa'ya ait olduğu belirtilen şiirin (5. gazel), makta beytinde “Mahvî” mahlası geçmektedir.

Gazellerden 9 tanesi gazel-i tecnis¹ olup bunların tamamı Zâtî tarafından yazılmıştır. Tekrar tekniklerinden biri olan cinaslar, şiirlere hem ritmik bir akıcılık kazandırır hem de anlamla bütünleşerek etkili bir anlatım sağlar. Cinaslar şiirdeki monotonluğu kırmak amacıyla yapılıp birkaç beyitle sınırlı kaldığında makul karşılanabilir ancak gazel-i tecnisler şairler için bir zaaf olarak görülmektedir (Horata, 2018, s.149).

Mecmua'daki bazı gazellerin ise nazîre olduğu düşünülmektedir. Bu gazeller mecmuada peş peşe yer almıştır. İlk yazılan gazelin zemin/model gazel olduğu, sonrakilerin ise ilk gazele nazîre olarak yazıldığı düşünülmektedir. Örneğin Meylî'nin yazdığı "dirler" redifli gazelin (Gazel 47) hemen ardından Bedî'î'nin aynı redif ve vezinle yazdığı gazel (Gazel 48) gelmektedir. Meylî'ye ait gazel ve Bedî'î'nin naziresinin matla beyitleri şöyledir:

Meylî: *Bulunmaz vaşl-ı cānān itmeyince terk-i cān dirler*

Virülmez şimdi manşib rāyegānı imtîhān dirler

Bedî'î: *Görenler hāl-i 'anber-bāruñ āşüb-ı cihān dirler*

Haţuñ seyr eyleyenler fitne-i āhîr zamān dirler

Benzer şekilde Bâkî'nin yazmış olduğu gazele (Gazel 49), Sâbirî'nin yazmış olduğu gazelin de (Gazel 50) nazîre olduğu tahmin edilmektedir. Muhyî'nin gazeline ise (Gazel 90), Husâmî'ye ait gazelin (Gazel 91), kim tarafından yazıldığı belli olmayan gazelin (Gazel 92) ve Nev'î'nin gazelinin (Gazel 93) nazîre olarak yazıldığı düşünülmektedir.

Mecmua'da Farsça şiirlere de yer verilmiştir. Sultan Selim ve Sultan Süleyman'a ait Farsça birer gazel yer almıştır. Ayrıca Hazret-i Monla, Hazret-i Şeyh Kutbeddinü'l-Hicâzî ve Sultan Veled'e ait gazel şeklinde yazılmış Farsça birer şiir mevcuttur.

¹ Cinas, bir uyak çeşididir ve anlamları farklı ama yazılışları aynı olan sözcükler kullanılarak oluşturulan kafiyedir. Eğer gazelin tüm uyakları cinaslı ise bu gazele **tecnis** denir.

Şarkı Mecmuası'nda 2 adet “mülemmâ”² gazel yer almaktadır. Nizâmî'ye (Gazel 106) ve Dervîş'e ait (Gazel 108) gazeller; Türkçe, Arapça ve Farsça karışık yazılmıştır. Bu gazeller aşağıda verilmiştir:

Fermāyed Nizāmī

İtmeden seyl-i fenā 'ömr diyārın[ı] h̄arāb

Huz mine'l-'iysi naşīben ve mine'l-'ömri nişāb

Feth-i bāb-ı haram 'ayş-ı zi-meyhāne taleb (?)

Rahim-Allāhu limen 'allemeni fetha'l-bāb

'Ayş it ey 'āşık-ı şeydā ki bahārıyla yine

Zeynu'r-ravzati ke'l-cenneti bi'l-verdi ve t̄āb

Gönlüñi bencileyin bir büte vir kim diyeler

Yesserallāhu limen a'şāhahu h̄usne me'āb

سرو نازی که زر خساره تو روز شو

Lev tecellā leke fi'z-zulmeti min-ğayri h̄icāb

از غمش انجا بجان من دل خسته نیست

Lev ved'a'nā eşaran minhu 'ale'ş-şahri lezāb

Baña senden ğam u endūh [u] ğinā oldı naşīb

Kısmetī minke belāun ve 'anāun ve 'azāb

² Sözlükte “renk renk, alacalı olan” anlamındaki mülemmâ kelimesi, terim olarak özellikle Fars ve Türk edebiyatlarında Türkçe, Arapça ve Farsça söylenmiş beyit ve mısraların oluşturduğu şiirler için kullanılır.

کنج سودای تو در کنج دلم معتکفست

Meskenü'l-kenzi ve me 'vāhu ḥarābun ve yebāb

Mihnet ü derde Nizāmī nice bir eyleye şabr

Sādeti ihtaraḳa'l-ḳalbu bişevḳi'l-aşḫāb

Ġazel-i Derviş

'Aşḳuñ ile oldı bize ey nigār

افتخر بفتخر افتخار

Gün yüzün[üñ] maṭla'ina olmuşuz

انتظر ينتظر انتظار

Gönlümüz alaldan olmaya

انکسر ینکسر انکسار

Ol gözüm yaşı firāḳuñ ile

افتطر یفتطر اقتطار

Dervişi gördükde raḳībūñ ider

احترز یحترز احتراز

Mecmua'da musammat³ gazeller de tespit edilmiştir. Bu gazellerin ortasında da kafiyeleler bulunur. Son derece âhenkli olan bu gazeller, şairler için ustalık göstergesidir. Aşağıda Şeyh Yakup'a ait musammat gazelden beyitlere yer verilmiştir:

Dil-i cān hīç qarār itmez/ tecellî eyle yā Allāh

Eşiginden[?] firār itmez/ tecellî eyle yā Allāh

Cemālūñ fikrine düşdüm/ İlāhî gayrıdan geçdüm

Kanad açup saña uçdum/ tecellî eyle yā Allāh

İder ‘āşık hayālâtı/ n’ider ma‘şūk maķālâtı

Cenābuñdan münācātı/ tecellî eyle yā Allāh

Ayrıca *Mecmua*'da iki tane “dedim-dedi” (mûrâcaa) tarzında gazel yer almıştır. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda Divân şiiriyle halk şiirinin ortak yanları tespit edilmiştir. Tabii ki ortak kaynaklardan beslenen bu iki dönemde benzerliklerin olması kaçınılmazdır. “Dedim-dedi” kalıbıyla yazılan şiirler de hem divan hem halk edebiyatında yazılmıştır. İlk örneklerine Kaşgarlı Mahmut'un *Divanü Lügati't- Türk* adlı eserinde rastlanır ve "aydum" ve "aydı" kelimeleriyle başlayan iki dörtlük hâlinde karşımıza çıkar. “Divan şiirinde ise özellikle gazel ve rübâîlerde örneğini gördüğümüz bu tür şiirler mürâca'a ya da muhavereli şiir olarak adlandırılmaktadır (Batislam, 2000, s. 201-211). Aşağıda *Mecmua*'daki “dedim-dedi” şeklinde yazılmış gazeller yer almıştır:

Öldürürseñ beni kudret haķķuñ

Dirgürürseñ yine hikmet haķķuñ

³ Musammat gazel, ortadan ikiye ayrılabilen eş bölümlü vezinlerle yazılan gazeldir.

[Di]lesem cānuñ alurdum didi yār
Didüm ey dost irādet ḥaḳḳuñ

Ni‘am-ı būsūñı men‘ itme didüm
Lebleri didi ki ni‘met ḥaḳḳuñ

Didüm ey dost ‘ināyet eyle
Didi bī-çāre ‘ināyet ḥaḳḳuñ

Şeb-i miḥnetde dirüm hādī ol
Didi ey **Emrī** hidāyet ḥaḳḳuñ

Didüm benüm ol dil-ber yā Rab neme kīn eyler
Göñlüm didi ‘aynuñda olan neme kīn eyler

Didüm ki zebānuñdan düşürme benüm şı‘rüm
Didi o lebi sükker ḥalvā nemeki n’eyler

Didüm ki gözüm yaşı çevrem çemen itmişdür
Ol dil-ber-i gendüm-gün didi nem ekin n’eyler

Tennūr-ı belā içre büryān ideyin sīnem
Dil-ber didi kim yaşuñ anı nemekīn eyler

Yārān didi ey **Zātī** yoḳ bezm-i maḥabbetde
Feryād u fiğānuñdan özge nemeki n’eyler

1.2.2. Kıt’a- Kıt’a-ı Kebîre

Mecmua’da 14 kıt’a yer almaktadır. Kıt’a 1, kıt’a 3, kıt’a 4, kıta 5, kıt’a 9 ve kıt’a 12’de mahlas belirtilmemiştir. Dolayısıyla bu kıt’aların kime ait oldukları bilinmemektedir. Kıt’a 13 ise Arapça ve Türkçe olarak yazılmıştır.

Mecmua’da Bâkî’ye ait üç beyitten oluşan bir kıt’a-ı kebîreye yer verilmiştir.

1.2.3. Matla

Mecmua'da 12 matla tespit edilmiştir. Bunlardan ilk üçünün kim tarafından yazıldığı belirtilmemiştir. Farsça yazılan beyitlerden birçoğunun da matla olduğu düşünülmektedir.

1.2.4. Rubâî

Şarkı Mecmuası'nda 4 rubâiye yer verilmiştir. Rubâilerden üç tanesi Mevlânâ Sünnî'ye aittir. Bu rubâilerin vezinlerinde birtakım kusurlar saptanmış ve bu kusurlar transkripsiyonlu metinde dipnot olarak gösterilmiştir. 4. Rubâinin ise mahlası yoktur.

1.2.5. Müfret

Mecmua'da 2 müfret tespit edilmiştir. Yer alan müfretlerden birinin kime ait olduğu belli değildir, diğeri ise Şehzade Korkut'a aittir.

1.2.6. Terkib-i Bent

Şarkı Mecmuası'nda yer alan tek terkib-i bent, Bâkî'nin Kanunî Sultan Süleyman'ın ölümünün ardından yazdığı meşhur Kanunî Mersiyesidir. *Mecmua*, bu şiirle sona ermiştir.

1.2.7. İlâhî

Şarkı Mecmuası'nda 17 ilâhî tespit edilmiştir. İlâhîlerin 11 tanesi aruz ölçüsüyle, 6 tanesi hece ölçüsüyle yazılmıştır. Heceyle yazılan ilahilerde 7, 8, 10, 11 ve 13'lü ölçüler kullanılmıştır. İlâhîlerden 9 tanesi bestelenmiş ve makamı yine mürettip tarafından şiirin baş kısmında belirtilmiştir. Ayrıca eserde bazı ilâhîlerin nazım şekli yine şiirin başında "ilâhî" şeklinde belirtilmiş olup onun dışındakiler çalışmamız esnasında tespit edilmiş ve köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

1.2.8. Şuğul

İlâhîlere göre sanat bakımından daha basit, hafif ve hareketli olan şuğuller, Arapça nazım parçalarının bestelenmiş örneklerine denir ve tekkelerde zikir esnasında okunurlar (Karadeniz, 2013, s.167).

Mecmua'da yer alan 'Acem ve Nevruz-ı Acem makâmında bestelenmiş iki Arapça şiirin şüğü olduğu düşünülmektedir.

1.2.9. Esmâ Zikri

Mecmua'da Gülizâr ve Muhâlif Irâk makâmlarında bestelenmiş 2 esmâ zikri yer almıştır.

1.3. MAKÂMLAR

Ekrem Karadeniz, *Türk Musikîsinin Nazariye ve Esasları* adlı eserinde makâmı şöyle tanımlamıştır: "Türk musikîsinde belirli aralıklarla birbirine uygun seslerden kurulu bir gam içerisinde özel bir seyir kuralı olan musikî cümlelerinin meydana getirdiği çeşniye makâm denir" (Karadeniz, 2013, s.64).

Şarkı Mecmuası'nda 14 tane makâm adı geçmiştir ve bu makâmlar mürettip tarafından şiirlerin baş kısmında belirtilmiştir. Aşağıda bu makâmlar ve bu makâmlarla bestelenen şiirlere dair bilgi verilmiştir.

1.3.1. Acem Makâmı

Türk mûsikisinde birleşik bir makâmdır. Terkip edeni bilinmemekle birlikte dört asırdan beri kullanıldığı tahmin edilmektedir. Acem, kelime olarak "Arap olmayan, İranlı, yabancı" gibi mânalara gelmekte ise de bu makâmın adını, esas perdesi olan acem perdesinden almış olması muhtemeldir (Tanrıkorur, 1988, s. 321).

Mecmua'da Acem makâmında bestelenmiş üç şiire yer verilmiştir. Bunlardan biri Hüdâyî Efendi'ye ait bir gazeldir. Yine Mısırî Efendi'ye ait hece ölçüsü ile yazılmış gazel formunda bir de şiir yer almıştır. Kim tarafından söylendiği belli olmayan esmâ zikri formunda bir şiirin Acem makâmında bestelendiği belirtilmiştir.

1.3.2. Nevruz-ı Acem Makâmı

Acem ve Hüseyinî makâmlarının birleşmesinden oluşmuş bir makâmdır. Bazı bestekârlar bu makâmı Hüseyinî perdesinden başlatmışlar ve Acem makâmında devam etmişlerdir. Bazı bestekârlar ise Acem perdesinden başlayıp Hüseyinî makâmına geçmişlerdir. M. Ekrem Karadeniz, bu makâma "Nevruz yerine 'Acem- renk Hüseyinî' adının verilmesi"nin daha uygun olduğunu düşünmektedir (Karadeniz, 2013, s.136).

Mecmua'da geçen “Nev-rûz-ı Acem” ifadesinin de bu görüşe göre kullanıldığı düşünülmektedir. Metinde bu makâmda esma zikri formunda bir şiir yer almıştır.

1.3.3. Bayâtî Makâmı

Kim tarafından oluşturulduğu bilinmese de beş asırdan beri kullanıldığı tahmin edilmektedir. Adının, Oğuzlar'ın bir kolu olan Bayat Türklerinden alındığı düşünülmektedir. “Beyatî makâmı” olarak da bilinir. Uşşak makâmı ile yakınlık gösterse de bazı özellikleri ile ayrılarak özgünlük kazanır (Özkan, 2013, s.149). *Mecmua*'da bu makâmda bir ilâhîye yer verilmiştir.

1.3.4. Gülizâr Makamı

Hüseyinî makâmı ile yakınlığı sebebiyle “hüseyinî gülizâr” adıyla da anılan bu makâm basit ve bileşik (mürekkep) olmak üzere iki çeşittir. Makâmın pastoral yapısı halk mûsikisinde de çokça kullanılmasına sebep olmuştur (Özkan, 2013, s.189).

Metinde bu makâmda bestelenmiş kime ait olduğu belli olmayan esma zikri formunda bir şiir yer almaktadır.

1.3.5. Muhalif Irak Makâmı

Türk mûsikisinin eski makâmlarındandır. Dizisi, irak perdesindeki segâh dörtlüsüne yerindeki uşşak dörtlüsünün katılmasından meydana gelmiştir. Bu yapıya uşşak dörtlüsü, bazen nevâdaki bûselik beşlisini de alarak uşşak dizisi hâlinde katılır. Ancak irak makamı ağır başlı bir karaktere sahip olduğundan fazla tizlerde dolaşmadığı için çoğunlukla bu dizinin bir kısmının kullanıldığı görülmektedir. Ağır başlı bir makâm olduğu için dinî bir karakter taşıdığı düşünülebilir.

Metinde bu makâmda kim tarafından söylendiği belli olmayan esma zikri formunda bir şiir yer almıştır.

1.3.6. Hisar Makâmı

Dizisi, hüseyinî perdesi üzerindeki inici zirgüleli hicaz dizisinin bir kısmı ile yerinde hüseyinî veya acemli hüseyinî dizilerinin birbirine eklenmesinden meydana gelen bir makâmıdır. Ancak acemli hüseyinî dizisi daha çok kullanılmıştır (Özkan, 2013, s. 349).

Mecmua 'da bu makamda bestelenmiş, Şeyh Lutfi Efendi'ye ait bir gazele yer verilmiştir.

1.3.7. Hüseyinî Makâmı

Dizisi, yerinde hüseyinî beşlisine hüseyinî perdesinde uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiş bir makâmıdır. Hüseyinî makâmının en önemli ve karakteristik asma karar perdesi çârgâhtır. Acemli hüseyinî dizisi kullanılarak yukarıdan inildiğinde bu perdede yapılan asma karar çârgâh çeşnili olup hüseyinî makâmı için çok önemlidir (Özkan, 2013, s.179).

Mecmua 'da bu makâmıda bestelenmiş, Şeyh Nazmî Efendi'ye ait bir gazele yer verilmiştir.

1.3.8. Muhayyer Makâmı

Türk mûsikisinin çok eski makâmılarından biri olup hüseyinî makâmının inici şekliinden ibarettir. Muhayyer makâmı Türk mûsikisinin dinî ve din dışı sözlü eserleriyle saz eserlerinde, klasik sanat ve halk mûsikisinin hemen her formunda çok beğenilerek kullanılmıştır (Özkan, 2013, s. 185).

Mecmua 'da bu makâmıda bestelenmiş, Niyazî Mısri Efendi'ye ait bir gazele yer verilmiştir.

1.3.9. Nevâ Makâmı

Türk mûsikisinin kimin tarafından oluşturulduğu bilinmeyen en eski makâmılarındanıdır. Dügâh perdesinde karar veren bir makâm olduğu için bu perde üzerinde kurulu olan dizisi, yerinde bir uşşak dörtlüsüne nevâ perdesinde bir rast beşlisinin eklenilmesiyle oluşmuştur. Çoğunlukla lirik, dinî-tasavvufî özellik taşıyan bir makâmıdır (Özkan, 2013, s. 191).

Metinde bu makâmıda bestelenmiş, Gafûrî Efendi'ye ait bir gazel, Şeyh Yakup Efendi'ye ait bir gazel ve Azîzî Efendi'ye ait 7'li hece ölçüsü ile yazılmış bir ilâhi yer almaktadır.

1.3.10. Rast Makâmı

Türk mûsikisinin eski ve çok kullanılan makâmı arasında yer alır. Klasik dönemde rast ana makâm ve dizisi de ana dizi olarak kabul edilmiştir. XV. yüzyıldan itibaren nazariyat kitaplarında makâm anlatımına rast makâmı ile başlandığı, ayrıca birçok güfte mecmuasının ilk faslının rast makâmına ayrıldığı görülmektedir. Eski dönemlerde birbirine yakın makâmın uşşak kolu, hicaz kolu gibi gruplandırılmasında rast da bir grup makâmın “rast kolu” şeklinde adlandırılır olmuştur. Gerek sanat mûsikisi gerekse halk mûsikisinin büyük küçük her çeşit formunda yaygın biçimde kullanılmıştır (Özkan, 2013, s. 137).

Metinde bu makâmda bestelenmiş Şeyh Nakşî Efendi’ye ait 10’lu hece ölçüsünde bir ilâhî, Emîr’e ait bir gazel, Zâtî’ye ait bir tecnis, Sipâhî Bey’e ait bir gazel ve Adlî’ye ait bir gazel olmak üzere beş adet şiir yer almış ve *Şarkı Mecmuası*’nda en çok kullanılan makâm olmuştur.

1.3.11. Rehâvî Makâmı

Rast perdesinde karar eden makâmın grubuna dahil olan rehâvî makâmını Kantemiroğlu rast makâmına tâbi olan, ancak “ismi olup cismi olmayan” bir makâm diye ifade eder (Kantemiroğlu’ndan aktaran Özkan 2013, s. 466). Sadece bir nağme hareketi olan bu durumu ayrı bir makâm olarak değerlendirmenin ilmî ve sanatsal bir tarafının bulunmadığını belirtmek gerekir. Çünkü aynı nağme hareketi rastın pest taraftan genişlemesinin bir neticesi olup sayısız rast eserde de kullanılmıştır. Buna göre rehâvî makâmının söz konusu olduğu yerde asıl birleşik rehâvî makamı anlaşılmalıdır (Özkan, 2013, s. 466).

Mecmua’da bu makâmda bestelenmiş Nahîfî Efendi’ye ait bir gazel yer almaktadır.

1.3.12. Sabâ Makâmı

Sabâ makâmının dizisi, çârgâh perdesindeki zirgüleli hicaz dizisine eklenmesinden meydana gelmiştir (Özkan, 2013, s. 369).

Metinde bu makâmda bestelenmiş, Himmet Efendi'ye ait 11'li hece ölçüsü ile yazılmış bir ilahî, Hüdâyî Efendi'ye ait bir gazel ve Nakşî Efendi'ye ait bir ilahîye yer verilmiştir.

1.3.13. Sünbüle Makâmı

Türk mûsikisinin eski makâmlarındandır. Eski adı sünbüle olup içerisinde nihâvend bir geçki bulunmaktaydı. Sultan III. Selim devrinden itibaren yapısının değişikliğe uğradığı ve adının muhayyer-sünbüle olduğu anlaşılmaktadır. Bu değişiklik bizzat padişahın bu makamda bestelediği eserlerde gözlenmektedir. III. Selim'in, "Dem o demlerdir ki edip hemdem-i ülfet beni" mısraıyla başlayan ağır semâisi bu makamın örnekleri arasındadır (Özkan, 2013, s. 145).

Metinde bu makâmda bestelenmiş, Şeyh Nakşî Efendi'ye ait bir gazel bulunmaktadır.

1.3.14. Uşşâk Makâmı

Dügâh perdesinde karar eden, çıkıcı seyir özelliğine sahip basit makâmlardan biridir. Tarih boyunca çok kullanılmış, sevilmiştir. Uşşâk makâmının dizisi, dügâh perdesindeki bir uşşâk dörtlüsüne nevâ perdesinde bir bûselik beşlisinin eklenmesiyle oluşmuştur (Özkan, 2013, s. 143).

Metinde bu makâmda bestelenmiş, Şeyh İsâ Efendi'ye ait bir gazel ve Muhyî Efendi'ye ait bir ilahî yer almıştır.

Aşağıdaki tabloda makâmlar, bestelendiği şiirler ve bu şiirlerin şairleri gösterilmiştir:

Tablo1.2. Makâmlar

MAKAMLAR	BESTELENER ŞEKİLLERİ	NAZİM ŞAİRİ
ACEM MAKÂMI	Gazel	Hüdâyî Efendi
ACEM MAKÂMI	Gazel	Niyazî Mısırî Efendi
ACEM MAKÂMI	Şuğul	?
BAYÂTÎ MAKÂMI	Îlâhi	Eşrefoğlu
GÜLİZÂR MAKÂMI	Esmâ zikri	?
HİSAR MAKÂMI	Gazel	Lutfî Efendi
HÜSEYNÎ MAKÂMI	Gazel	Şeyh Nazmî Efendi
MUHALİF İRAK MAKÂMI	Esmâ zikri	?
MUHAYYER MAKÂMI	Gazel	Niyazî Mısırî Efendi
NEVÂ MAKÂMI	Gazel	Gafûrî Efendi
NEVÂ MAKÂMI	Gazel	Şeyh Yakup Efendi
NEVÂ MAKÂMI	Îlâhi	Azîzî Efendi
NEVRÛZ-I ACEM MAKÂMI	Şuğul	?
RAST MAKÂMI	Îlâhi	Şeyh Nakşî Efendi
RAST MAKÂMI	Gazel	Emîr
RAST MAKÂMI	Gazel	Zâtî
RAST MAKÂMI	Gazel	Sipâhî Bey
RAST MAKÂMI	Gazel	Adlî
REHÂVÎ MAKÂMI	Gazel	Nahîfî Efendi
SABÂ MAKÂMI	Îlâhi	Himmet Efendi
SABÂ MAKÂMI	Îlâhi	Nakşî Efendi
SABÂ MAKÂMI	Gazel	Hüdâyî Efendi
SÛNBÛLE MAKÂMI	Gazel	Şeyh Nakşî Efendi
UŞŞÂK MAKÂMI	Gazel	Şeyh İsâ Efendi
UŞŞÂK MAKÂMI	Îlâhi	Muhyî Efendi

İKİNCİ BÖLÜM

ŞARKI MECMUASI'NDA YER ALAN ŞİİRLERİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

2.1. DİNİ-TASAVVUFİ UNSURLAR

2.1.1. Allah

Mecmua'da Allah konulu şiirler daha çok tevhid ve münacat olarak nitelendirebileceğimiz tarzda şiirlerdir. Metinde Allah'ın birliği, azâmet ve kudreti, esması, sıfatı, kesret-vahdet ilişkisi gibi konuların telkin edildiği şiirler karşımıza çıkmaktadır. Kelime anlamı itibariyle “fısıldama, dua etme, yalvarma, Allah'a dua etme” gibi anlamlara gelen “münacaât”lar da *Şarkı Mecmuası*'nda yer almıştır.

Gafûrî Efendi'ye ait gazelde insanoğlunun günahkârlığına değinilip yaratıcıdan af dilenmiştir. Aynı konuyu Himmet Efendi'nin ilâhisinde de görmekteyiz:

Keder gitsün olalum şâfi-meşreb

Günehkârız bizi 'afv eyle yâ Rab

(Gafûrî Efendi , G.5)

İlâhî zulmet cürmüyle taldum

Nedâmet eyledim estağfiru'llâh

Uyup nefis ile şeytâna kul oldum

Nedâmet eyledim estağfiru'llâh

(Himmet Efendi, İ.7)

Şeyh Yakup Efendi ise Allah'ın güzelliğini yüceltmış ve O'na olan özlemini dile getirmiştir:

Cemâlün fikrine düşdüm İlâhî gayrıdan geçdüm

Kanad açup saña uçdum tecellî eyle yâ Allâh

(Şeyh Yakup Efendi, G.6)

Mecmua'da ayrıca “Allah’ın en güzel ve en şerefli isimleri” manasına gelen “Esmâ-i hüsnâ” zikirlerine de yer verilmiştir. Allah’ın kudretinin ve yüceliğinin övüldüğü bu şiirlere Hüdâyî’nin şiirinden örnek verebiliriz:

[Ey bu] gönülüm şehri ni biñ luğ ile ābād iden

On sekiz biñ ‘ālemi bir emr ile icād iden

*Sen ‘ināyet sen hidāyet kıl **Hüdāyî** bendeñe*

Çünkü sensün her [murāda] irgürüp irşād iden

(Hüdâyî, G.16)

2.1.2. Peygamberler

2.1.2.1. Hz. Muhammed

Na’t, bir şeyi methederek anlatan, özellikle edebiyatımızda Hz. Muhammed’i övmek amacıyla yazılan şiirlerdir. Na’tlar, insanın kendini peygamberde araması ve ona olan derin sevgi ve saygısının doruk noktasıdır. Aşağıdaki Şeyh Nazmî, Şeyh Lutfî ve Şeyh Nakşî’ye ait beyitler na’t örneği olarak gösterilebilir:

Ey habīb-i hazret-i hallāk-ı ‘ālem Muştafā

Eşref-i peygamberān-ı fahr-i ādem Muştafā

‘Ālem ü ādem senünle buldılar cümle vücūd

‘İllet-i gā’iyye sensin ey mükerrerem Muştafā

(Şeyh Nazmî Efendi, G.8)

Dilün gencine-i rāz-ı İlahî yā Resūlu’llāh

Cebiniñ maṭla‘-ı nūr-ı ke-māhî yā Resūlu’llāh

Vücūduñ reh-nümā-yı ümmet oldı şer‘-i tevḥīde

Sen açduñ ḥazret-i Ḥaḳḳa bu rāhı yā Resūlu’llāh

(Şeyh Lutfi Efendi, G.5)

Nūr-ı zātuñdan zuhūra geldi cümle kā’ināt

Māh-ı enverden münevverdür o rûy-ı gül-‘izār

(Nakşî Efendi, G.10)

Yukarıdaki beyitlerde Hz.Muhammed’in vasıfları övülmüştür. Aşağıdaki dörtlüklerde ise ona karşı duyulan özlem dile getirilmiştir:

‘Aşkuñ derdi gönñlümde

Hîç gülmedüm ‘ömrümde

Muhammed’i seyrümde

Ġāyet göresim geldi

Dostum göster yüregi

İşideyüm sözüñi

Ḥāk-i pāye yüzümi

Ġāyet süresim geldi

(Azîzî Efendi, İ.6)

Nakşî’ye ait ilahide ise Hz. Muhammed’den “sırr-ı Hudâ” diye bahsedilmiş ve ondan şefaah istenmiştir. Aşağıda bu ilahiden bir dörtlük örnek olarak verilmiştir:

Nak̄ṣi-i bî-çāreye k̄ıl iltifāt

Cānibūñden irüſe feyẓ-i ḥayāt

Bula taḥt-ı ʿizzet-i ʿaşḳda ſebāt

K̄ıl ſefāʿat bize ey sırr-ı ḥudā

Nak̄ṣî, İ.10)

2.1.2.2. Hz. İſâ

Hz. İſâ, elini sürerek hastaları iyileştirmesinden dolayı “Mesih” lakâbını almıştır. Edebiyatımızda Hz. İſâ pek çok yönüyle karşımıza çıkar. Nefesiyle körlerin gözünü açması, hastaları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi, ölmeyen göğe yükselmesi, hiç evlenmemiş olması gibi pek çok özelliğiyle divân şiirine konu olmuştur. İſâ peygamber daha çok “dem (nefes)” kelimesiyle birlikte anılır. Sevgilinin dudağı, can bağışlayıcı olması bakımından Hz. İſâ’ya benzetilir. Aşağıdaki beyitte sevgilinin dudağının özelliklerinin anılmadığı bir şiirin, sözünde ruh olmayan Mesih gibi olduğu söylenmiştir:

Şiʿrinde her kimüñ ki lebüñ vaſfi olmaya

Cānā Meſih-i vaḳt ise olmaz sözinde rûḥ

(Vâlihî, G.51)

2.1.2.3. Hz.Yûsuf

Divân şiirinde adı en çok geçen peygamberlerden biri, Yûsuf peygamberdir. Olağanüstü güzelliği ile bilinen Hz. Yûsuf’un adına sevgilinin güzelliğinden bahsedilirken değinilir. Hatta sevgili için “Yûsuf-ı sâni” yani “ikinci Yûsuf” denir. Edebiyatımızda daha çok terazi ile tartılarak ağırlığınca altın karşısında satılması, rüyâ tabirinde bulunması, ay ile güneşin ona secde etmesi, köle iken sultan olması gibi özellikleriyle anılır. Bunların yanısıra Yûsuf ile Züleyhâ mesnevîsi Dîvân şairleri için

kuşkusuz en önemli kaynaklardan biridir. Hz. Yûsuf şiirlerde “Mâh-ı Kenân” olarak nitelendirilir. Aşağıdaki beyitlerde bu ifadenin örneklerini görmekteyiz. Ayrıca sevgilinin güzelliğini överken “Yûsuf-ı Sâni” ifadesi de kullanılmıştır. Yine oğluna düşkünlüğüyle bilinen Hz. Yakup da anılmıştır:

Muhîfî ger hayâtında olaydı Yûsuf-ı Ken‘ân

Olurdu hüsnine nisbet bunuñ ol Yûsuf-ı şânî

(Muhîfî, G.58)

Bugün Yûsuf gibi Mısr-ı melâhat içre ey h‘âce

Çul oldum bir cevâna nâmına şîrîn-zebân dirler

(Husâmî, G.90)

Fürkatde çoduñ bendeñi sulţānum unutma

Ya‘kūbuñi ey Yûsuf-ı Ken‘ānum unutma

(‘Ulvî, G.103)

Görse bu hüsn ile seni ey Yûsuf-ı bahā

Zühd ü şalāha şūfî ide tevbe-i naşūh

(Vâlihî, G.51)

Pîr-i ‘azîz-i Mısr-ı vücūd itdi intiķāl

Mîr-i cevân-ı çâpük-i Yûsuf-nażîri gör

(?, G.11)

2.1.2.4. Hz. Mûsâ

Pek çok mucizesiyle bilinen Hz. Mûsâ, Dîvân şiirinde, Allah ile konuşması, esasının ejderha olabilmesi ve Yed-i Beyzâsı ile yer almıştır. Mûsâ peygamber elini koynuna sokup çıkardığında bembeyaz olurdu. Bu mucizesine Yed-i Beyzâ (beyaz el) denirdi. Ayrıca Tûr dağında Allah ile buluşması da şiirlere konu olmuştur:

Ene'llâh didi Mûsâya şecerden

Ene'l-Hağ dise tînmayuz beşerden

(Hazreti Şeyh, İ.17)

Mûsâ peygamber kendisine inananlarla birlikte Allah'ın davetiyle Tûr Dağı'na çıkmıştır. Hz. Mûsâ bu dağda Allah'ı görmek istemiş ancak Allah'ın dağa tecelli ettiği anda dağ paramparça olmuştur. Edebiyatımızda Tûr Dağı insanın maddî yapısı anlamında kullanılır ve Allah'ın varlığı ile bu yapı yok olur (Pala, 2000. s. 401). Nitekim aşağıdaki dörtlükte de şairin, Allah'ın nuruyla bedenini Tûr Dağı gibi paramparça etmesi, böylelikle bu aşkla aklını kaybetmek istemesi dile getirilmiştir:

Mağz-ı luḡfuñla cān[ı] nûr eyle

Ḳalb-i vîrānum pür-sürûr eyle

Nûr-ı 'aşḡuñla cismi Ṭûr eyle

Olalum dâ'im 'āşık-ı şeydâ

(Nakşî, İ.8)

2.1.2.5. Hz. Nûh

Edebiyatımızda tûfan ve gemi sözcükleriyle yer bulan Nûh peygamber, İkinci Âdem olarak anılır. Çünkü tufandan sonra insanlık, Hz. Nûh'un üç oğlundan çoğalmıştır. Dîvân şiirinde âşığın gözyaşları için tûfan benzetmesi yapılmaktadır. Âşık ise bu tûfanda hayatta kalmaya çalışan Nûh peygamberdir. Ayrıca Hz. Nûh'un bin yıl yaşadığı düşünülmektedir. Aşağıdaki beyitte şair, sevgilinin dudağını ruhun gıdası, ona

kavuşmayı hayat olarak betimlerken ondan ayrı geçirdiği zamanı Nûh'un ömrüne benzeterek bu duruma işaret etmiştir:

Vaşluñ hayât u bûse-i la' lüñ ğidâ-yı rûh

Ammâ zamân-ı fûrkatüñ eyyâm-ı 'ömr-i Nûh

(Vâlihî, G.51)

2.1.2.6. Hz. Uzeyir

Hz. Uzeyir'in peygamber olup olmadığı konusunda *Kur'an-ı Kerîm*'de kesin bir bilgi yoktur. Ancak yüz senelik bir ölümden sonra tekrar diriltildiğinden bahsedilmiştir. Uyandığında kemikleri kalmış olan eşeğinin Allah tarafından tekrar diriltildiğine şahit olur. Edebiyatımızda diğer peygamberler kadar yer bulmayan Hz. Uzeyir ve eşeği aşağıdaki beyitte anılmıştır. Şair, sevgilinin dudağının diriltici özelliğini inkâr eden rakibe, Uzeyir'in eşeğinin çürümüş kemikten tekrar diriltilmesini şahit göstermiştir:

İnkâr iderse la' lüñüñ ihyâsına rakîb

Yiter güvâh 'azîm-i remîm-i har-ı 'Uzeyr

(Celâl Bey, G.41)

2.1.2.7. Hz. İbrâhîm

Edebiyatımızda onunla ilgili pek çok efsane söz konusudur. Göklerin ona açılması, arzın tabakalarını seyretmesi, günah işleyenlere beddua etmesi vs. bu özellikleri arasında sayılabilir. Dîvân şiirinde sevgilinin yanağı ateş olduğunda âşık İbrâhîm olmak ister. Bazen de sevgilide İbrâhîm'in özellikleri var gibi gösterilir. Samimi dost anlamındaki "halîl" kelimesi İbrâhîm peygamberin lakabıdır. Âzer ise Hz. İbrâhîm'in babasıdır.

N'eylesün olmayıcağ sîne-i şūfide şafâ
Secde-i hâne-i bünyād-ı Halil[i] Âzer

(Fedâyî, G.66)

2.1.3. Dört Halife

Türk edebiyatında Hz. Peygamber'in vasıflarının anlatıldığı manzumelerin ardından dört halife için de yazılan övgü manzumelerinin bulunması, çehâr-yârî güzîne verilen değeri göstermektedir. Hilafet yolunu devam ettiren ve bu yolu güzel ahlâklarıyla süsleyen bu dört dost, Türk edebiyatının da önemli temalarından birini oluşturmaktadır (Kurt, 2015, s.107-126). Aşağıdaki dörtlükte şefaât dilenirken dört halife de zikredilmiştir:

Çâr-yârūñ âl ü aşhābuñ için
Cümle etbā' ile ensābuñ için
Ümmet [ü] 'uşşāk [u] ahbābuñ için
Kıl şefā'at bize ey sırr-ı Hudā

(Nakşî, İ.9)

2.1.4. Dinî ve Tasavvufî Şahsiyetler

2.1.4. 1. Hz. Zubeyir b. Avvam

Hz. Zubeyir, Hz. Muhammed'in halasının oğlu olup ilk Müslümanlardandır. Cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Cesareti ve kahramanlığı ile tanınmıştır:

Rūz-ı veğāda rāhber-i hānedān iken
Me 'yūs-ı rahmet olsa n'ola kâtil-i Zubeyr

(Celâl Bey, G.41)

2.1.4.2. Hallâc-ı Mansûr

Hallâc-ı Mansûr, tasavvuf yolunda ilerleyip “Fenâfillah”a ulaşınca “Ene’l-Hak” diyen bir sûfidir. Kimilerince bu durum yanlış anlaşılacak Allah’a şirk koşturmak sayılmış kimilerince de bu sırrı açıkladığı için tepki görmüştür. Tüm bunlar neticesinde feci bir şekilde öldürülen Mansûr, edebiyatımızda inandıkları uğruna ölmenin ve her zorluğa göğüs germenin sembolü olarak yer alır. Şiirlerde sevgilinin saçını dar ağacına benzetildiğinde âşık da Mansûr’a benzetilerek bu dar ağacına asılır. Aşağıdaki beyitte de “bir gün Mansûr’a benzeyen korkusuz gönlümüz vahdet âleminde dur diyerek *Ene’l-Hak* sırrını açıklar” ifadesiyle Mansûr’un cesaretine gönderme yapılmıştır:

Dostlar bir gün Ene’l-Hak sırrını izhâr ider

‘Âlem-i vahdetde Mansûr-ı dil-i bî-bâkimüz

2.1.4. 3. Hızır ve Âb-ı Hayât

Hızır’ın âb-ı hayât yani ölümsüzlük suyunu içtiği İskender’e de bu suyu bulmak için rehberlik ettiğine inanılır. Peygamber ya da velî olduğu konusunda görüşler vardır. Halk inanisında büyük bir yer edinen Hızır, edebiyatımızda da doğruyu ve hayrı gösteren bir yol gösterici olarak karşımıza çıkar. Darda kalanların yardımına koşacağı inanişi halk tarafından da benimsenmiştir. Aşağıdaki beyitte Hızır’ın hoş kokulu kahveyi içemediği için bu hasretle gidip ölümsüzlük suyunu içtiği anlatılmıştır:

Mu‘anber kahvesin içmek müyesser olmadı Hızra

Tehassürden varup içdi anuñcün âb-ı hayvânı

(Muhîti, G.58)

2.1.5. Âyet ve Hadisler

Aşağıdaki beyitlerde dipnotta belirtilen âyet ve hadislerden alıntı yapılmıştır:

Aç idüp nâ-merde muhtâc eyleme

Rabbenâ enzil ‘aleynâ mâ ‘ide⁴

(?, K.5)

Yâ ‘ibâda ‘llâhi kûmû vâ‘budû

Ve ‘zkuruhû fi ‘l-guduvvi ve ‘r-revâh⁵

(Hüdâyî,G.17)

“Enbata ‘llâhu nebâten hasenen”⁶ yazdı haţuñ

Haţ-ı yâķût ile ser-çeşme-i hayvân üzre

(Rahmî, G.26)

Āfitâb-ı şubh-ı mâ evhâ⁷ habîb-i kibriyâ

Mâh-ı tâb-ı şâh-ı ev ednâ resûl-i kibriyâ

(Nahîfi, İ.13)

Muşhaf-ı hüsnünde yazmış kul hüva‘llâh⁸ âyetin

Gel inanmazsañ gir oķu mekteb-i ‘irfâna baķ

(? , G.17)

Ķaşd ile Nev‘iyâ seg-i dildâr eylemiş

İşitmedüñ mi “men ‘arefe’n-nefse ķad ‘aref”⁹

(Nev‘î, G.65)

⁴ Mâide, 5/114, “Rabbimiz bize gökten yemek indir.”

⁵ “Ey Allah’ın kulları kalkın ve ibadet edin, sabah akşam Allah’ı zikir edin.” (Araf Suresi, 7/205. ayete gönderme yapıldığı düşünülmektedir.)

⁶ Âl-i İmran, 3/37, “Onu en güzel şekilde yetiştirdi.”

⁷ Necm, 53/10

⁸ İhlas, 112/1

⁹ “Nefsini bilen Rabbini de bilir.” (Hadis-i Şerif)

Ḥalka ḥalka şalınan kākül mi yâ ḥablü'l-metîn¹⁰

Sûre sûre yazılanlar ḥaṭ mıdur Qur'ân mıdur

(Niyâzî, G.9)

2.1.6. Ramazan

Edebiyatımızda ramazan çokça işlenen konulardan biridir. Aşağıdaki beyitte ramazan ayı selamlanmıştır:

Yâ Hannân yâ Mennân yâ Sulṭân yâ Subḥân

Merḥaben merḥaben yâ şehra'ş-şiyâm

(?, Ş.1)

2.1.7. Kadir Gecesi

Aşağıdaki beyitte Necâtî sevgilinin saçından yola çıkarak gecesini Kadir gecesine benzetmiştir.

Zülf ü ruḥı ' uşşâkına kim diye **Necâtî**

Kim düni Kadir gicesi bayrâm degüldür

(Necâtî, G.28)

2.1.8. Kâbe

Tasavvufta Kâbe, gönül anlamında kullanılır. İlahî aşk gönülde ortaya çıktığı için ve gönül Allah'ın evi olduğu için bir benzerlik kurulur. Edebiyatımızda sevgi, güzellik ve özellikle kavuşmayı anlatmak için kullanılır. Ayrıca sevgilinin yüzü de Kâbe'ye benzetilir. Çünkü âşık orada dolaşırsa Kâbe'yi tavaf etmiş gibi olmaktadır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin köyü varken Kâbe'ye de Medîne'ye de ihtiyaç olmadığı ifade edilmiştir:

Rūyuñ var iken cāna ne mescid nice kıble

¹⁰ "Zira o Allah'ın en sağlam ipidir." Hadis-i Şerif (Tirmizi, Fezailü'l-Kur'an, 14)

Kūyuñ var iken baña ne Ka‘be ne Medīne

(Zâtî, G.86)

Aşağıdaki beyitte ise sevgiliye kavuşmak Kâbe ile anlatılmıştır. Bu ümitle aşk ihrama benzetilmiş ve âşık bu ihramı giymiştir:

Ka‘be-i vuşlatda ‘uryān olmayan sürmez şafā

Ol ümīde ‘aşq îhrāmın tutunduğ yaluñuz

(Zâtî, G.83)

Aşağıdaki beyitte ise susamışların ancak zezem ve Kâbe’nin hoş suyuyla suya kandıkları ifade edilerek yine özlem duygusu ifade edilmiştir:

Teşne-i yādına sīmāları kıldı sîr-āb

Çeşme-i zezem ile āb-ı zülāl-i Ka‘be

(Fidâyî, G.68)

Kâbe özleminin dile getirildiği aşağıdaki beyitte ise Kâbe’ye gitmeyi arzulayan kişilerin ömrün son bulup ölümün yetişmesiyle yollarda kaldıkları anlatılmıştır:

Yollarda kalur rāh-rev-i Ka‘be-i maşşūd

‘Ömr āhîr olur mevt irişür zād yetişmez

(Bâkî, G.69)

2.1.9. Cennet-Cehennem

Cennet dîvân edebiyatında genellikle sevgilinin sarayı, bahçesi, mahallesi kısaca yaşadığı yerdir. Güzel yerler anlatılırken de cennet ifadesi kullanılır. Edebiyatımızda tamu, cahîm ve dūzah ifadeleriyle de anılan cehennem ise daha çok âşğın çektiği ayrılık acısını ifade etmek için kullanılmıştır. Aşağıdaki ilk beyitte de sevgiliye kavuşmak cennete, ayrılık ateşi ise cehenneme benzetilmiştir. Bâkî’ye ait beyitte ise âşıkların, sevgilinin köyü varken, cenneti istemedikleri ifade edilmiştir:

Cennet degül mi yâr ile vuşlat didükleri

Dūzah degül mi âteş-i ḥasret didükleri

(Nev'î, G.71)

Ḳāmet-i yâr dururken n'idelüm tūtîyi

Kūy-ı dilber var iken cennete mâyil degülüz

(Bâkî, G.71)

2.1.10. Kevser ve Tûbâ

Kevser; cennet suyu, şarabı olarak bilinir. Baldan tatlı olarak bilinen kevser, edebiyatımızda sevgilinin dudağını anlatmak için kullanılır. Aşağıdaki Latîfi'ye ait beyitte sevgilinin tatlı dudağı kevser kadehine benzetilmiştir. Muhyî'ye ait beyitte ise “sevgilinin güzelliğini görüp saf kevserinden içenler taze bir can bulmuş gibi olur.” denmiştir:

Ey ḥūr meclisün ile firdevs-i enver it

Şîrîn lebüñle sāğarımız cām-ı Kevşer it

(Latîfi, G.79)

Görenler ḥüsnüñi cānā budur ḥūr-ı cinān dirler

İçenler Kevşer-i nābuñ bulurmuş tāze cān dirler

(Muhyî, G.89)

Tûbâ ağacı, efsanevî bir ağaçtır ve edebiyatımızda gölgesi ve boyu ile anılır. Sevgilinin boyu Tûbâ'ya benzetilir. Aşağıdaki beyitte, sevgilinin dudağı Kevser'e benzetilirken boyu da Tûbâ'ya benzetilmiştir:

Kāfirem cennet-i a'lāya virürsem işigin

Yine bir ḳāmeti Ṭübā lebi Kevşer sevdüm

(Hayretî, G.102)

2.1.11. Rind ve Zâhid

Dîvân şiirinde rind, şairin; zâhid, ham sofunun kimliğidir. Dîvân şairleri, nasıl bir hayat yaşarsa yaşasınlar dünya işlerine kıymet vermez görünmek isterler ve zâhiddan hiç hoşlanmazlar. Çünkü zâhid her durumu haram sayar ve ona göre her şey günahdır.

Zâhid, kendisini dünyadan çeken ve dinî hayata veren ahirete yönelen kişiler için kullanılan bir tâbirdir. Kur'an-ı Kerîm'de ise tek bir yerde, Hz. Yusuf'un satılması konusunda geçen bu kelime onun satılması konusunda insanların rağbetsiz olduğunu gösteren bir manaya sahiptir. Ethem Cebecioğlu Zâhid'i şu şekilde sınıflandırmıştır: 1. Dünyadan yüz çevirmek. 2. Halktan yüz çevirmek. 3. Haram ve şüphelilerden üz çevirmek. 4. Helâllerden yüz çevirmek. (helâl konusunda bile perhizkâr olmak) (Cebecioğlu, 2014, s.539)

Rind, dîvân şiirinde mazmûn olarak ele alınır onun katında üzüntü neşe aynıdır. Rindlik kalenderilikten ziyade bohemlik olarak düşünülebilir. Dîvân şairi kendini rind olarak değerlendirir. Ona göre dünyanın pul kadar değeri yoktur. Hayatında hiç içki içmeyen şairler dahi genellikle meyhânedan, içki ve sâkîden bahsederler. Okuyucuda rindâne bir yaşam sürüyor izlenimi vermek isterler (Pala, 2000, s. 330).

Rind, şekil kaygılarından uzaktır ve hoşgörü sahibidir. Dünyaya sırt çevirmediği gibi dinine de bağlıdır. "Allah affedicidir ve beni bağışlayacaktır." düşüncesiyle dış görünüşte aldırma görünse de iç dünyasında dinin gereklerine uymaktadır. Zâhid ise işlerini akıl ve hesapla yapan, nefsinin her daim ön planda tutan ve dünyadaki amelleri karşılığında ahirette cennet uman, dindar geçinen fakat fırsat bulduğunda günah işlemekten çekinmeyen bir anlayıştaır.

Aşağıdaki beyitlerde gönül Kabe'sini temiz tutmanın Kabe'yi tavaf etmekten daha efdal olduğu vurgulanmış, kuru ibadettense gönül ehli olmanın önemi zâhide telkin edilmiş ve zâhidin ne kadar çalışırsa çalışsın umduğu mertebelere gelemeyeceği hatırlatılmıştır:

Sa'y idüp eyle tavâf harem-i Ka'be-i dil

Zâhidâ isterseñ kılmâğa hayyü'l-ekber

(Fidâyî, G.67)

Ser-menzil-i maḳṣūda irer cümleden evvel

Ol mertebeye sa'y ile zühhād yetişmez

(Bâkî, G.69)

2.1.12. İrem

Şeddâd'ın cennete nazîre olarak yaptırdığı oldukça güzel olan bu bahçe edebiyatımızda “yalancı cennet” anlamına gelir. Ayrıca cennete benzetilmek istenen bağları, rengarek çiçekleri, sevgilinin olduğu yeri, gezindiği bahçeyi anlatmak için kullanılır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin yanağı sonbaharın uğramadığı bir İrem bahçesine benzetilmiştir:

Ya İrem gülzârıdur ḥaddün ḥazân olmaz müdâm

Ya leṭâfet cūy-bârıdur ḥas ü ḥāṣâki yok

(‘Alî Çelebi, G.61)

2.2. DİN DIŞI UNSURLAR

2.2.1. Mitolojik Unsurlar

2.2.1.1. Behrâm ve Erdeşir

Sâsâniyân sülalesinden İran padişahlarından olan Behrâm, insanların ve devlerin zararlarını ortadan kaldırmak için mücadele eden, kötülerin ve hata yapanların cezalandırılmasını sağlayan bir güç olarak algılanır (Yıldırım, 2008, s.146).

Erdeşir ise egemen olduğu dönemde Sasani hanedanını kurup siyasal hayatı güçlendirmiş, dinî değerlerin yanı sıra bilimsel gelişmeleri de desteklemiştir. Ayrıca Zerdüşî dininin yayılmasını sağlamıştır. Bu nedenlerle yaşadığı dönem İran'ın en parlak çağlarından biri olarak kabul edilir (Yıldırım, 2008, s, 290).

Aşağıdaki beyitte Behram'ın gûr yani yaban eşeği avına merakından dolayı “Behrâm-ı Gûr” olarak anılmasına gönderme yapılmıştır. Behram yine bir av esnasında yaban eşeğini kovalarken çukura düşüp ölmüştür. Zaten gûr kelimesi mezar, çukur anlamına da gelmektedir:

*Behrâm-ı vakti gûra yitürdi bu teşnegâh
Var işigine hizmet-i Şâh Erdeşîri gör*

(?, G.11)

2.2.1.2. Rüstem

Şehnâme'de adı geçen ünlü İran kahramanıdır. Akıl ile cesaretini birleştirerek İran'ın en ünlü milli kahramanı olmuştur. Kelime anlamı da “uzun boylu, iri yapılı ve güçlü”dür. Rüstem yaptığı büyük kahramanlıklar sayesinde zamanla mitolojik bir kahramana dönüşmüştür. Yedi yüz batman ağırlığındaki gürzü, güçlü kemendi, yıldırım gibi hızlı atı ve eşsiz zırhı ile meşhurdur (Yıldırım, 2008, s. 593). Edebiyatımızda gücüyle sık sık yer bulmuştur. Aşağıdaki beyitte ise sevgilinin gamzesiyle âşığı katletmesi, Rüstem'in okuyla güçsüz birini öldürmesine benzetilmiştir:

*Çeşmüñ şu resme ‘âşığı gamzeñle katl ider
Bir nâ-tüvânı tiğ ile şan Rüstem öldürür*

(Bâkî, G.48)

2.2.1.3. Simurg ve Kaf Dağı

Simurg diğer adıyla Anka, İran mitolojisinden edebiyatımıza girmiş, divân şiirinin başlıca mitolojik kuşlarından biri olan efsanevi bir kuştur. Simurg ulaşılmaz oluşu ile sevgiliye benzetilir. Avlanması mümkün değildir ve yaşadığı yer de Kaf Dağı'dır. Aşağıdaki beyitte “eğer bedenini fakirlik ve yokluk telef ederse sen Kaf Dağı'ndaki Simurg'tan başkasına avuç açma” denilerek Simurg kuşunun edebiyatımızda gönül tokluğuyla anılmasına dikkat çekilmiştir:

Nağd-i vücūduñ eylese fakr u fenā telef

Sīmurğ-ı Kāf-ı himmet olup açma ğayre kef

(Nev ‘î, G. 63)

2.2.1.4. İskender

Kültürümüzde iki tane İskender’den bahsedilir. Önceleri genellikle hayatları, yaşadıkları çevreler ve başarıları itibariyle bu kişiler aynı kişi sanılmıştır. Oysaki İskender-i Zülkarneyn hakkında *Kur’an-ı Kerîm*’de bilgi verilmiştir. Diğeri ise Yunan kaynaklarından öğrendiğimiz *Büyük İskender* olarak da bilinen İskender-i Yunanî’dir (Pala, 2000, s. 212).

Divân şiirinde İskender fetihleriyle anılmıştır ve pek çok konuda ondan bahsedilmiştir. Aşağıdaki beyitte ise İskender gibi bir er kişi yokken pek çok gencin yaşlı bir kadına benzetilen dünya tarafından suya götürülüp susuz getirildiği anlatılmıştır:

Sikender deñlü bir er yoğ iken nev-cevānānı

Şuya iltüp bu dehr-i pîre-zen şusuz getürmişdür

(Zâtî, G.54)

2.2.1.5. Dârâ

İrân hükümdarlarından ve bu kelimenin sözlükteki karşılığı hükümdar anlamına gelmektedir. Dârâ, Büyük İskender ile savaşmış ve bu savaşta ölmüştür. *Şehnâme*’nin başlıca kahramanlarından biri olan Dârâ, İskender’in hilesi sonucunda zehirlenerek öldürülmüştür. Edebiyatımızda ihtişam ve ululuk sembolü olarak anılır. Aşağıda, “Kânûnî Mersiyesi”nden alınan beyitte Bâkî, Kânûnî için “Doğrusu şu ki; O, kutlu emellerin ve yüce makamların süsü ve bezeği idi; başında İskender’in tâcını taşıyan ve her bir askeri Dârâ (gibi güçlü) olan bir pâdişahı.” demiştir:

Hakḳā ki zīb ü zīnet-i iḳbāl ü cāh idi
Şāh-ı Sikender-efser ü Dārā-sipāh idi

(Bâkî, T.1)

2.2.1.6. Cem

İran’da hüküm süren Pişdâdî sülalesinin dördüncü ve en büyük hükümdarı olan Cem, Cemşâsp, Cemşîd ve Cemşîdûn adlarıyla bilinen Cem, Persler tarafından adil, tek tanrı inancına sahip, olgun ve ahlâklı insanları seven bir hükümdar olarak kabul edilir (Yıldırım, 2008, s.204).İran mitolojisine göre bin yıl yaşadığı düşünülen Cem, İran hükümdarlarındanır. Yakışıklı ve şanı yüce padişahlar anlatılırken Cem, sıfat olarak kullanılır. Bizim edebiyatımızda zevk ve eğlence sembolü olarak adı ve “câm”ı sıkça kullanılmıştır. Şiirlerde karşımıza iktidar ve ululuk sembolü olarak çıkar. Aşağıdaki beyitte de “Aşk şarabının kadehiyle Cem değil miyiz?” denilerek Cem’e gönderme yapılmıştır:

Cām-ı şarāb-ı ‘aşkuñ ile Cem degül miyüz
Bezm-i ğamuñ şafāsına ħurrem degül miyüz

(Necâti, G.72)

2.2.2. Aşk Kahramanları

2.2.2.1. Leylâ ve Mecnûn

İslâm edebiyatlarında mesnevi konusu olmuş bir aşk hikâyesidir. Hikâyedeki kahramanların gerçekte yaşamış kişiler olduğu sanılmaktadır. Türk edebiyatında da çok sayıda şair bu hikâyeyi işlemiştir. Bunun dışında şiirlerde Leylî (karanlık, gece) ve Mecnûn (deli, aşk çılgını) kelimeleri üzerine birtakım sanatlar yapılmıştır. Leylâ sevgilinin saçını, Mecnûn ise âşıklığı ifade etmek için kullanılmıştır. Aşağıda yer alan beyitlerde de sevgiliden söz ederken Leylâ’ya, âşığın aşkının büyüklüğünden bahsederken de Mecnûn’a gönderme yapılmıştır:

Öyle Mecnūnam ki Leylā bend-i zencīrūm dedür

Eylerüm ‘aşkuñda ammā cān fedā bilmem nedür

(Sezâyî, İ. 10)

‘Aşkuñ ile çıkmadılar başa ey Leylî-ıırām

Niçe Mecnūn-veş ol da‘ vāda çok lāf itdiler

(Âşkî, G. 39)

Nesīm-i kūy-ı Leylādan hayāt-ı cāvidān bulmuş

Görün şol derd esiri Kays-ı nā-şād olmasun gönülüm

(Nev‘î, G. 73)

Hāl-i Mecnūnı añup ağladığum

Derd-i dilden şikāyet olmaz mı

(Emrî, G. 80)

2.2.2.2. Hüsrev / Ferhād / Şîrîn

İran edebiyatı mesnevî konuları arasında önemli bir yer tutan bu hikâye, Dîvân edebiyatında da işlenmiştir. “Hüsrev ü Şîrîn” olarak da bilinir. Edebiyatımızda Hüsrev kelimesi, *padişah*, *hükümdar* anlamlarıyla sevgiliyi ve kudreti; Şîrîn ise tatlı anlamıyla sevgilinin dudağını anlatırken kullanılmıştır. Aşağıdaki beyitlerde şîrîn kelimesi dil anlamındaki zebân kelimesiyle birlikte zikredilmiştir:

Ķul etmiş şāh u dervîşin bugün bir nev-cevān sevdüm

Niçe husrevleri Ferhād ider Şîrîn-zebān dîrler

(Meylî, G.46)

İderken bñsesine nağd-i cān olmağda ğarrālıđ

Lebini luđf idñp Ferhāda Őirñn viridi helvālıđ

(‘Izārñ Çelebi, G.40)

Uğurlar tağlu diller ‘ağlını erbāb-ı ‘irfānuñ

Senñññññ bir Şeker-leb Hñsrev u Őirñn-zebān [dirler]

(Bedi‘i, G.47)

Seni cānā melāhat mñlkinññ Őāh-ı suđandānı

Đul itmiş ‘ālemi bir Hñsrev-i Őirñn-zebān dirler

(Nev‘i, G.92)

2.2.2.3. Vāmık u Azrā

İrān ve Tñrk edebiyatlarındaki klasik mesnevî konularından biridir. Bu hikāyeyi farklı kılansa ilk defa bir aşk mesnevîsinin kahramanlarının birbirine kavuŐmasıdır. Romantik ve epik özellikler gñsteren bu mesnevîde yer alan cinli perili ògeler *Binbir Gece Masalları*’nı anımsatmaktadır (Pala, 2000. s. 407).

Minnet Hñdāya geldi yitişdi bu tıfl-ı dil

Mecnñn u Vāmık olmadılar pñr-i nā-đalef

2.2.2.4. CemŐid ù Hurşid

Doğu edebiyatlarında mesnevî konusu olan klasik aşk hikāyelerinden biridir. Hamse ve mesnevî geleneklerinin etkisiyle bizim edebiyatımızda da sevilen ve işlenen

bir konu olmuştur. Aşağıdaki beyitte Hurşid kelimesi güneş anlamıyla kullanılmış; aynı zamanda hikâyeye gönderme yapılmıştır:

Hüsnüñe kim dirse ey mäh âyine

Varmasun H̃urşid olursa ayına

(Zâtî, G. 88)

2.3. TARİHİ ŞAHSİYETLER

2.3.1. Mahmûd ve Ayâs

Gazneli Mahmud ve kölesi Ayâs'tır. Bir rivayete göre bir gece Sultan Mahmud neşe ile eğlenmiş ve kendinden geçecek raddeye gelmiştir. Bu hâl ile adamlarına Ayâs'ın saçlarını kesmelerini emreder. Ayâs itiraz etmez ve saçları kökünden kesilir. Ertesi gün durumu gören sultan şaşırır ve büyük pişmanlık duyar. Bir daha da içki içmemeye yemin ve tövbe eder. Bu hikâyeden dolayı Ayâs edebiyatımızda “zülûf” kelimesi ile birlikte anılır. Şairler, aşağıdaki örnekte olduğu gibi kendilerini Ayâs'a, sevgililerini de Mahmut'a benzetirler. Böylece ihâm-ı tenasüp sanatı yapmış olurlar (Pala, 2000, s. 47).

Mülk-i cihân içinde ben de Ayâs gibi

Ġâyet de h̃aş olurum olsam gulâm-ı Mahmûd

(Zâtî, G.53)

2.4. DİĞER UNSURLAR

2.4.1. Kahve

Bizim kültürümüze 1517 yılında giren kahve, halk arasında pek çok faydasıyla ünlenmiştir. Sultan IV. Murat'ın yasakladığı kahve, az da olsa dîvân şiirinde kendine yer bulmuştur. *Mecmua*'da yer alan Belîğî Çelebi'ye ait kahve üzerine övgülerin yer aldığı şiir, konu olarak *Mecmua*'daki en farklı şiir olarak gösterilebilir. Gazelde kahve çoğu kez şarapla karşılaştırılmış; şarap kadar alımlı olmasa da, sıcak ve pişmiş olması gibi özellikleriyle şaraptan üstün tutulmuştur:

*ahvenüñ bāde-i gülgün gibi yodur ānı
Isıcadur o ara yüzlünüñ ammā anı*

*Puhtedür gördi iken bāde gibi hām degül
eyh-i ehrüñ bu ki bir pāre ıındı cānı*

*Mır u ām u Halebi gezdi gelicek Rūma
Ayaın aldı arābuñ o cihān fettānı*

*āı‘ demdür anuñla dimeñüz dem olmaz
Kāse kāse içelüm n’olsa gerekdür anı*

*Nada mā’il olup ortada gezer aeleür
Bilmezem ahbe midür ahvecinüñ olanı*

*Mıli mānendi mi var müşteri ızdurmada
Isıcak yüz göricek her kii ister anı*

*Söyle ol rū-siyehüñ baña ne keyfiyyeti var
Ey **Belii** aıdur ayaına yār anı*

(Belii elebi, G.93)

2.4. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Aaıdaki beyitlerde “Herkes ektiini bilir.” atasözüne ve “Suya götürüp susuz getirmek” ,“defterini dürmek” ve “yüz vermek” deyimlerine rastlanmıtır:

Sen benüm ekdügüm ne bilürsin

Her kii ekdügin bilür āhum

(?, K.9)

Sikender deñlü bir er yo iken nev-cevānānı

uya iltüp bu dehr-i pāre-zen uşuz getürmidür

(Zâtî, G.54)

Gel ey Laţîfî defterüñi dürmeden felek

Dîvâne olma şi‘rünüñi dîvân [ü] defter it

(Latîfî, G.79)

Kimseye yüz virmez oldı gibi mir ’ât-ı murād

Çanda bakşam baña beñzer niçe yüz biñ nâ-ümîd

(‘Alî, G.57)

Kızıl elma, Osmanlı Türkleri tarafından Roma’ya verilen addır. Roma Hristiyanlık âleminin merkeziydi ve buradaki St. Pierre kilisesinin kubbesi ise kızıl renkli bakırdan bir malzeme ile kaplıydı. Buradan hareketle kızıl elma ifadesi fethedilebilecek en zor nokta anlamında kullanılır olmuştur (Pala, 2000, s. 245). Firengistan ise Müslüman olmayan ülkeler için kullanılan bir kelimedir. Aşağıdaki beyitte sevgilinin yanağı, rengi ve ulaşılmasının zorluğu nedeniyle kızıl elmaya benzetilmiştir. Her ne kadar deyim ya da atasözü diyemesek de şairin üslûbundan “kızıl elma Firengistandadır” ifadesinin sıkça kullanılabilen bir söz kalıbı olduğunu tahmin etmekteyiz:

Çadd-i rengin zîr-i zülf ü çatt-ı müşk-efşândadur

Nitekim dirler kızıl elma Firengistândadur

(‘Alî Çelebi, M.4)

2.5. EDEBÎ SANATLAR

Şarkı Mecmua’sındaki şiirlerde kullanılan edebî sanatlardan bazı örnekler aşağıya alınmıştır:

Çalka çalka şalınan kākül mi yā çablü’l-metîn¹¹

¹¹ “Zira o Allah’ın en sağlam ipidir.” Hadis-i Şerif (Tirmizî, *Fezailü’l-Kur’an*, 14)

Sûre sûre yazılanlar haş mıdur Qur'ân mıdur

(Niyâzî, G.6)

Olmışuz ehl-i fenâ 'izzete mâyl degülüz

Fağrla fağr iderüz¹² ni' mete mâyl degülüz

(Bâkî, G.69)

Yukarıdaki ilk beyitte “hablü'l-metin” ifadesiyle dipnotta belirtilen hadisten alıntı yapılarak iktibas sanatı yapılmıştır. İkinci beyitte ise “fakr ile fahr ideriz” denilerek dipnotta belirtilen hadis hatırlatılmıştır.

Ğulıyuz dünyede bir sîm-tenüñ ey h'âce

Mâle meyl eylemezüz rif'ata mâyl degülüz

(Bâkî, G.69)

Yukarıdaki beyitte aynı kökten gelen “meyl” ve “mâyl” sözcükleri kullanılarak iştikak sanatı yapılmıştır.

Miyānuñ rişte-i cān mı gümüñ āyine mi sīneñ

Bināğüşuñla mengüşuñ gül ile jāledür gūyā

(Bâkî, G.14)

Yukarıdaki beyitte ise teşbih sanatının güzel bir örneğini görmekteyiz. Beyit benzetmeler üzerine kurulmuştur: Sevgilinin beli can ipliğine, göğsü gümüş aynaya, kulak memesi güle ve kulağındaki küpesi de çiğ tanesine benzetilmiştir.

Şu deñlü bî-kes olmışdur ki Zâî öliceğ anı

Bulutlar şu koyup bārān yuyup yiller götürmişdür

¹² “Fakirlik benim iftihar vesilemdir.” Hadis-i Şerif (Aclûnî, 2/87)

(Zâtî, G.54)

Yukarıdaki beyitte bulut, yağmur ve yel gibi birbiriyle ilişkili sözcükler kullanılarak tenasüp sanatı yapılmıştır.

Gice hâlûñle zülfüñ fitneden bahş itdiler hayli

O fenni bilmede ammâ ki çıkdı kâkülüñ fâ'ik

(Nev'î, G.64)

Yukarıdaki beyitte sevgilinin saç ve benleri konuşurulmuş ve kişileştirilmiştir. Bu beyitte teşhis ve intak sanatlarını görmekteyiz.

Cennet degül mi yâr ile vuşlat didükleri

Dūzah degül mi âteş-i hasret didükleri

(Nev 'î, G.71)

Nev'î'ye ait bu beyitte cennet ve cehennem kavramları arasında tezat sanatı yapılmıştır.

Hüsünüñ meşşâtasına ey melek

Âyine olmağa gökden ay ine

(Zâtî, G.88)

Zâtî, bu beyitte sevgiliyi meleğe benzetmiş ve o gelin gibi süslenirken ona ayna olmak için gökyüzünden ayın indiğini anlatmıştır. Ayın doğuşuna güzel bir sebep gösterilmiş ve hüsn-i tâlil sanatı yapılmıştır. Ayrıca ey melek ifadesinde de nidâ sanatı yapılmıştır. Aşağıdaki beyitte de yine hüsn-i talil sanatını görmekteyiz:

N'icün ol h'ürşid-i 'âlem-tâba öykündüñ diyü

Māh-ı nev hañcer çeker mihr-i dıraḥşān¹³ üstine

(Bâkî, G.13)

Aşağıdaki beyitlerde de nedür ifadesiyle istifham sanatı yapılmıştır:

Nedür bu ḥandeler bu şīveler bu nāz u istiḡnā

Nedür bu cilveler bu ʿiṣveler bu ḳāmet-i bālā

Nedür bu ʿārız u ḥadd ü nedür bu çeşm ü ebrūlar

Nedür bu ḥāl-i Hindūlar nedür bu ḥabbetü's-sevdā

Nedür bu pīç pīç ü çīn çīn ü ḥam-be-ḥam kākül

Nedür bu ṭurralar bu ḥalḳa ḥalḳa zūlf-i misk-āsā

(Bâkî, G.14)

¹³ mihr-i dıraḥşān: mihr ü dıraḥşān

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVİRİ YAZILI METİN

3.1. ÇEVİRİ YAZILI METİN OLUŞTURULURKEN DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Metinde okunamayan kısımlar eski yazıyla yazılmıştır.
2. Beyitin anlamının çıkartılamadığı durumlarda beyitin sonuna soru işareti (?) konmuştur.
3. Orijinal metindeki yıpranmalar nedeniyle okunamayan bölümlerin orijinal metindeki görüntüsü ilgili kısma eklenmiştir.
4. Unutulduğunu düşündüğümüz ekler ya da sözcükler, anlamı tamamlamak amacıyla köşeli parantez “[]” içerisinde ilgili yerlere yazılmıştır.
5. Veznin tutmadığı kısımlar dipnotta belirtilmiştir.
6. *Mecmua*’da çok sayıda Farsça şiir yer almaktadır. Bu şiirle, orijinal şekliyle yazılmıştır.
7. Arapça, Farsça kelimelerin başına gelen edat ve ön eklerin ayrıca kelime sonlarına gelen edat ve eklerin yazımında büyük oranda İsmail ÜNVER’in “Çeviri yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” adlı makalesi esas alınmıştır.
8. Kelimelere gelen ön ekler, ekler ve edatlar “-“ işareti ile ayrılmış; dilimizde artık kalıplaşmış ifadeler bu kuralın dışında tutulmuştur.
9. Nazım şekilleri belirlenmiş, numaralandırılmış ve köşeli parantez içerisinde şiirin baş kısmına eklenmiştir.
10. Aruz vezni ile yazılan şiirlerin kalıpları, şiirin baş kısmına italik olarak yazılmıştır.
11. Şairlerin mahlasları koyu yazılmıştır.
12. *Mecmua*’nın orijinalinde sayfa numaraları belirtilmemiştir. Metin transkribe edilirken numaralandırılmış ve bu numaralar köşeli parantez “[]” içinde gösterilmiştir.

3.2. ÇEVİRİ YAZILI METİN

[34a]

[Gazel 1]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

İdüp kaç' -1 ta' alluğ tığ-i hecr ile gedälardan

Neden düşdi[?] kesildün pādişāhum āşinälardan

Beni terk eyleyüp bezm-i belälarda didün yā hū

Ferāmüş itme bārī göz ucıyla merhabälardan

Vefā vü luḫfuña lāyık degülsek bārī cevri eyle

Bizi cānā niçün ' add eylemezsün mübtelälardan

Raķīb-i bed-liķälarla işitdüm şohbet itmişsin

Vücūduñ şaķlasın Bārī belälardan kaçälardan

Göñül hercāyi dilber bī-ḫaķīkat n'eylesün Nev'ī

Şikāyet bī-vefälardan şikā[yet] bī-vefälardan

[Gazel 2]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Şöyle ser-mestüm ki idrāk itmezem dünyā nedür

Men kimem sākī olan kimdür mey ü şaḫbā nedür

Gerçi cānāndan dil-i şeydā için kām isterem
Şorsa cānān bilmezem kām-ı dil-i şeydā nedür

Vuşlatuñ ger ‘āşıkı müstağnī eyler bir hayāl
‘Āşıkā ma‘şūqdan her dem bu istiğnā nedür

Hikmet-i dünyā vü māfihā bilen ‘āşık degül
‘Āşık oldur bilmeye dünyā vü māfihā nedür

Āh u feryāduñ **Fuzūlī** incidüpdür ‘ālemi
Ger belā-yı ‘aşk ile hoşnūd iseñ gavgā nedür

[34b]

[Gazel 3]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Lebüñi āl ile öpmiş ola mı peymāne

İçeyin ölmez isem kanını kana kana

Bezm-i meydür güzelüm kan ola şāyed arada

Çekmesün gamzelerüñ hañçerini mestāne

Nüş-ı cān eyler iken meclis-i ‘āşık içre

Lebüñ ol hālet ile girmemek olmaz kana

Rāzını nāle ile ʿāleme fāş eyledi dil
Bizi rüsvā-yı cihān eyledi bir dīvāne

ʿAyş [ü] işret demidür çekme ğam-ı ferdāyı
Bākīyā gel berü sāġar çekelüm rindāne

[Gazel 4]

mefʿülü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün

Fermān-ı ʿaşka cān ile var inkıyādımız
Hük-m-i kaçāya zerre kadar yok ʿinādımız

Baş egmezüz edāniye dünyā-yı dün için
Allāhadur tevekkülümüz iʿtimādımız

Biz müttekā-yı zer-keş-i cāha tayanmazuz
Haqqūñ kemāl-i luṭfinadur istinādımız

Zühd ü şalāha eylemezüz ilticā hele
Tıtdı egerçi ʿālem[i] kevn-i fesādımız

Minnet Hudāya devlet-i dünyā fenā bulur
Bākī kalur şahīfe-i ʿālemde adımız

[35a]

[Gazel 5]

Maḳām-ı ‘Uşşāk

Şeyḫ ‘İsā Efendi

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

Bırakdum ‘aşkuñ ile nām [u] ‘ārum yā Resūlu’llāh

Unutdum şevkuñ ile cümle kārūm yā Resūlu’llāh

Bu göñlüm bülbüli ašlā cihānuñ bāğına bakmaz

Yüzüñ görmek gülistānın ararum yā Resūlu’llāh

Göñül pervāne-veş döner vişālūñ şem‘ine dā’im

Dükendi ḳalmadı şabr u ḳarārūm yā Resūlu’llāh

Derūnum ḥānesi yandı duḥānum çıkar eflāke

Dem-ā-dem ḥadden aşdı āh u zārūm yā Resūlu’llāh

Bu **Maḥvī** bendeñe raḥm it firākuñ nārına yakma

Ḳanı ḥaylī zamān oldı niyāzum yā Resūlu’llāh

[İlāhī 1]

Maḳām-ı ‘Uşşāk

İlāhī-i Muḥyī Efendi

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Cümlenüñ maḥbûb[1] sensin ey ḥabîb-i ezeli
Cümle Yûsuflar içinde ey güzeller güzeli

Cümle ümmet saña ‘ aşık oldu ey seyyid-i ḥalk
Himmetiyle gitdi ğayri bâğ-ı vaḥdet gezeli

Cümle ‘ âlem kapuña yalvarugeldi ey Şefî‘
Hep kabûl oldu dilekler “min aḥad lem yezeli”¹⁴

Oldı ‘ uşşâk gözi giryân dili büryân ey Ḥabîb
Oldı mecnûn u dîvâne **Muḥyî** ḥüsni sezeli

[35b]

[İlâhî 2]

Maḳâm-ı Nevâ

Ġafûrî Efendi Rad’iyallâh

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fa‘ülün

İdelüm cân ile Mevlâyı maṭlab
O yolda varımız olsun fedâ hep
Keder gitsün olalum şâfî-meşreb
Günehkârız bizi ‘ afv eyle yâ Rab

¹⁴ “Bâkî olan Bir’den”

Reh-i¹⁵ ʿaşkuñla her kim oldı çālāk
Vişālũñle olur bir gün feraḥ-nāk
Göñüller qalmasun hecrũñle ğamnāk
Günehkārız bizi ʿafv eyle yā Rab

Delil olup bize nūr-ı hidāyet
İdelüm Kaʿbe-i vaşluñ ziyāret
Cenābuñdan olur ancaḳ ʿināyet
[Günehkārız bizi ʿafv eyle yā Rab]

Eyzen

Ġafūrī bendeñi irgür şühūda
Giriftār eyleme zenb-i vücūda
Kerem kıllāyık eyle fazl [u] cūda
[Günehkārız bizi ʿafv eyle yā Rab]

[Gazel 6]

Maḳām-ı Nevā

Şeyḫ Yaʿqūb Efendi

mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün

Dil-i¹⁶ cān hiç qarār itmez tecelli eyle yā Allāh
Eşiginden[?] firār itmez tecelli eyle yā Allāh

¹⁵ Reh-i : rehi .

¹⁶ dil-i : dili

Cemālũñ fikrine düřdũm İlāhĩ ğayrıdan geçdũm
Ŗanad açup saña uçdum tecellĩ eyle yā Allāh

İder ‘āşık ħayālātı n’ider ma‘ şũĖ maĖālātı
Cenābuñdan münācātı tecellĩ eyle yā Allāh

Dil ħānesin nĩrān eyler Ken‘ ān ilin vĩrān eyler¹⁷
Yusuf-ı Mışra ħān eyler tecellĩ eyle yā Allāh

Çũn ‘āşıkdur saña **Ya‘ ħũb** yũzũñ ğöster eyā maĖbũb
Yine sensin saña maĖlũb tecellĩ eyle yā Allāh

[36a]

[ŖUĖUL 1]

Nev-rũz-ı ‘Acem

SubĖāne’l-meliku’l-Ėannān SubĖān
SubĖāne’l-meliku’l-Mennān el-Ma‘ rũf

Bi’l-iĖsān ve’l-mevşũfu bi’l-Ėufrān
Yā İlāhe’l-‘ālemĩn yā Mucĩbe’s-sā’ilĩn

Yā Ėannān yā Mennān yā Sultān yā SubĖān
MerĖaben merĖaben yā şehra’ş-řiyām

¹⁷ Bu mısradā vezin tutmamaktadır.

Subhâne's-Subbūh Subhâne'l-Ḳuddūs

[ŞUĞUL 2]

‘Acem

Subhâne'l-Meliku'l-Ḥannānu'l-Mennān

Subhâne'l-Meliku'l-Mennānu'd-Deyyānu'l-Ġufrān

El-ma‘ rūfu bi'l-İhsāni ve'l-mevşūfu bi'l-Ġufrān

Merḥaben merḥaben yā şehre'ş-şiyām[i] merḥaben

Merḥaben merḥaben şehre'l-ḳıyā[mi] merḥaben

[Gazel 7]¹⁸

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ḳaṭre ḳaṭre dökülenler dūr midūr bārān mıdur

Zerre zerre görinenler ḥaṭ mıdur reyḥān mıdur

Tāze tāze açılan gül mi cemālün mi senün

Yana yana inleyen bülbül mi yāḥūd cān mıdur

Ḥalka ḥalka şalınan kākül mi yā ḥablü'l-metīn

Süre süre yazılanlar ḥaṭ mıdur Ḳur'ān mıdur

¹⁸ Bu şiir der-kenârda yer almıştır.

Pāre pāre eyleyüp bağrum kızıl kan ideli
Kana kana içdigüm şahbā mıdur yā kan mıdur

Dāne dāne görinen hāl mi ya vahdet sırrı mı
Lāle lāle kızarar haddüñ mi yā mercān mıdur

Döne döne yanmadan dermān umardum derdüme
Güne güne miḥnetüñ derd mi yaḥūd dermān mıdur

Ata ata kirpik oğın bu Niyāzīnūñ dilin
Şerḫa şerḫa eyleyen cānum mı yā cānān mıdur

[36b]

[İlāhī 3]

İlāhī

Şeyh ‘Adlī Efendi

Rāst

müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün

Yandı gönülde mā-sivā çün nār-ı zikru’llāh ile

Oldı münevver hān-ı dil envār-ı zikru’llāh ile

Pāk eyle ḫalbin ey ‘imām zikr ile dā’im şubḫ u şām

Dil maḫzeni ṭola tamām tekrār-ı zikru’llāh ile

Ehl-i tarīkat geldiler zikri ile Hakkı buldılar

Esrāra vāşıl oldılar āşār-ı zikru'llāh ile

Derseñ kemāle iresüñ¹⁹ varup cenāna giresin

‘**Adlī** gözüñ aç göresin dīdār-ı zikru'llāh ile

[İlāhī 4]

İlāhī

Şeyh Nūrī Efendi

Rāst

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

İlāhī n'eylesü[n] n'itsün gönül sensiz karar itmez

Eger çursun eger gitsün gönül sensiz karar itmez

Cihān bāğında bir sā'at ne mümkindür ola rāhat

Olursa ravza-i cennet gönül sensiz karar itmez

N'ider ol bāğ u büstānı n'ider ol hūr [u] gılmānı

N'ider ol cān u cihānı gönül sensiz karar itmez

Çü sensin Nūrinüñ yār[i] nūr n'eylesün gayr-ı sevdāyı

Sevindir sen o nāçarı gönül sensiz karar itmez

¹⁹ iresün: iresüñ

[İlâhî 5]²⁰

Haḳkuñ ḳullarını ba' z ḳul eyler

Anı ḳul eylemez yine ol eyler

Alan viren odur bāzār içinde

Kimin bay u kimini yoḥsul eyler

Kiminüñ baḳırını ider altun

Kiminüñ altunun ḳara pul eyler

Kimini güldürür dā'im cihānda

Kiminüñ āh u efgānın bol eyler

Kiminüñ sevdiğin alur elinden

Kiminüñ erini alur ḫul eyler

Kimisi istemezken virür evlād

Kimi ister oña yā[d] oḡul eyler

Kimi bulmaz giye çuldan ' abāyı

Kiminüñ atna atlas çul eyler

Kimisi ḫatlı balı ider acı

Kimisi acıyı ḫatlı bal eyler

²⁰ Bu şiir der-kenârda yer almıştır.

Kimin blbl ider gle klur zr
Kimin pervne-ve yakp kl eyler

der a gnei gh kara balı
Kara balıı aar gh gl eyler

Ayaı ba baı ider geh ayak
Dili kla klaı hem dil eyler

Yeli gh lefetle ider od
Odu gh kefetle yel eyler

Suyı tndurup ider ta toprak
Ta u topraı aıdur seyl eyler

Hrf-ı cre gibi cmle ey
Biri birine uzanup el eyler

Bu sz mi Ynus u **Mır** degldr
Luaz bundan mu' ammsın ol eyler

[37a]

[Gazel 8]

Der-maḳām-ı Hüseynî

Şeyh Nazmî Efendi

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Ey habîb-i ḥazret-i ḥallâḳ-ı ' âlem Muştafâ

Eşref-i peygamberân-ı faḥr-i âdem Muştafâ

' Âlem ü âdem senüñle buldılar cümle vücūd

' İlet-i²¹ ğâ' iyye sensin ey mükerrerem Muştafâ

Sensin iden cism ile mi' râc beyne'l-enbiyâ

Ey nedîm-i²² bezm-i vuşlat Hâḳḳa hem-dem Muştafâ

Şad şalâtle selâm olsun revân-ı pâküñe

Âlüñe evlâduña aşḫâbuña hem Muştafâ

Umarum ki idesin cennetde daḫı hem-civâr

Ey iden dünyâda çeşm-i vaşla maḥrem Muştafâ

Dâ' imâ meddâḫuñ olan **Nazmî**ye ol dest-gîr

Derlere dermân gönüller zaḫmına em Muştafâ

²¹ illet-i illeti

²² nedîm-i: nedîmi

[Gazel 9]

Der-maḳām-ı Hıṣār

Şeyh Luṭfi Efendi

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Dilün gencine-i rāz-ı İlāhī yā Resūlu'llāh

Cebīniñ maṭla' -ı nūr-ı²³ ke-māhī yā Resūlu'llāh

Vücūduñ reh-nümā-yı ümmet oldı şer' -i tevḫide

Sen açduñ ḫazret-i Ḥaḳḳa bu rāhı yā Resūlu'llāh

Şefā' at eyler iseñ rüz-ı maḫşer bu güneḫkāra

Bağışlanır ḳamu cürm[i] günāhı yā Resūlu'llāh

° Aceb mi dergehüñde rüyümü ferş-i niyāz itsem

Ḳapuñ erbāb-ı ḫacātuñ penāhı yā Resūlu'llāh

Göñül mir 'āt-ı manzūr olmaḳ ümmidin ider dā'im

Diriğ itme kerem ḳıl bir nigāhı yā Resūlu'llāh

Ümīd-i luṭfuñ ile **Luṭfi**-yi bī-çāre-i giryān

Urur dergāhuña rüy-ı siyāhı yā Resūlu'llāh

²³ nūr-ı: nūrı

[37b]

[Gazel 10]

Der-maḳām-ı Sünbüle

Eş-şeyḫ Naḳṣî Efendi

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Ey Resûl-i Hâlik [u] peygamber-i perverd-gâr

Faḫr-i 'âlem seyyidü'l-kevneyn şeh-i şâhib-vaḳâr

Nûr-ı zâtuñdan zuhûra geldi cümle kâ'inât

Mâh-ı enverden münevverdür o rûy-ı gül-'ızâr

Dâ'imâ bülbülleri esmâ ile feryâd ider

Bâğ-ı gülzâr-ı İlâhîde açılmış nev-bahâr

Ey şeh-i dil müşğ [ü] 'anberdendür ol gîsûlaruñ

Bûy-ı zülfüñden ḫaber virür şehirde rûzigâr

Cân u dil envâ'-ı cevher ile bir gencînedür

Cevher-i 'aşkuñ benüm sinemde her dem yâdigâr

Yâ Resûlu'llâh vişâlüñ zevḳini itme dirîğ

Naḳṣî-i zâra cemâlüñ nûrını kıl âşikâr

[İlâhî 6]

Maḳām-ı Nevā

İlâhî ‘Azîzî Efendi

‘Aşkuñ derdi göñlümde
Hîç gülmedüm ‘ömrümde
Muḥammedi seyrümde
Ġāyet göresim geldi

Vaşluñ için çok ‘anā
Oldı işüm çün hevā
Bu yolda cānum fedā
Ġāyet idesim geldi

Dostum göster yüregi
İşideyüm sözüñi
Ḥāk-i pāye yüzümi
Ġāyet süresim geldi

Terk eyledüm dünyāyı
N’idem ġayrı sevdāyı
Muḥammed Muştafāyı
Ġāyet göresim geldi

Müştākum dīdāruña
İrgür hem vişālũñe
Luţf it ‘Azīz bendeñe
Ġāyet göresim geldi

[38a]

[Gazel 11]

mef' ũlũ fā' ilātũ mefā' ilũ fā' ilũn

Bāķi cemāl-i pādişeh-i dil-peziiri gör
Mir'āt-i şun' -ı hāzret-i Hāyy-i Ķadiri gör

Pir-i 'aziz-i Mışr-ı vüçüd itdi intiķāl
Mir-i cevān-ı çāpük-i Yūsuf-nażiri gör

Gün toğdı şimdi ġāyete irdi sepide-dem
Ruşsār-ı hũb-ı hũsrev-i rüşen-zamiri gör

Behrām-ı vaķti ġūra yitürdi bu teşnegāh
Var işigine hidmet-i Şāh Erdeşiri gör

Ber-bād kıldı taht-ı Süleymānı rüzigār
Sulţān Selim Hān-ı Sikender-seriri gör

Cevlāna gitdi ravzaya řāvus-ı bāġ-ı ķuds
Ferr-i hümā-yı evc-i sa' ādet-mesiri gör

Vardı peleng-i küh-ı veġā ḥ`āb-ı ġaflete
Kuhsār-ı ġir-ı bāra duran nerre Őiri ġor

İķbāl ü baġt-ı ḡusrev-i āfāķ müstedām
Rūḡ-ı revān-ı Őāha taḡiyyāt ve`s-selām²⁴

[MATLA` 1]

mefā`ilün mefā`ilün mefā`ilün mefā`ilün

Göñül alçaķlıġın itsün eger ol serv-i āzāde
Düşerse yolu uğrasun bu cāy-ı miḡnet-ābāda

[KIT` A 1]

fe`ilātün mefā`ilün fe`ilün

Derd-mendi murādına irġür
İki `ālemde ber-murād olasın

Őād eyle ġarīb-i nā-Őadı
Ki cihānda hemiŐe Őād olasın

[38b]

[KIT` A 2]

fā`ilātün fā`ilātün fā`ilātün fā`ilün

Şir-dilsün **Bāķiyā** āzürde-ḡāḡır olma sen
Ṙa`n u teŐnī` eylese bir niçe `āķ-ı bī-hüner

²⁴ Bu gazelin kime ait olduġu belli deġildir.

Görme misin itlerüñ ğavġāsını bāzārda
İltifāt itmez güzār eyler hırāmān şir-i ner

[KIT 'A 3]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Söz degül dürr ü güher nazm itsem
Қadr ü kıymet bilenüñ bendesiyüz

Haқ-şinās ehl-i nazār yārānuñ
Ayaġı tozı ser-efgendesiyüz²⁵

[39a]

[Gazel 12]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Öldürürseñ beni kudret haқķuñ
Dirgürürseñ yine hikmet haқķuñ

[Di]lesem cānuñ alurdum didi yār

Didüm ey dost irādet haқķuñ

²⁵ Bu kıtanın Bâkî'ye ait olduġu tespit edilmiştir.

Ni' am-ı būsũñı men' itme didüm

Lebleri didi ki ni' met haqqũñ

Didüm ey dost ' ināyet eyle

Didi bī-çāre ' ināyet haqqũñ

Şeb-i miħnetde dirüm hādī ol

Didi ey **Emrī** hidāyet haqqũñ

[Gazel 13]

fā' ilātũn fā' ilātũn fā' ilātũn fā' ilũn

Düşse zülfinden ' araķ ruħsār-ı ħübān üstine

Güyyā şeb-nem düşer gül-berg-i ħandān üstine

Kākũli şanmañ görinen tāyir-i devlet ħümā

Sāye şalmışdur o şāhenşāh-ı ħübān [üstine]

N'içũn ol ħ'ürşid-i ' ālem-tāba öykündũñ diyü

Māh-ı nev ħançer çeker mihr-i dıraħşān²⁶ üstine

Zīr-i zülfũnde görenler ħaţtuñı ebr-i bahār

Sāye şalmış şandılar şahn-ı gülistān üstine

²⁶ mihr-i dıraħşān: mihr ü dıraħşān

Ėam degül **Bākī** dile gelse pey-ā-pey derd ü ġam
Eksük olmaz tekyedür mihmān mihmān üstine

[39b]

[Gazel 14]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Nedür bu ħandeler bu ŧıveler bu nāz u istiġnā

Nedür bu cilveler bu 'iŧveler bu ħāmet-i bālā

Nedür bu 'ārız u ħadd ü nedür bu çeŧm ü ebrūlar

Nedür bu ħāl-i Hindūlar nedür bu ħabbetü's-sevdā

Nedür bu pīç pīç ü çin çin ü ħam-be-ħam kākül

Nedür bu ŧurralar bu ħalkā ħalkā zülf-i misk-āsā

Miyānuñ riŧte-i cān mı ġümiŧ āyine mi sineñ

Bināġuŧuñla mengüŧuñ ġül ile jāledür ġüyā

Vefā ummaz cefādan yüz çevürmez **Bākī** 'āŧıħdur

Niyāz itmek añā cānā yaraŧur saña istiġnā

[Gazel 15]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Görüp āyine-i ruħsāruñı ben ŧüŧi-i ġüyā

Yekūndan 'āŧıħuñ olmaħ ġörindi ey ġül-i ra' nā

Şu gibi yollarında pāk-meşreb olmağ olurdı
Güzeller olsalar şābit-ķadem serv-i revān-āsā

Büyüklenme sen ey māh-ı dü hefte ķaddüñi bildük
Hisāba şığmadı hüsniyle ol māh-ı cihān-ārā

Haşiri n'eyesün cism-i nizārum künc-i miñnetde
Kim ol yatduğı yirde būriyā naķşın ider serrā

ķurulmuş ol müşg'in kemāna çün eyler[?]
Çatup ebrüñi Nev'î ye yiter hışm eyledüñ cānā

[40a]

[İlāhî 7]

Maķām-ı şabā

Himmat Efendi rahmetu'llāh

İlāhî zulmet cürmüyle ıoldum
Nedāmet eyledim estağfiru'llāh
Uyup nefis ile şeytāna ķul oldum
Nedāmet eyledim estağfiru'llāh

Eger ķılmaz iseñ yā Rabbi çāre
Yüregümde oñulmaz mı böyle yāre
ķuluñ ķapuñı koyup ķanda vara
Nedāmet eyledim estağfiru'llāh

Benüm ‘iŝyānumuñ pāyān[1] yoğdur
Bilürem rağmetüñ deryāsı çoğdur
‘Uŝāta bāb-ı ğufrānuñ açığdur
Nedāmet eyledim estağfiru’llāh

Günehden her ne ki yā Rabbi ғaldım
Peŝimān oluben cürmümi bildüm
Diyerek **Himmeti** ғapuña geldim
Nedāmet eyledim estağfiru’llāh

[Gazel 16]

Mağām-ı ŝabā

Hüdāyi Efendi

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

[Ey bu] göñlüm ŝehrini biñ luğ ile ābād iden

On sekiz biñ ‘ālemi bir emr ilei iden

Zāt-ı bī-çünüñ mekānlardan münezzehdür senüñ

Pes seni yā ғanda bulsun ağlayup feryād iden

Kimseye ölmezden öñ göstermeyüp didārını

İrgürüp bāķi ħayāta līk ŝoñra ŝād iden

Kaşr-ı kurbā irgürüp ihsāna mazhar olmağa
‘Āşıkā varlık cibālin kestirüp Ferhād iden

Sen ‘ināyet sen hidāyet kıl **Hüdāyī** bendeñe
Çünkü sensüñ her [murāda] irgürüp irşād iden

[40b]

[İlāhī 8]

Der-maḳām-ı rāst

Şeyḫ [Naḳşī] Efendi raḫimetu’līlāh

‘Āleme ‘aşḳuñ oldı çün peydā

Olalum dā’im ‘āşık-ı şeydā

Zāt-ı bī-çūnuñ vāhid ü ferdā

Olalum dā’im ‘āşık-ı şeydā

Maḫz-ı luṭfuñla cān[ı] nūr eyle

Ḳalb-i vīrānum pūr-sürür eyle

Nūr-ı ‘aşḳuñla cismi Ṭūr eyle

Olalum dā’im ‘āşık-ı şeydā

Dostlaruñ ile biz[i] hem-dem kıl

Ehl-i esrāra yār u maḫrem kıl

Dem-be-dem şevḳuñ ile bī-ğam kıl

Olalum dā’im ‘āşık-ı şeydā

Hāne-i luṭfuñ fetḥ-i bāb eyle
Her dem iḥsānuñ bī-ḥisāb eyle
Nūr ile sīnem āfitāb eyle
Olalum dā'im 'āşıq-ı şeydā

Rūz-ı maḥşerde **Naḳşī**-i zārı
Eyleyüp mağfūr ol güneşkārı
Göster ol demde aña dīdārı
Olalum dā'im 'āşıq-ı şeydā

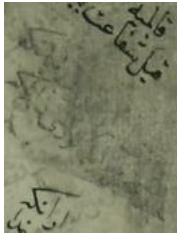
[İlāhī 9]

Der-maḳām-ı şabā

Naḳşī Efendi raḥīmetu'llāh

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Def' ola dilden ḥicāb-ı mā-sivā
Ḳıl şefā'at bize ey sırr-ı²⁷ Ḥudā
Ḳılmaya maḥv ola cümle
Ḳıl şefā'at bize ey sırr-ı Ḥudā

28

²⁷ Bu kelime, tüm şiir boyunca "sırrı" şeklinde yazılmıştır.

Hem-dem eyle şoĥbet-i dārātuña

Ꞑıl Őefā' at bize ey sırr-ı Ĥudā

Ꞑālī' ola nūr-ı Őems-i ma' rifet

Zāhir ola dilde nūr-ı²⁹ ' āfiyet

' Afv olına cümle cürm ü ma' Őiyet

Ꞑıl Őefā' at bize ey sırr-ı Ĥudā

Çār-yārũñ āl ü aŐĥabuñ için

Cümle etbā' ile ensābuñ için

Ümmet [ü] ' uŐŐāk [u] aĥbābuñ için

Ꞑıl Őefā' at bize ey sırr-ı Ĥudā

NakŐi-i bī-çāreye Ꞑıl iltifāt

Cānibũñden irüŐe feyz-i ĥayāt

Bula taĥt-ı ' izzet-i ' aŐĥda Őebāt

Ꞑıl Őefā' at bize ey sırr-ı Ĥudā

[41a]

Gül-' izār

Sübĥāne'l-mülk el-Ĥannān el-Mennān

Sübĥāne'l-mülk es-sultān ed-Deyyān

²⁸ Buradaki iki mısra çok silik çıktığı için okunamamaktadır.

²⁹ nūr-ı: nūrı

El-ma' ruf bi'l-ihsan ve'l-mevsuf bi'l-Ğufrān

Yā Lātif Yā Raḥmān Yā Ḥannān Yā Mennān

Yā Deyyān Yā Sulṭān Yā Sübhān

Vağfirlenā zünūbenā ve esterlenā ' uyūbenā

Yā mevlānā

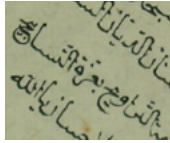
Muḥālif 'Irāq

Sübhānel mülk el- Ḥannān Sübhān

Sübhānel mülk el-Mennān el- Ḥannān

El-Mennān ed-Deyyān es-sulṭān

Mücrimnā

Yā el-faẓl vel-ihsān yā-Allah

Yā-Raḥmān Sübhān el-mülk es-sübbūḥ

Sübhān Allah el-Ḳuddūs

[İlâhî 10]³⁰

İlâhî-i Sezâyî merhûm

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Şâh-ı istîgnâ-yı mülk oldum recâ bilmem nedür

İlticâ-yı Hâk' dan özge mültecâ bilmem nedür

Fârîgum dünyâ vü ' uqbâya ta' alluk itmezem

Terk-i tecrîdüm bugün hubb-ı sivâ bilmem nedür

Öyle Mecnûnum ki Leylâ bend-i zencîrüm dedür

Eylerüm ' aşkuñda ammâ cân fedâ bilmem nedür

Her ne eylerse revâ cânân men-i dil-ğasteye

Ben Sezâyîyüm anuñ çün nâ-sezâ bilmem nedür

[İlâhî 11]

İlâhî-i Sezâyî merhûm

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Göñül nâr-ı maħabbetle seni süzân iden kimdür

Alup şabr u qarârũ böyle ser-gerdân iden [kimdür]

Gel ey cân bülbüli derd-i derũnuñ gâhi ' arz eyle

Ne gülşenden cüdâ düşdüñ seni nâlân iden [kimdür]

³⁰ Bu şiir der-kenârda yer almaktadır.

Ne gül eyler ne gülşen ‘āşık-ı şūrīdeyi bilmem
Cihān gülzārını ‘uşşāka ḥāristān iden [kimdür]

Neye baḡsa cemāl-i Ḥaḡḡı seyreyler velī münkir
Sezāyīnūñ gözinden bilmedi seyrān iden kimdür

[41b]

[İlāhī 12]

İlāhī-i Naḡīfī Efendi

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Āfitāb-ı şubḡ-ı mā evḡā ḡabīb-i kibriyā
Māh-ı tāb-ı şāh-ı ev ednā resūl-i kibriyā

İns [ü] cānuñ maḡlab-ı a‘lā olan cānānesi
Cevheri kültāb-ı sūz-ı mihrinūñ pervānesi

Şem‘-i bezm-i leyletü’l-esrārḡa-yı kibriyā
Kā’ināta maḡsad-ı aḡs-ı ḡabīb-i kibriyā

‘Aḡl-ı evvel ḡayd-ı bend-i³¹ ‘aşḡınuñ dīvānesi
Nāzenīn-i ḡazret-i Mevlā ḡabīb-i ekremi

³¹bend-i :bendi

Kuħl-i mārāġu'l-başar maħşūş-ı çeşm-i ekħeli

Ĥak-i pāy-i sūrme-i ħ̣āb-ı ħabīb-i kibriyā

[İlāhī 13]

İlāhī

Yūnus Emre'm

Ey ʔolab n'ıçün iñlersin

Derdim vardur iñilerüm

Ben Mevlāya 'āşık oldum

Anuñ içün iñilerüm

Efendüm hū

Benim adum dertli ʔolab

Şu[yu]m aķar yalap yalap

Böyle emreyledi Çalap

[Anuñ içün iñilerüm]

Efendüm hū

Dülgerler a'zāmı³² yondı

Her a'zām yirine koydı

Bu iñildüm Ĥaķdan geldi

[Anuñ içün iñilerüm]

Dermānum hū

³² Bu kelime metinde "a'zāmı" şeklinde yazılmış.

Dervîş **Yûnus** ider âhı
Göz yaşı döker günâhı
Hakka ‘âşıkum bi’llâhi
[Anuñ için inilerüm]
Ma‘bûdum hû

Ulu tağlar ağacıyam
Ne tatlıyum ne acıyam
Ben Mevlâ’ya du‘acıyam
[Anuñ için inilerüm]
Efendim hû

[Gazel 17]³³

Hüdâyi merhûm

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Câhidü fi’llâhi yâ ehle’s-şalâh inne
‘Umre’l-mer’i yemd’i ke’r-riyâh³⁴

Cennet ehline gerek ‘ilm ü ‘amel
Lâ-cerem uçmağa lâzımdur cenâh

Ġayre bakma ir tecellî nûrına
Şem‘a hâcet kalmaz olduĠda şabâh

³³ Bu şiir der-kenârda yer almaktadır.

³⁴ Ey salih kişiler, Allah yolunda çalışıp gayret gösterin zira kişinin ömrü rüzgar misali uçup gidiyor.

Yā ‘ibāda’llāhi kŭmŭ vā‘budŭ

Ve’zīkuruhŭ fi’l-ġuduvvi ve’r-revāh³⁵

Bu Hŭdāyīden naşīhat isteyen

Hakka kul ol bulmak isterseñ felāh

[Gazel 18]

fā‘ilātŭn fā‘ilātŭn fā‘ilātŭn fā‘ilŭn

Zāhidā şŭret gözetme içerŭ gel cāna baĸ

Vechi űzre gör ne yazmıř defter-i Raĸmāna baĸ

Muşhaf-ı ĸŭsnŭnde yazmış kul ĸŭva’llāh³⁶ āyetin

Gel inanmazsañ gir oĸu mekteb-i ‘irfāna baĸ

Hep mŭlāzım kulluĸında bu cihānuñ şāhları

Pādişehler kapusunda kul olan sultāna baĸ

‘Ālem anuñ ĸŭsninŭñ şerĸinde olmuş bir kitāb

Metnin isterseñ şŭret-i insāna baĸ³⁷

³⁵ “Ey Allah’ın kulları kalkın ve ibadet edin, sabah akşam Allah’ı zikr edin.” (Araf, 7/205. ayete gönderme yaptığı düşünölmektedir.)

³⁶ İhlās, 112/1

³⁷ Bu dizede vezin tutmuyor.

[42a]

[Gazel 19]

Muḥayyer

Şeyḫ Mıṣrî Efendi rād'ya'llāh

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

Ey çarḫ-ı dūn n'itdüm saña hîç virmediñ rāḫat baña

Güldürmedüñ öñden şoña āh miḫnetā vāh miḫnetā

Bendüñden āzād itmedüñ feryāduma dād itmedüñ

Bir dem beni şād itmedüñ āh vayletā vāh vayletā

Kārumdurur derd ile ğam gitmez başumdan hîç elem

Gülđen cüdā bir bülbülem āh firḫatā vāh firḫatā

Mecnūn-veş āh ideyüm Ferhād-veş vāh ideyüm

Bu virdi her-ġāh ideyüm āh ḫasretā vāh ḫasretā

İrişmedi dostā ilüm Raḫmāna varmadı yolum

Çıkmadı başa menzilüm āh ġurbetā vāh ġurbetā

Yanar Niyāzî derd ile hîç kimse yoḫ ḫālin bile

Nālān olup girdi yola āh rıḫletā vāh rıḫletā

Ġazzāl

[İlāhī 14]

Şeyh Mısrī Efendi

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ey ġarīb bülbül diyāruñ qandadur
Bir haber vir gül-‘ izāruñ qandadur
Sen bu ilde kimseye yār olmaduñ
Var senüñ elbetde yārüñ qandadur

Artdı günden güne feryāduñ senüñ
Āh u efgān oldı mu‘ tāduñ senüñ
‘ Aşk içinde kimdür üstāduñ senüñ
Yā senüñ şabr u qarāruñ qandadur

Bir enīsüñ yoġ ‘ aceb hasretdesin
Rāhatı terk eyleyüp miḥnetdesin
Gice gündüz bilmeyüp ḥayretdesin
Yā senüñ leyl ü nehāruñ qandadur

Ne görüñdi güle qarşu göziñe
Ne görüñdi baqdıgınca özüñe
Kimse maḥrem olmadı hiç rāzıña
Bilmediler şeh-süväruñ qandadur

Gökde uçarken seni indürdiler
Çār ‘unşur bendlerine urdılar
Nūr iken aduñ **Niyāzī** virdiler
Şol ezelki i‘ tibāruñ qandadur

[42b]

[Gazel 20]

Maqām-ı ‘Acem

Hüdāyi Efendi raḥimetu’llāh

müstef‘ ilün müstef‘ ilün müstef‘ ilün müstef‘ ilün

Açıldı çün bezm-i elest devreyledi peymānesi

Andan içenler oldu mest ayılmadı mestānesi

Ol bādeden kim nūş ider içdüğü dem ser-ḥoş ider

Deryā gibi ol cūş ider esrük olur dīvānesi

Şavm-ı sivāyı kim tutar ‘id-i vişāline ol yiter

Bülbül gibi dā’im öter gülşen olur kāşānesi

Bayrāma ol ‘āşık irer kim Ḥaḫ cemālini görür

Dost bezminin zevḫin sürer pür-nūr olur dil ḥānesi

Ac göziñi Ḥaḫkuña baḫ oḫı **Hüdāyī**den sebaḫ

Kāmil olurmuş ehl-i Ḥaḫ toḫmazdan evvel anası

[İlâhî 15]

Maqâm-ı 'Acem

Mısrî Efendi

Bağup cemâl-i yâre çağırırım dost dost

Dil oldu pâre pâre çağırırım dost dost

Şular gibi çağ çağ tolanıram dağ [u] bāğ

Hayrân baña şayru şağ çağırırım dost [dost]

Mescid ü mey-hânede hânda vîrânede

Ka' bede put-hânede çağırırım dost [dost]

Geldim cihâna garîb oldum güle 'andelîb

Her dem cigerüm delüp çağırırım dost [dost]

'Aşkuñ ile dolmuşum zühdümü yañılmışam

Mest-i müdâm olmuşam çağırırım dost [dost]

Geldim o dost ilinden koğa koğa gülinden

Niyâzinüñ dilinden çağırırım dost [dost]

[43a]

[İlâhî 16]

Maķâm-ı Bayâtî

İlâhî

Eşrefoğlı

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Bî-vücüdâm 'aşķ odı bilsen benüm nem yandırur

Yanuben küllî kül oldum pes dağı nem yandırur

Yandırur gerçi cihând[a] 'aşķ odı 'āşıkları³⁸

Lîk ben 'âciz ķulunu ķatı muķkem yandırur

Ey gönül derdine dermân isteyen 'akluñ ķanı

Oñılur mı şol yara zađm kim anı merhem yandırur

Nice döysün 'aşķ odına degme bir cân-ı za'îf

Kim anuñ germiyyetüñ nâr-ı cehennem yandırur

[Gazel 21]³⁹

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Gönül nâr-ı maķabbetle seni süzân iden kimdür

Alup şabr u ķarâruñ böyle iden kimdür]

³⁸ 'āşıkları: 'aşķları

³⁹ Bu şiir der-kenârda yer almıştır.

Gel ey cān bülbüli derd-i derūnuñ gāhī ‘arz

Ne gülşenden cüdā düşdüñ seni nālān [iden kimdür]

Ne gül eyler ne gülşen ‘āşık-ı şūrīdeyi bilmem

Cihān gülzārını ‘uşşāka hāristān iden [kimdür]

Neye baksa cemāl-i Hākkı seyreyler velī münkir

Sezāyī nūñ gözinden bilmedi seyrān iden kimdür

[43b]

[Gazel 22]

Maḳām-ı rehāvī

Naḥīfi Efendi

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

Bu gülşende hezār-ı bī-nevāyum yā Resūlu’llāh

Velī āzürde-i hār-ı cefāyum yā Resūlu’llāh

N’ola olsam dev[ā]-cüyende-i dārū-yı ihsānuñ

Esīr-i derd-i ‘aşka mübtelāyum yā Resūlu’llāh

Nigāh-ı şefḳatūñden ben ğarīb-i zār[ı] dūr itme

Yoluñda ben de kemter⁴⁰ ḥāk-i pāyum yā Resūlu’llāh

⁴⁰ Bu kelime metinde “mekter” şeklinde yazılmıştır.

Meded sendendür ey kân-ı şefâ' at bendeñe ...

Huzûr-ı Hağda maħcûb-ı haţâyum yâ Resûlu'llâh

Beni gencîne-i fazl-ı Hudâdan behre-yâb eyle

Der-i luţfında muhtâc-ı 'aţâyum yâ Resûlu'llâh

Kerem kıll luţf [u] ihsânuñla dil-şâd eyle ben zârı

Naħîfiyem қапуñда bir gedâyam yâ Resûlu'llâh

Derkenar:

[Gazel 23]

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

Şöyle cân virmez bu yolda pes n' içün cânân diler

Müdde' idür ço anı kim dostı ol yalan diler

Dost yolında ' aşıkça elbetde cân virmek gerek

Zîra ol dost ' aşıkını bî-dil ü bî-cân diler

Varuñı vir dost derdinden alagör zerrece

Tâ ki saña da diyeler derdi var dermân diler

Her kimüñ göñlinde çün dost derdi yok âdem degül

Düşmüş ol hayvân ' ayşa dün [ü] gün hayrân diler

' Aşıkun ' aşqdan nişanı vardurur bellü beyân

Fâriğ-i kevneyn olup ne aşşı ne ziyân diler

Kibr ü kîn olduğı cānda ʿaşk gelüp kılmaz qarār

ʿAşk harābılıklar sever maʿmūrları vīrān diler

Eşrefođlı Rūmi ʿaşka vireler hep varuñı

Bī-murād olup yürür ne vaşl ne hicrān diler

[44a]

[Gazel 24]

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

Bīşe-i ğam şīriyüz deşt-i meveddet beklerüz

Yaʿni āhū-çeşmler şaydına fırsat beklerüz

Şehr-i cānı seng-i miḥnetle ğam itmişdür ḥiṣār

Nālemüzle biz beden burcında nevbet beklerüz

Yalıñ itsek n’ola tīğ-i āh-ı āteş-nākimüz

Bir ḥarāmī-çeşm ile der-bend-i miḥnet beklerüz

ʿAşk şāhı sīne şahrāsına kırmışdur otağ

Biz sipāh-ı derd ile rāh-ı maḥabbet beklerüz

Emriyā bād-ı hevā şanma ʿaşā-yı āhumuz

[İ]şiginde bir şehūñ bāb-ı saʿādet beklerüz

[Gazel 25]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Şehā sultān-ı 'aşkam ben felek zerrin otağumdur

Yanumca mihr ile meh rüz u şeb iki ulağumdur

Naķillerde şehā her şeb ğamum bezminde encümler

Meh ü hürşid iki nālüm felek çinī tabağumdur

Şehid-i tiğ-i 'aşkum ben benüm üstümde ey meh-rū

Felek altunlı türbemdür güneş altun çerāğumdur

Bugün der-bend-i 'aşk içre dilā bir şeh-levendüm ben

Elümde māh ile hürşid iki zerrin kabağumdur

Gül ü lāle karanfiller kazā-yı sinede yir yir

Muhibb-i pīr-i 'aşkum ol benüm eski ocağumdur

Melāmet[?] mülkinün **Āhī** bugün ben pādişāhıyam

Felek ser-menzili dā'im ki bir kemter konağumdur

[44b]

[Gazel 26]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Şekl-i ebrū-yı siyāhı ruḡ-ı cānān üzre

Güyyā besmeledür süre-i rahmān üzre

Hasret-i la' lüñ ile merdümek-i dīdelerüm
İki nokta gibidür kim yazılır kan üzre

“Enbata'llāhu nebāten ḥasenen”⁴¹ yazdı ḥaṭṭūñ
Ḥaṭ-ı yāḳūt ile ser-çeşme-i ḥayvān üzre

Ḥāl ü ḥaṭṭūñ mı bu yā sūḥte revāne midür
Ḳararup düşmiş ola şem' -i şebistān üzre

Her ne tīrūñ ki baña gönderesin ey ḳaşı ya
Şadr-ı sīnemde aña yir idesin cān üzre

Devlet-i dehire irer ise her dūn u denī
Dīvler gāhī çıkar taḥt-ı Süleymān üzre

Ḥāme-i zerle yazarsa yiridür kātib-i şun'
Rahmiyā bu ğazelūñ şafḥa-i devrān üzre

[Gazel 27]

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün

Zībā ruḥuñdan oldı lebūñ ey ḳamer lezīz
Gün germ olinca lā-cerem olur şemer lezīz

⁴¹ Âl-i İmran, 3/37, “Onu en güzel şekilde yetiştirdi.”

‘ Aşq odıdur ruhuñla lebüñden şafâ viren
Mihrüñ harâretinden olur gül-şeker lezîz

Rıhlet güninde derdüñi dünyâya virmezem
Zirâ olur müsâfire zâd-ı sefer lezîz

Boynuña kol tolâyup alur buseyi gönül
Peyvend olunca şâh-ı şemer ter olur lezîz

Ėam acısı Necâtî ye hoş geldi şöyle kim
Gelmez mezâka şehd ü şeker ol kadar lezîz

[45a]

[Gazel 28]

mef' ulü fâ' ilâtün mef' ulü fâ' ilâtün

Çekdükçe kara saçlar kulaç kulaç⁴² sünerler
O iki ejdehâlar birgün baña şunarlar

Ol hüsn-i âteşinüñ şevkiyle tutuşursam
Ay u güneş felekler hep üstüme dönerler

Tek dur⁴³ yirüñde epsem haddüñ bil ey şanavber
Dik gelme kıdd-i yâre birgün seni yonarlar

⁴² Bu ifade metinde “kulaç kulaç” şeklinde yazılmıştır.

⁴³ dur: durur

Meyl itme hüsni-yâre cân u gönül baña ne
Bir iki çıplağ abdāl od bulsa hemen çönerler

Ṭa' n itme baña zāhid ol iki Türk-i ser-mest
Eylük ile gücüyle yer bulcağ konarlar

Añmışsın eski pîşeñ olmuşsın ile rüsvā
Neyki yine **Necātī** yeñi yeñi hüneler

[Gazel 29]

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

Güzelde murād ān olur endām degüldür
Keyfiyyet olur meyde ğaraž cām degüldür

Doğrusı bu kim kāmēt-i dildārum öñinde
Serv-i çemenüñ turuşı endām degüldür

İlerde delükanlu idi bāde be-ğāyet
Ṭuruldı biraz şimdi iñen hām degüldür

Qış günleri geldi hele ben bildigüm oldur
Hasretle geçen giceler eyyām degüldür

Zülf ü ruḥı ' uşşākına kim diye **Necātī**
Kim düni Qadir Gicesi bayrām degüldür

[45b]

[Gazel 30]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

° Ārızuñ gözleyelüm berg-i semenden ne biter

° Qāmetüñ özleyelüm serv-i çemenden ne biter

Hem-dem olmayıcağ ol āhū-yı miskīn-ħağ ile

Ey nesīm-i seherī deşt-i Ĥotenden ne biter

Hem-nişān olmaz isem serv-i semen-berler ile

Sebze ħançer görünür şahn-ı semenden ne biter

Yüzi cennet lebi Kevşer boyı Tübā var iken

Zühd-i ħuşki nideyin ben baña andan ne biter

Ey **Necātī** gül-i maqşūd girer şanma ele

Dehr bāğında vefā yok bu dikenden ne biter

[Gazel 31]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Göñül öğrendi gama beyt-i hazenden çıkamaz

Degme bir nesne ile kişi vaţandan çıkamaz

Nā-resīdem severem diyene tıñmaz gūyā

Dağlı söz gevheri ol ħoqqa-dehenden [çıkamaz]

Serv ser-keş gö[r]inür aşurı gözler likin
Cānı yokdur bir adım şahn-ı çemenden çıkamaz

Dişlerüñle şaçuña virmese bāc ile hārāc
Dür ʿ Adenden gelimez nāfe Hōtenden çıkamaz

Çoğdan ölürdi bu derd ile **Necātī** ammā
Zāʿ f [1] gālib oluben cānı bedenden çıkamaz

[46a]

[Gazel 32]

mefʿ ulü fāʿ ilātü faʿ ulün

Dil gülşeninde hār belādur
Bir şenligüñ kim ola melāyı

Her hūk-hūya pesend itmek olmaz
Güş-ı humāra tağma leālī

Ehl-i sülüküñ bāl ü peridür
Bu kavlı-i **Hādī** bu beyt-i ābi⁴⁴

⁴⁴ Bu beyitte vezin tutmuyor.

[MATLA' 2]

Ferd

mefā' ilün mefā' ilün fa' ülün

Fazilet ehli bulmazken ' abâyı

Giyer her gāv ü har aþlas þabâyı

Estağfiru'llāh tübtüilā'llāh ve neheytu þalbi' an mā-sivā'llāh⁴⁵

[Gazel 33]

Ėazel-i Fuzüli

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Cānumuñ cevheri ol lā' l-i güher-bāra fedā

' Ömrümüñ hāşılı ol şive-i reftāra fedā

Derd çekmiş başum ol hāl-i siyeh þurbānı

Tāb görmüş tenüm ol þurra-i þarrāra fedā

[46b]

Gözlerümden saçılan þatre-i eşküm güheri

Leblerüñden dökülen lü' lü' -i şehvāra fedā

Çāk-i sīnemde olan þanlı ciger-pāreleri

Mest çeşminde olan ğamze-i hūn-h' āra fedā

⁴⁵ Allah'tan af dilerim, kalbimi Allah dışındaki her şeyden nehy ederim (yasaklarım).

Pāre pāre dil-i mecrūh-ı perīşānumdan
Ser-i kūyuñda gezen her ite bir pāre fedā

Cān u dil kaydını çekmekden özüm kırtardum
Cānı cānāneye kıldum dili dildāra fedā

Ey **Fuzūlī** n'ola ger şaqlar isem cānı 'azīz
Vaqt ola kim ola bir şūh-ı sitem-kāra fedā

[KIT ' A 4]

Kit' a-i maqbūl

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

İster iseñ cihānda şöhet-i ten
Tırma nūş it şarāb-ı gülgünü

Bedenüñ kal' asın harāb itmek
Diler iseñ ye top top efyūnı

[47a]

[Gazel 34]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Bilini kıçmadadur ol şanemüñ derd ü belā
Yoħsa ' aşıqlara şirīn lebi hāzır helvā

Kızarup ruħları gülgüne-i tāb-ı mülde
Şu' le-i sāgar-ı mey destine yaqmış hınnā

Meclis-i meyde leb-i yāre dolaşur dirler
Elüme girmeye mi bir dağı cām-ı şaḥbā

Öykünürdi lebüñe cām-ı mey ammā dönmiş
Bugün almışlar ele bir yire gelmiş zūrāfā

Lüle-i ḥāme ile çeşme-i dilden **Bākī**
Eyledi kâ'ide-i āb-ı ḥayāt icrā

[Gazel 35]

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Cüy-ı fenā-yı ḥalk birer ikişer geçer
Baḥr-i belādan ehl-i tecerrüd yüzer geçer

Reşk-i zülāl-i ḥançeri ḥalkuñ bilin bükür
Şehr-i dile gelince hezārān kemer geçer

Cām-ı şarāb-ı nābdan ırmaz gözin ḥabāb
Bir rüzgār-dide ki şāḥib-nazar geçer

Yollarda görse ağladığım baña taş atar
Gāhī bu çeşm-i eşk-feşānı siler geçer

Gülzār-ı cāna şu ağıdur şanki **Bākīyā**
Dilden sinān-ı gānzeleri şöyle ter geçer

[47b]

[Gazel 36]

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Ri' āyet ile raķibe mülāyemet iderin

Zarāfet ile ħabībe münāsebet iderin

Oyaların delü gönümi ey hilāl-ebrū

Mülāḫazamda senüñle muşāḫabet iderin

Taşavvurumda olur gāh pādişāh olurun

Ḳapuñda ḳulla dikile mülāzemet iderin

Hele fiğān iderin bir ġarībūñ etse fiğān

Terahḫum eyleye baña mu' āvenet iderin

İbādet içre olan dāla döndüm ey **Yahyā**

Du' ā-yı devlet-i yāre müdāvemem iderin

[Gazel 37]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ṭapduğum Tañrı ḫaķı çün ey şanem

Şanmasun cevri itdigünden uşanam

Bülbüle āvāzı beñzer bülbüle

İtmese bülbül nağam sāķi ne ġam

Gerçi çıkdı gül-beden ol külbeden
Oldı göz ʿ ayn-ı baķam niķe baķam

Derd ile maķşūdumuñ ʿ aksin oķur
Her gice dersem kerem ķıl ķıl kerem

Hulddan **Zātī** on artuķ köy düşe
Onca var mı uş irem göremirem

[48a]

[Gazel 38]

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

Kaşr iki olmış iki kaşr içre sultān bir durur
Zerrenüñ pāyānı yok h̄ūrşid-i raķşān bir durur

Her biri bir vādiye aķar egerçi cūy cūy
Kaķreler bisyār ammā āb-ı bārān bir durur

Her biri bir gerdişüñ fiʿ linde olmış mużtarib
Bī-ʿ aded encüm velikin māh-ı tābān bir durur

ʿ Ārif iseñ gel berü keşretde vaħdet gözle kim
Mevc bī-ħaddür veli deryā-yı ummān bir durur

Derd ü ğam h̄ānın dem-ā-dem şunma pür ey tās-ı çerķ
Miħnet-ābād-ı dil-i ʿ **Aşķī** de miħmān bir durur

[Gazel 39]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

‘Aşk ile anlar ki dil āyīnesin şāf itdiler

Gördiler dīdāruñı hüsñüñe inşāf itdiler

‘Aşkuñ ile çıkmadılar başa ey Leylī-hırām

Niçe Mecnūn-veş[e] ol da‘ vāda çok lāf itdiler⁴⁶

Elde gül gibi metā‘-ı ‘aşk-ı dilber var iken

Nağd-i ‘ömri zühde şarf idenler işrāf itdiler

Dilde ‘aşkuñ dīdede zülfüñ hayālin gördiler

Ejderüñ deryā vü ‘anķānuñ yirin Ķāf itdiler

Çeşmümün çok aķçesin görüp güzeller ‘Aşkiyā

Cevher-i ‘aşkı belā şhrinde şarrāf itdiler

[48-b]

سہیلی میر

کرفتاتشیدرتنبلاکشمن

عرقجاستکھایمیرنددانشمن

⁴⁶ Bu mısradā vezin tutmuyor.

‘Abdū’l-kerīm

در چشمکسانز فنو کفتیتویارم
منچونکنمکر بهمکر چشمندارم

Muḥammed-i Meṣhedī

بخاکر هر فتار هاوستخو انحمغمناک
بامیدنکهبر دار دسکویتوار خام

Ve lehū

سکوشنباخنکنخاکسار انرا
کهبعدمر کمیدانندیار انقدر یار انرا

Emīnī

کومفشفقنکهبر سر کوشمر ابرد
دیوانهر ابجانیدار الشفابرد

Mīr Ḥusrev

ازکر بهکنمکور دوچشمکر انرا
تاخذن هز نانباتونهبینمدکر انرا

Rūḥī

ایمهنماآینئر و همسهکسرا
بشونسخنمنکهاتر هاستنفسرا

Monla K̄āsım

بکشتکشنکو شیبیادسحر قتم

چو کر دافتان دخیر انکه بیاکا هقتم

[49a]

[Gazel 40]

‘Izārī Çelebi

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

İderken bûsesine naqd-i cān olmağda ğarrālıķ

Lebini luḡf idüp Ferhāda Şirīn virdi ḥelvālıķ

Görünmez māh-rūlar ‘ālemi azaldı ḥüsnüñ

Nedür ey āfitābum çāķ[?] bu deñlü ‘ālem-ārālıķ

Geyüp gezerdüñ⁴⁷ alı taķıldıñ varduñ aġyāra

Nedendür ey gül-i bāġ-ı leṡāfet böyle ra‘ nālıķ

‘Izārın ‘arz idüp yār eski derdüm tāzelendürdi

Bahār oldı açıldı tāze gül yüz ṡıdı şeydālıķ

Şadef beñzetdi dürrin eşküñe düşmezken aġzına

‘Izārī ‘aynuña almaduñ ancaķ ola deryālıķ

⁴⁷ gezerdüñ: gezerdüñe

[Gazel 41]

Celāl Beg

mef' ūlū fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

‘Aks-i cemālün āyinede kim ki ide seyr

Ne ‘ayn diyebilür aña şüretā ne ğayr

İnkār iderse la‘ lüñün ihyāsına raķīb

Yiter güvāh ‘azīm-i remīm-i ħar-ı ‘Uzeyr

Rūz-ı veġāda rāhber-i ħānedān iken

Me’yūs-ı rahmet olsa n’ola ķātil-i Zubeyr

Kūy-ı nigāra varduġuma ta‘ n ider faķīh

Nefy itmez i‘ tiķād-ı müselmānı seyr-i deyr

Men‘ itme buse-i dehenünden **Celāli** yā

Herkes görür ne eylese mişķāl-i zerre ħayr

[49b]

[Gazel 42]

Emīr Rāst

mef' ūlū fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Mıřr-ı ruġında lebleri yārūñ şeker yüki

Dür dişleri ķaķarı ile hep güher yüki

Pür-çin saçı ruhında çözülse Hıfâ mı kim

Tüccâr-ı Çin Rûma gelicek çözer yüki

Cân çekse ruhını tañ mı şeb-i gamda sîneden

Ekşer çü donla yükledür ehl-i sefer yüki

Ṭūfân-ı gamda zevrağ-ı çeşmüm döker dürin

Ehl-i sefine furtına olsa döker yüki

Râh-ı riyâda hırğa belin бүkdi şūfînüñ

Gerçi meşel bu kim hıaruñ olmaz semer yüki

İtseñ ‘arūs-ı dehre tenezzül büyüklenür

Sen aşığı kuduğça yuğarı yığar yüki

Bâr-ı belâ ağır gele mi göñlüme **Emîr**

Dil üştüri ne deñlü olursa çeker yüki

[Gazel 43]

Ġarībī

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Nedür bu çeşm ü la‘lünde kırışmeyle tebessümler

Efendüm kân olur tākāt getürmez aña merdümler

Dirüm şağla şağın kim güm idersin mühre-i mihri

Sözüm güş itmeyüp sînem dem-â-dem âh idüp gümler

Ölüm vaktinde sînemden gelen şanmañ ki nâlemdür
Dem-i âzâdelikdür murğ-i rûh eyler terennümler

Çulak ıtut bir nefes güş it niçe demdür ki efgānum
Senüñ üstüñden ey zālim saña eyler tazallumlar

Ġarībī bendeñi cevrüñle öldürmek dilermişsin
Nedendür aña şāhum bunca şefkatler terahhumlar

[50a]

[KIT 'A 5]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Sen beni yā Rab kemāl-i hırş ile
Der-be-der gezdürmegil bi-fāyide

Ac idüp nā-merde muhtāc eyleme
Rabbenā enzil 'aleynā mā'ide⁴⁸

[KIT 'A 6]

mefā' ilün mefā' ilün fā' ülün

Kef-i luţfuña nisbet kaçre deryā
Olupdur dest-i cūduñ nehr-i sā'il

⁴⁸ Māide, 114, "Rabbimiz bize gökten yemek indir."

Senüñ ihsānuñı umar ‘Aṭāyī
Mürüvvet eyle kıılma nehr-i tesā ’ül

[KIT‘ A 7]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Āh kim ‘āşıkuñ nihāyetde
Cānı bir nesneden mükedderdür

Dilberinüñ boyunca yağsa zeri
Ġayra meyli yine muḡarrerdür

[KIT‘ A 8]

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fa‘ülün

Zātınüñ işit pendini ey rüḡ-ı revānum
Şanma saña māyil olanuñ cümlesi insān

Cānlar yürüdüp yolına cān virmege lāyık
Bir ādeme tuş oldu hemān çeşme-i ḡayvān

[KIT‘ A 9]

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Sen çekersin şıkāra tır ü kemān
Çekerin ben çemende ḡad āhum

Sen benüm çekdüğüm ne bilürsin
Her kişi çekdüğün bilür şāhum

[MATLA' 3]

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Hayf Sulţān Selīme hayfā hayf
Hem kalem ağlasun anı hem seyf

[50b]

[Gazel 44]

Mevlānā İshāq Çelebi

fā' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Fülk-i dil çıkmadın kenāra dağı
Rūzgār atdı bir diyāra dađı
Furkat öldürmeden görem dir idüm
Gitdi şimden girü ne çāre dağı
Beni ' aşkında ey felek öldür
Mübtelā itme bir nigāra dağı
Ėarazuñ cān ise gel al kırtar
Borcumuz var mı intizāra dağı
Baña cevr itse vech-vār ol yār
N'oldı bilsem bu ruzgāra dağı

Hey ne müşkil nihān güzel sevmek

Vaz gelmek güç āşikāra dahı

Hecre **İshāk** çāre ölmekdür

Kimse itmez bu derde çāre dahı

[Gazel 45]

Ve leyse eyzān

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Cān mezākına dehānuñ şehd ü şekkerden lezīz

Būsenüñ bir keffesi qand-i mükerrerden⁴⁹ lezīz

Ṭatludur şīrīn dehānuñ şerbet-i cüllābdan

Leblerüñ senbūsesi pālūde-i terden lezīz

Yārüñ ağızı yārīne lezzetde olurdu şebih

Fi'l-meşel bir nesne olsa āb-ı kevşerden lezīz

Hecr-i yāre mübtelā olan cefā-keş 'āşıkā

Nesne yok hergiz cihānda cevri dilberden lezīz

Şöyle **İshāk** ı tehī görme tena'um ehlidür

Şi'ri var görseñ gıdā-yı rūh-ı perverden le

⁴⁹ Qand-i mükerrer: qand ü mükerrer

[51a]

[MATLA‘ 4]

‘Alī Çelebi Efendi Kādî-i Şām

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

Ḥadd-i rengin zîr-i zülf ü ḥaṭṭ-ı müşk-efşāndadur

Nitekim dirler kıvılcık elma Firengistāndadur

Kemāl Paşa-zāde

بهارستان نکارستان مانست

ولیکن چون نکارستان مانست

کلیستان کتاب ما همه باب

پر از کلہای رنگین تو نست

Ḥākānī

چار چیزست خوش آمد دل خاقانی را

کر چرنفی و مآشر منه ان چاز دوست

مال پاشیدن و پوشیدن اسرار کسان

باده نوشیدن و بوسیدن معشوقه مست

[KIT 'A 10]

Bākī-i müderris

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Söz degül dürr ü güher nazm itdüm

Çadr ü kıymet bilenüñ bendesiyüz

Haç-şinās ehl-i nazār yārānuñ

Ayağı tozı ser-efgendesiyüz

[KIT 'A -I KEBÎRE 1]

Ve lehü

fe' ilātün mefâ' ilün fe' ilün

Oldı gerdün çünki dün-perver

Süfledür her ki aña tälîb olur

Manşıbı dün olur ahālînüñ

Cāhilüñ eşref[i] meṭālîb olur

İki zer vaz' olunsa mîzāna

Nāqıs olan tamāma gālîb olur

[KIT 'A 11]

Mesihî

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Gerçi tîğ-i zebân ile tutmuş

Mülk-i ma' nâyı üstād-ı selef⁵⁰

Mısr-ı ma' nâda ben de eylersem

Salṭanat da' vāsını şanma ḫalef

[51b]

[RUBÂÎ 1]

Mevlânâ Sünnî

mef' ülü mefā' ilün mefā' ilün fa'

Vaḫdetde bu keşret ḫamu dirüz birdür

Ko ikiligi birlige bir söz birdür

Her mazḫarda vech-i eḫaddur zāhir⁵¹

Ger āyine yüz biñ olsa da yüz birdür

⁵⁰ Bu mısradada vezin tutmuyor.

⁵¹ Bu mısradada vezin tutmuyor.

[RUBÂÎ 2]⁵²

Ve lehû

Biz kim özümüz anlamaduk nâ-dānuz
Esrār-ı vücūdı bilmedük hayrānuz
Ancağ bu kadar añlayubildük ki çü gûy
Çevgān-ı kazā elinde ser-girānuz

[RUBÂÎ 3]⁵³

Ve lehû

Ey bād-ı şabā taraf-ı gülistān hoş mı
Aḥvāl-i dil-i miḥzār-ı destān hoş mı
Ser-sebz midür çemen semen nāzük mi
Gülbün eyü mi sünbül ü reyḥān hoş mı

[RUBÂÎ 4]⁵⁴

Biz ki ‘ ayyāş-ı zümre-i şerrüz
‘ Ayš ü ‘ işret deminde biñ beşerüz
Döşerüz pāy-ı ḥumda eski ḥaşır
Çanda görsek şarābı köp düşerüz

⁵² Bu rubâide birinci ve ikinci dizede, *mef’ülü mef’âlün mef’âlün fâ’*, üçüncü dizede; *mef’ülü mef’âlü mef’âlü fâ’ül*; dördüncü; dizede, *mef’ülü mef’âlün mef’âlün fâ’* kalıbı kullanılmıştır.

⁵³ Bu rubâide birinci dizede, *mef’ülü mef’âlü mef’âlün fâ’*; ikinci ve üçüncü dizede, *mef’ülü mef’âlün mef’âlün fâ’*; dördüncü dizede; *mef’ülü mef’âlü mef’âlün fâ’* kalıbı kullanılmıştır.

⁵⁴ Bu rubâi, rubâi kalıplarından biri olmamakla birlikte “*fe’ilâtün mef’âlün fe’ilün*” kalıbıyla yazılmıştır.

[KIT 'A 12]

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

Merdüm ednāda olup ehrimen a' lāda ola

Muḳtezāsı bu imiş tā ezeli devrānuñ

Ay şehir oğlanı olmağ ile alçağda ʔurur

Köle nāmıyla görüñ rif' atini keyvānuñ

[KIT 'A 13]

fe' ilātūn mefā' ilūn fe' ilūn

Yā İlāhī ki mülke mālîksin

ليس فى الملك غيرك مالك⁵⁵

Beni cānāna eylegil vāşıl

انك قادر على ذلك⁵⁶

[52a]

هر كه رخسار تو بيند بگلستان نرود

هر كه درد تو كشد جانب درمان

حضر اكر لعل شكر بار ترا دريابد

بار ديكر بسر چشمه حيوان نرود

⁵⁵ Yā Rabb ,sen ki mülkün sahibisin. Varlık aleminde senden başka mâlik yoktur.

⁵⁶ Beni canana ulaştır, sen buna kâdirsin.

موسم بود که در کیش غمت کشته شوم

لیک این بنده ضعیفست او یقربان نرود

مرد باید که ز شمشیر نکراندوهی

ورنه انحا نه همان که بمیدان نرود

یمن نبر نیز باولفاظ نو کویه سخنی

عاشق کم شده دل از پی جانان نرود

هر که رخسار تو بیند بگلستان نرود

هر که درد تو کشد جانب درمان

هر که در خان شن با تو تخلوب ششست

بتماشای کل و لاله و ریحان نرود

از ازل در دل عاشق تو داغی نبهادر

نقش ان تا بابداز دل از جان نرود

کر نه امید لقای تو بود در جنت

هیچ عاشق بسوی روضه رضوان نرود

شمس تبریزیا لفظ تو کوید سخن

عاشق سوخته دل از پی جانان نرود

[52b]

[Gazel 46]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Bulunmaz vaşl-ı cānān itmeyince terk-i cān dirler

Virülmez şimdi manşıb rāyegānı imtiḥān dirler

Degüldür bezm-i gülşen içre şāfi lāle pür jāle

Olinca bāde-i la' l-i lebūñ peymāne ḳan dirler

Ḥabāb-ı mey hevādāruñ geçinmiş hem-ḳadeḥ olmuş

Aña āvāreler sākī şalınsun yıl ḳovan [dirler]

Ḳul etmiş şāh u dervīşin bugün bir nev-cevān sevdüm

Niçe ḥusrevleri Ferḥād ider şirīn-zebān dirler

Güzeller içre meşhūr-ı cihānsın gerçi sultānum

Ḳuluñ Meylī ye de 'uşşāk içinde bir fülān [dirler]

[Gazel 47]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Görenler ḥāl-i 'anber-bāruñ āşüb-ı cihān dirler

Ḥaṭuñ seyr eyleyenler fitne-i āḥir zamān dirler

Uğurlar ṭaṭlu diller 'aḳlını erbāb-ı 'irfānuñ

Senüñçün bir şeker-leb Ḥusrev u Şirīn-zebān [dirler]

Kaçan bir ʿāşık-ı bî-çāre görme kaçd-ı cān eyler
Senüñ ol ğamze-i ħün-rizüñe bir bî-amān dirler

Kaçan vaşf itse erbāb-ı suĥan ĥayl-i cevānānı
Dil almağda senüñçün ey perī bir dil-sitān dirler

Güzeller ey **Bedīʿī** cāme-i surĥ ile ol yāri
Leṭāfet gülşeninde bir nihāl-i erguvān [dirler]

[53a]

[Gazel 48]

Bākī Çelebi Müderris

mefʿ ulü fāʿ ilātü mefāʿ ilü fāʿ ilün

Biñ mübtelā-yı miĥnet ile her dem öldürür
Dilber mülāyim olmayıcağ ādem öldürür

Genc-i vişāl ṭālibi[ni] ejdehā-şıfat
Ol ĥalka ĥalka⁵⁷ ĥam-ender-ĥam öldürür⁵⁸

Çeşmüñ şu resme ʿāşıkı ğamzeñle ḳatl ider
Bir nā-tüvānı tīg ile şan Rüstem öldürür

Ṭursun yirinde ğamze-i ĥün-riz-i cānsitān
Başdan belālu ʿāşıkı ol perçem öldürür

⁵⁷ ĥalka:ĥalka

⁵⁸ Bu mısradā vezin tutmuyor.

Bākī peleng-i kūh-ı gamuñ pençesindedür
Luţfuñ meded yitişmez ise bir dem öldürür

[Gazel 49]

Şābirī Çelebi Kādī

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilün

Ben derd-mendüñi dimedüñ hiç gam öldürür

Āh ey perī bu şīvelerüñ ādem öldürür

Tuş olsa çeşm-i ' aşıka bī-cān eyleyüp

Ef' ī misāl o zülf-i ḥam-ender-ḥam öldürür

Şevk-i vişāl ü guşşa-i hecrüñ helākiçün

Gāhī sürür ādemi gāhī ğam öldürür

Nāzükligüyle zīr-i ' araḫ-çinde yatup

Açmazdan üftādeñi ol pür-ḥam öldürür

N' içün gözinden ide ciger ḫanını revān

Bilmez mi **Şābirī** çü aḫınca dem öldürür

[53b]

[Gazel 50]

Rahmî Çelebi el-Müderriş

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Başda dil bāğını ol kākül-i sünbül götürür

Hāli sihr eylemege dāne-i fülful götürür

Çatre çatre gözümüñ yaşını şağlar dil-i zār

Şaçmağa pāyına yārüñ bir avuc gül götürür

Sine pür kanlu eliflerle gönül vālih ü zār

Rindür şan çafes-i āl ile bülbül götürür

Zeyn ider dāğ ile dil bu ser-i bī-sāmānı

Bāğbān şanki sifāl ile çaranfül götürür

Rahmiyā müşkil imiş hall idemez ehl-i hıred

‘Aşç ser-mes’ elesi niçe te’emmül götürür

[Gazel 51]

Vālihî el-çādî

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

Vaşluñ hayāt u buse-i la' lüñ gıdā-yı rüh

Ammā zamān-ı fürçatüñ eyyām-ı ‘ömr-i Nüh

Şi'rinde her kimüñ ki lebüñ vaşfi olmaya
Cânâ Mesîh-i vaqt ise olmaz sözinde rûh

Görse bu hüsn ile seni ey Yūsuf-ı bahā
Zühd ü şalāha şūfi ide tevbe-i naşūh

Cevr i[t]se gāyete şeb-i hicrān nihāyete
Şubh-ı vişāl irişse vü nūş eylesek şabūh

Hātır-güşāde olmaya açılmaya gönül
Fettāh-ı gaybdan ırmeye ger **Vālihî** fütūh

[54a]

[Gazel 52]

Zātî-i Pîr Üstādu's-su' arā-yı Rûm

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fa' ulün

Çaldum neçe gün derd ile tabl-ı gam u⁵⁹ miñnet

Al sen de vefā sâzın ele kâr be-nevbet

Bî-hüş oluben düşmiş uğurayınca ol yâr

Gören beni dimiş ki buña uğramış âfet

Def sîne vü ney nâle tolu iki ayağum

Ben mest-i mey-i 'aşka çıkupdur yine şöhet

⁵⁹ Tabl-ı gam u miñnet: tabl u gam-ı u miñnet

Bir dürr-i girān-māye firāķına mı düşdüñ
Gözüñ yaşı ıurmaz nedür ey baħr bu ħālet

Zülfüñle lebüñ **Zāti**yi dīvāne idelden
Zencīre çeküp gözyaşı virür aña şerbet

[Gazel 53]

Ve lehū eyzen

me^ʿülü fā^ʿilātün me^ʿülü fa^ʿilātün

Bir māha nāzır oldum şehir içre nāmı Maħmūd

‘Uşşāķa yüzi ķible kūyı maķām-ı Maħmūd

Mülk-i cihān içinde ben de Ayās gibi

Ġāyet de ħāş olurđum olsam ğulām-ı Maħmūd

Dārü’s-selām olurđı ey dil caħim-i fırķat

Gelseydi ben Ayāsa bir ğün selām-ı Maħmūd

Rūşen budur ki māhuñ ‘ālemde çarķ-ı tābdı⁶⁰

Tārīh-i [?] ħüsnüñ oldu bedr-i tamām-ı Maħmūd

Dāmān-ı çarķ-ı atlas āhumla yandı **Zātī**

Tā dest-i nār-ı şevķe virdi maķām-ı Maħmūd

⁶⁰ çarķ-ı tāb: çarķı tāb

[54b]

[Gazel 54]

Ve lehū

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Şaķın şayyād-ı 'ālemden kemān-ı hīle ķurmuşdur

Niçe çāpüklere ğaflet kemīninden oķ urmuşdur

Bu rūbāh-ı zamānuñ hīlesi çokdur hāzer eyle

Niçe şīr-i nerūñ av pençesin āl ile burmuşdur

Sikender deñlü bir er yoğ iken nev-cevān anı

Şuya iltüp bu dehr-i pīre-zen şuşuz getürmişdür

Ķumāşıyla ʈolu dükkāna maġrūr olma ey hū'āce

Hāzer ķıl hū'āce-i devrān metā' -ı 'ömri buyurmuşdur

Şu deñlü bī-kes olmuşdur ki **Zātī** öliceķ anı

Bulutlar şu ķoyup bārān yuyup yiller götürmişdür

[Gazel 55]

Ķazel-i tecnīs-i mühimme muṭalla'

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Āh kim ben bülbülin ol yüzi ğülzār incidür

İñledür her dem hezār ol yüzi ğül zār incidür

Karşusunda zārı zārılığile zār [i]ncidür

Ol kamer-ruḥ tās-ı miḥnetde idüp zār [i]ncidür

Gözlerüm ʿayn-ı şadef eşk-i güher-bār incidür

Ne'mden incindüñ diyü cevır ile her bār incidür

Gözlerüm [kim] eşk-i al u şüret-i nārencidür

Nārını ol nārven-ķāmet-i süver-ı nār incidür

Al eşküm ķara baḥtum şüretüm nārencidür

Gökleri **Zātī** fiğān itme çıķan nār incidür

[55a] ⁶¹

[55b]

[Gazel 56]

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Ġamze-i yāre tīre-zen dirler

Laķabına ciger delen dirler

Görse ʿuşşāķ çeşm-i cellāduñ

Meded ölsün mi yā seven dirler

Merd-i merdāneler zebün idici

Ķarı dünyāya ķaḥbe zen dirler

⁶¹ Bu sayfa tamamen boştur.

Beni ħum-ħānede gören rindān
Böyle mest olduğum neden dirler

Rahmī çākerūñe pādişehüm
Ĥusrev-i mülket-i suhen dirler

[56a]

[Gazel 57]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ĥükm idüp ġam def' ine tuġra çekerken mäh-ı 'īd

N'oldı 'ālem bilmezın dillerde şādı nā-bedīd

Kimseye yüz virmez oldı gibi mir'āt-ı murād

Ķanda baġsam baña beñzer niçe yüz biñ nā-ümīd

Zehr-i ġamla dem-be-dem ālūdedür āb-ı ġayāt

Düşmesün bir derde kim merg aña dārū-yı müfid

'īd ile sen şād u ġurrem bende ammā hecr ü ġam

'īd odur mesrūr ola luţfuñla nezdīk ü ba'īd

Mäh-ı 'īd-āsā tulū' it ġadr ile 'Alī disün

Ṭālī' ü baġtuñ sa'īd iġbāl ü rif' at ber-mezīd

[Gazel 58]

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Dilâ seyyâre-veş gerçi tolandum çarh-ı gird-âbı

Velikin görmedüm rüy-ı hasen-veş mäh-ı tãbãnı

‘ Aceb mir ’ât-ı kudretdür anuñ ruhsâr-ı pür nürı

Temâşâ itmege herkes gelür ol şun‘ -ı Yezdãnı

Ne hãletdür ki ‘ uşşâkı anuñ gülzâr-ı kũyında

İderler ‘ andelib-ãsã dem-ã-dem âh u efğãnı

Çalurdı sırr-ı hayretde nihâl-i gül nedãmetde

Şalınsa bâğ-ı hüsn içre hırãmãnî hırãmãnî

Güzeller pâdişãhıdur bugün taht-ı melãhatde

Anı vaşf itmede ‘ âciz cihãnda cümle ‘ irfãnî

Mu‘ anber kahvesin içmek müyesser olmadı Hızra

Tehassürden varup içdi anuñçün âb-ı hayvãnı

Muħıfî ger hayãtında olaydı Yūsuf-ı Ken‘ ân

Olurdı hüsnine nisbet bunuñ ol Yūsuf-ı şãnî

[56b]

[Gazel 59]

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fâ'ülün

Yoldan çıkanı şer' ile mizāna çekerler

Güm-rāh ise şemşir ile meydāna çekerler

Bu zülf ü zenaḥdān ile ḡaddār güzeller

Çok sāde-dili bend ile zindāna çekerler

Şol dem k'uzada zulm elini dest-i ḡavādiş

Miḡnet-zedeler ayaḡı dāmāna çekerler

Ey bād-ı şabā kuḡl-i ḡubār-ı reh-i yāri

'Aşḡ ehline şun dīde-i giryāna çekerler

'Aşḡı gibi ser-mest ḡarābāta düşerler

Anlar ki ḡamuñla tolu peymāne çekerler

[MÜFRED 1]

mef'ülü fā'ilātü mefâ'ilü fā'ilün

Ḳadd-i nigār toḡrusı bir gül nihālidür

Aḡyār çevresinde anuñ ḡara çalıdur

[Gazel 60]

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Ol gazālüm kimüñ otlığına uzatmış izin
Seg raķıbi yine her gūşede siñ siñ siñler

Bir iki manķırla bezmde germ olduğıcün
Silleler yir ki defüñ kulağı çıñ çıñ çıñlar

Bir yalın yüzlü kamer-çehre ışık adı çerāğ
Her gice bezme gelüp penbe-i dağın yeñler

‘Aşkiye seb‘a-i seyyāleyi şun ey sāķi
Yediler ‘aşķına ol cur‘adan içsün biñler

[57a]

[Gazel 61]

‘Āli Çelebi-i Gelibolı

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Āşık olmağı sever hicrān [u] ğamdan bāki yok
Şimdi bildüm gönümün bir zerrece idrāki yok

Sen baña zāhid tecerrüd ‘ālemin ‘arz eyleme
Gel ħarābāt erlerin gör tācı yok misvāki yok

Yā İrem gülzārıdur ħaddün ħazān olmaz müdām
Yā leţāfet cūybārıdur ħas ü ħaşāki yok

Kendüyi terk itmeyen tutmaz maḥabbet dāmenin

‘Āşık iseñ evvelā yok bil [dil-i] ğam-nāki yok

‘Āliyā bir zaḥma biñ merhem ḳabūl itmem bugün

Er midür şol bī-nevā kim sīne-i şad-çāki yok

[Gazel 62]

‘Ulvī-i ibni Ḥayyāt

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Cüş ider eşküm dem-ā-dem ḳanlu şudur var ise

Söylenür āteş deñizi dilde budur var ise

Ey gözüm yaşı gezersin her kenārı sū-be-sū

Ol boyı servi murāduñ cüst ü cūdur var ise

Ārzū-yı vaşl-ı yār iden düşermiş fürḳate

Nā-murād iden beni ol ārzūdur var ise

Şehr içinde bir ser-āmed var imiş mānendi yok

Ol semen-ber serv-ḳāmet māh-rūdur var ise

Yāre dimişler ḳapuñda bir ğarīb üftāde var

Ol perī ‘Ulvī için dimiş ki odur var ise

[57b]

[Gazel 63]

mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Nağd-i vücūduñ eylese faqr u fenā telef

Sīmurğ-ı Kāf-ı himmet olup açma ğayre kef

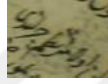
Bu kām̄et-i ḥamīdem ile dāğ-ı sīnemi

Dem-sāz idince 'aşkuña çalındı çeng def

Minnet Ḥudāya geldi yitişdi bu tıfl-ı dil

Mecnūn u Vāmıķ olmadılar pīr-i nā-ḥalef

Hātır-şikest iken olamaz nazm

Gevher mi ḥāşıl idebilür bir şınuķ şadef

Kaşd ile Nev'iyā seg-i dildār eylemiş

İşitmedüñ mi "men 'arefe'n-nefse kaç 'aref"⁶²

[Gazel 64]

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Kaşuña ser-fikende bende olsa māh-ı nev lāyık

Olur şehri güzel her ay idinse bir iki 'āşık

⁶² "Nefsini bilen Rabbini de bilir." (Hadis-i Şerif)

Nice ʿ arz ideyin mihr ile māha sīnemūñ dāğın
Elinden gerdişüñ onlar dahı benden beter yanık

Bu devrūñ inkisārın çekmemiş yođ kimse ʿ ālemde
Tağılmış bezm-i encüm sāğarı māh-ı nevūñ fā ʿiğ⁶³

Gice hālūñle zūlfūñ fitneden bağş itdiler hayli
O fenni bilmede ammā ki çıđdı kākülūñ fā ʿiğ

Metā ʿ -ı dil uğurlanmışdı gīsūlardan uc virdi
ʿ Acebdür kıanda olsa yüz kıaralığın çeker sarık

Yüzün gülşende gül gördükde çāk itmiş girībānın
Dimişler Nev ʿ iyā gönçe-dehenler bu kıatı açığ

[58a]

[Gazel 65]

mef ʿ ulü fā ʿ ilātü mefā ʿ ilü fā ʿ ilün

Tāc u ridāya mürşid-i ʿ aşkuñ rızāsı yoğ
ʿ Aşđ ehlinūñ hicāb-ı riyādan şafāsı yođ

Giysün gerekse cāme-i atlas gerek pelās
Ey h ʿ ace saña ʿ aşđ erinūñ iltibāşı yođ

⁶³ f ā ʿiğ: faik

Germ-ābe-i maḥabbetümüzdür kıbāb-ı çarḥ

‘Uryānlaruz ki tāk u ḳabā iḳtizāsı yok

‘Ālem ġarīḳ-i ḥayret ü dil ġarḳa-i şühūd

Bu baḥr-i keşretüñ bize bir āşināsı yok

Şanmañ lisān-ı ḳāle gelür lezzet-i fenā

Bir ma‘nī-i ġarībdür anuñ edāsı yok

Nev‘ī diler ki nefy ile işbātdan geçüp

Bir ‘āleme irişe ki ġayr u sivāsı yok

[Gazel 66]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sinemi çāk eyleyüp dāğ-ı dil-i şeydāya baḳ

Nā-resīde tıfl iken başındaki sevdāya baḳ

Vāḳıf ol keyfiyyet-i ḥāline ser-gerdānlaruz

Ḥalka-i bezm içre sākī zevraḳ-ı şaḥbāya baḳ

‘Ālem-i bālā temāşāsın ḳo zāhid gel berü

Mekteb-i faḳr içre ders-i ‘alleme’l-esmāya baḳ

Ḥatt-ı la‘l-i yārda şol ḥāl-i fettānı gören

Daḥı tıfl-ı şir iken destinde müşğın pāya baḳ

Nev'iyā ser-menzil-i maḵsūda isterseñ vuşul

Serv-veş a' lā gözetme şu gibi ednāya baḵ

[58b]

[Gazel 67]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Merd-i sālīk idemez kıble-i taḥkīke sefer

Olmayınca aña tevfiḵ-i İlāhī rehber

Sa' y idüp eyle ṭavāf ḥarem-i Ka' be-i dil

Zāhidā ister iseñ kılmāḡa ḥayyü'l-ekber

N'eylesün olmayıcaḵ sīne-i şūfīde şafā

Secde-i ḥāne-i bünyād-ı Ḥalīl[i] Āzer

Ārifūñ göñlüne gir dāḡil-i beyt-āmed ol

Eyle Ḥannāna vü Mennāna vü Deyyāna naḡar

Naḡar-ı pāk ideḡör oldı **Fidāyī** zīrā

Mü'minūñ ḡalbi naḡargāh-ı celīl-i ekber

[Gazel 68]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Müntekış olmış idi dilde ḡayāl-i Ka' be

Ḥamdülillāh ki naşīb oldı vişāl-i Ka' be

Dīde-i cān u dile rü'yet-i dīdārından

Nūr-baḥş oldu tecellī-i cemāl-i Ka'be

Teşne-i yādına sīmāları kıldı sīr-āb

Çeşme-i zezem ile āb-ı zülāl-i Ka'be

Bir yüce mertebedür ehl-i şafā yanında

Pāye-i 'arşa deger şaff-ı ni'āl-i Ka'be

Dil-i vīrānımızı eyledi beytü'l-ma'mūr

Ey **Fedāyī** şeref-i 'izz ü celāl-i Ka'be

[59a]

[Gazel 69]

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fa'ülün

Feryāduma ol kāmēt-i şimşād yetişmez

Beñzer ki anuñ gūşına feryād yetişmez

Ser-menzil-i maqşūda irer cümleden evvel

Ol mertebeye sa'y ile zühhād yetişmez

Āhumdan öñürdi yitişür kapuña eşküm

Germiyyet ile şöyle gider bād yetişmez

Yollarda alur rāh-rev-i Ka' be-i maşūd
'Ömr āir olur mevt irişür zād yetişmez

Bu uşşada **Bāi** nice üstāda yetişdi
'Ālemde bugün aa bir üstād yetişmez

[59b]

[Gazel 70]

azel-i Bāi

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Olmışuz ehl-i fenā ' izzete māyil degülüz

Farla far iderüz ni' mete māyil degülüz

'Ulemā iledür ey h'āce bizüm ülfetimüz

Ehl-i dūnyā ile cem' iyyete māyil degülüz

Mālik-i genc-i amuz künc-i fenādur yirümüz

ālib-i ma' rifetüz rif' ate māyil degülüz

uliyuz dūnyede bir sīm-tenüñ ey h'āce

Māle meyl eylemezüz rif' ata māyil degülüz

Sevmezüz řol büti kim olmaya hūl-i hūсни

Deyr-i dūnyāda urı řürete māyil degülüz

Ḳāmet-i yār durur iken n'idelüm tütüyi
Küy-ı dilber var iken cennete mâyil degülüz

‘Ulemā cem‘ine **Bākī** oluruz hıdmetkār
Hiç cāhiller ile şöhbete mâyil degülüz

[Gazel 71]

Ġazel-i Nev‘î

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fe‘ilün

Cennet degül mi yār ile vuşlat didükleri

Dūzaḡ degül mi āteş-i ḡasret didükleri

Bīmār-ı ‘aşḡa var ise biñ derd-i bī-devā

Fürḡat didükleri gibi fürḡat didükleri

Gel girme rāh-ı ‘aşḡ-ı cevānāna şūfiyā

Döymez bu yolda pīr-i ṡarīḡat didükleri

Ġam-ḡānemi münevver ider mi gelüp o māh

Bir gün doḡar mı necm-i sa‘ādet didükleri

Nev‘î o şāh-ı ḡüsne ḡul olmaḡ mıdur ‘aceb

Devlet didükleri vü sa‘ādet didükleri

[60a]

هر چه کند بخود کند

کرمه نیک و بد کند

کس نکند بجای خود

آنچه بدست خود کند

[60b]⁶⁴

[61a]

[Gazel 72]

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn

Cām-ı şarāb-ı 'aşkuñ ile cem degül miyüz

Bezm-i gamuñ şafāsına hurrem degül miyüz

Bāğ-ı ruhuñda dāne-i hālūñe ey perī

Meyl eylesek 'aceb midür ādem degül miyüz

Bezm-i neşāta niçün iletmez bizi raķib

Çeng-i gamuñda nāy ile hem-dem degül miyüz

Ger zerre var itmesek ol āfitāba meyl

Bir zerreden bu yolda dahı kem degül miyüz

⁶⁴ Bu sayfa tamamen boştur.

Dilber cemāl-i vaşfin idelden **Necātiyā**

Üslüb-ı nazm içinde müselleme degül miyüz

[Gazel 73]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Beni güldürmedi hergiz gülüp şād olmasun gönüm

Harāb itdi beni 'ālemde ābād olmasun gönüm

Giriftār itdi cānum bend-i 'aşka gör ben[i] yā Rab

Ḳul olsun bir boyı āzāde āzād olmasun gönüm

O māhuñ cevrine taḥammül itmeye şāyed

Cefā ḳıl ey felek gel luḫfa mu' tād olmasun gönüm

Nesīm-i kūy-ı Leylādan ḫayāt-ı cāvidān bulmuş

Görün şol derd esiri Ḳays-ı nā-şād olmasun gönüm

Hevāya yeltenür ol ḳaddi şanavber Nev'iyā

Şaḳın bu cism-i ḫākī gibi ber-bād olmasun gönüm

[61b]

[Gazel 74]

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

İdüp ḳat'-ı ta'alluḳ tiğ-i hecr ile gedālardan

Neden düşdi[?] kesildün pādişāhum āşinālardan

Beni terk eyleyüp bezm-i belâlarda didüñ yâ Hû

Ferâmûş itme bârî göz ucıyla merhabâlardan

Vefâ vü luţfuña lâyıķ görürseñ bârî cevır eyle

Bizi cānâ niçün ‘ add eylemezsın mübtelâlardan

Raķīb-i bed-liķâlardan işitdüm şoĥbet itmişsin

Vücūduñ şaķlasun Bârî belâlardan ķazâlardan

Göñül hercāyî dilber bî-ĥaķîķat neylesün Nev‘î

Şikāyet bî-vefâlardan şikāyet bî-vefâlardan

[Gazel 75]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Gülme ki añmaz mısın ey dost bārān oldıĥın

Yaşumın añmaz mısın seyl-i firāvān oldıĥın

Aĥlamaķdan çıķdı göz ĥarķ itdi yaşum ‘ālemi

Pādişāhum göz göre ister misin ķan oldıĥın

Kim severse seyl-i eşkiyle yolın pāk eylesün

Kimse yārūñ istemez ālūde-dāmān oldıĥın

Şişe-i şaĥbādan öğren ĥūblıķ temķinini

Söylemez ĥayre bilür āşūb-ı devrān oldıĥın

Nev'î-i âşüftenüñ bir gün ola kim göresin
Râh-ı ğamda küşte-i şemşîr-i hicrân olduĝın

[62a]

[Gazel 76]

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Ey perî dün gözümüzden yine pinhân olduñ

Ķangı bî-çârelerüñ derdine dermân olduñ

Şeb-i fûrkatde kıoyup necm-i sirişkümle beni

Ne kıara ĝünlülere mihr-i dıraşşân olduñ

Aĝladup hâr u belâlarda bu cân bülbülini

.....⁶⁵ ĝülşenine ĝonçe-i ħandân olduñ

Eyleyüp ħânķah-ı ĝamda ħalîlüm bizi zâr

Bî-tekellüf gice düşmenlere mihmân olduñ

Cüy-bâr itdi yaşın hecr ile Nev'î bendeñ

Ķayrılar bâĝına sen serv-i ħırâmân olduñ

⁶⁵ Burada vezin ve anlam gereĝi bir kelimenin olması gerekmektedir. Ancak yazılmamıştır.

[Gazel 77]

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Bilüñdeki şu siyāh fūta seçdi[?] endāmuñ

Çalındı şan meheke sīm-i nuḳre-i ḥāmuñ

İrişdi 'ālem-i vaḥdet şafāsına şūfī

Şoyup nigāri ḳoyan ḥalvetine ḥammāmuñ

Ayaḡuñ öpmege şarḳan siyāh fūta mıdur

Yāḥūd sürer yüzini zülf-i 'anberīn-fāmuñ

Görince sen meh[i] ḥammām içinde ḥayretten

Dikildi ḳaldı yire gözleri bugün cāmuñ

Ḳoya libās-ı teni cāvidān-ı dünyāda

Senüñ eger göre Nev'ī bürehne endāmuñ

[62b]

[Gazel 78]

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Yoluñda virmez isem ḥānumānı gösgötürü

Benümle ḳorḳu daḳındı cihānı gösgötürü

Maḥabbet aña dirüm kim añılsa nām-ı ḥabīb

Unutdura saña kevn [ü] mekānı gösgötürü

İki cihānda murādum nigārdur ancağ
Gözüme hiç görünmez қalanı gösgötüri

Örümcek ağına şaymaz ziyāde ‘āşık olan
Қapuñda һayme-i heft-āsumānı gösgötüri

Götürmek olur idi һāli қāle ey **Yahya**
Şığaydı zarfa һurūfa ma‘ānı gösgötüri

[Gazel 79]

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

Ey һür meclisüñ ile firdevs-i enver it
Şirīñ lebüñle sāğarımız cām-ı Kevşer it

Göñlüñ gibi қараñu ise şüfi һalvetüñ
Қandil-i cām-ı meyden anı gel münevver it

‘Aşğ āteşini ‘ūd gibi şal derūnuña
‘Ālem dimāğını nefesüñden mu‘atтар it

Dergāh-ı yāre eyler iseñ ey şabā güzer
Biz bendeden o һazrete vāfir du‘ālar it

Gel ey **Laṭifi** defterüñi dürmeden felek
Dīvāne olma şi‘rüñi dīvān [ü] defter it

[63a]

Ḥazreti Şeyh Evḥade'd-dīn-i Kirmānī

از عقل مخبرد بروای انرسی
بی شرع ببرکی و نوایی نرنسبی

شرعت که ان تر ارساند بخدا
کرفتار برد تر ایجایی ترنسبی

[İlāhī 17]⁶⁶

Ḥazreti Şeyh İlāhī

mefā' ilūn mefā' ilūn fa' ulūn

Ene'llāh didi Mūsāya şecerden
Ene'l-Ḥaḫ dise tınmayuz beşerden

Ḥazreti Şeyh Bāyezid-i Biştāmī

دنیا طلبی بجاذب روم کزر
عقبی طلبی سوی حرم سار سفر

خواهی که نه دنیا و نه دنییت باشد
زنهار به بتریز مروخسای دکر

⁶⁶ Bu ilahinin yalnızca bir beyiti yazılmıştır.

[KIT ' A 14]

Pādişāh-ı Gāzī Sulţān Murād Hān

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn

Sākī getür götür yine dünk[i] şarābumı

Söylet getür dile yine çeng ü rebābumı

Ben var iken gerek baña bu zevk bu sürür

Bir gün ola ki görmeye kimse tūrābumı

[MATLA' 5]

Ebu'l-feth Sulţān Muhammed Hān-ı Gāzī

mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn

Benümle salţanat bahşin idermiş ol Qaramanī

Hudā fırsat virürse ger qara yire qaram anı

[MÜFRED 2]

Merhūm Sulţān Korkud

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

Bir gönül şāf kıılır şūfi şafā isterseñ

Yüri mey-hāneye rehn itmege seccāde getür

[63b]

Sulţān Selīm Bahādır Hān

در سفر کشتن و این بی سر و سامانی ما

بهر جمعیت دلها ست پریشانی ما

کوه فریاد براردی اهوراندن
در شکار ارشنو دنوبت سلطانی ما

کرده در سایه نخل فلک را حرم
صانع صنع که می بود برهقانی ما

کشور دهر گرفتیم بهمت اسان
کرچه دشوار نماید بتو اسانی ما

?ترك خرشید که چوکان زرش ماه تته
هست لایق که بودتیده درمانی ما

جسم ما کشت به بیکی نابلا خوش نوش
که بود حوظ آلهی بنکهبانی ما

خون عشقست سلیمی فلک و جمله جهان
کاش ایند همه خلق ب مهمانی ما

Gāzī Sulṭān Süleymān

Pādiṣāh-1 ' Ālī-penāh Ḳahramān-1 Rūzgār

انشوخ که مشهور مه سلیمان بدنی شد
شمشاد قدش غیرت سرو چمنی شد

تاباز زجعدش بخطا برد نسیمی
خون در جکر نافه مسک ختنی شد

هر دلکه نشد سوخته از آتش عشقی
در مزه‌ب ارباب نظر سوختنی شد

هر دانه اشکم جو عقیق یمنی شد
از سیم سرشک و زر رخساره غنی شد

پیسوسته محبی سخن از قند لب گفت
ازره شهر در افاق به شیرین سخنی شد

[64a]

[Gazel 80]

fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Şīve vü nāza ğāyet olmaz mı

Bu ' itāba nihāyet olmaz mı

Ṭotalum ҡul günāh ide şāhum

Luṭf-ı şehden himāyet olmaz mı

Ḳādī olduḡda ḡazreti Ḥaḡ

Hūblardan şikāyet olmaz mı

Hāl-i Mecnūnı añup aḡladıḡum

Derd-i dilden şikāyet olmaz mı

Emriye daḡı şefkatün yoḡ mı

Şīve vü nāza ġāyet olmaz mı

[65a]

[Gazel 81]

Ġazel-i Tecnīs Rāst

mef' ūlū mefā' ilün mef' ūlū mefā' ilün

Didüm benüm ol dil-ber yā Rab neme kīn eyler

Göñlüm didi 'aynuñda olan neme kīn eyler

Didüm ki zebānuñdan düşürme benüm şī' rüm

Didi o lebi sükker ħalvā nemeki n'eyler

Didüm ki gözüm yaşı çevrem çemen itmişdür

Ol dil-ber-i gendüm-gün didi nem ekin n'eyler

Tennūr-ı belā içre büryān ideyin sīnem

Dilber didi kim yaşuñ anı nemekīn eyler

Yārān didi ey **Zātī** yoğ bezm-i maħabbetde

Feryād u fiğānuñdan özge nemeki n'eyler

[Gazel 82]

Ve lehū

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Seyr ider bir ħoş fezāda murğ-ı rūḫ-ı pākimüz

Aña şanmañ kim şafesdür sīne-i şad-çākimüz

Mehbıt-i ednāsıdur evc-i fezā-yı lā-mekān
Her ne dem kim bāl aça murğ-i dil-i çālākımız

Biz fakırüz şüretā ma‘ nīde ‘ ālī hı‘āceyüz
On sekiz biñ ‘ āleme şıgmaz bizüm emlākımız

Ehl-i diller ‘ ālem-i kübrā dimişlerdür bize
‘ Arş-ı a‘ lādan mu‘ allādur bizüm eflākımız

Dostlar bir gün Ene’l-Ḥaḡ sırrını izhār ider
‘ Ālem-i vaḡdetde Manşūr-ı dil-i bī-bākımız

Eylemez te‘ şir zehr-i ef‘ ī-i āşūp aña
Kim ki isti‘ māl iderse **Zātiyā** tiryākımız

[65b]

[Gazel 83]

Ġazel-i Tecnīs

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

Ol kamer-ruḡ gördi kim ‘ aşḡ āteşinde yalıñuz
Buldı ḡalvetde bugün vāfir ṡonatdı yalıñuz

Ka‘ be-i vuşlatda ‘ uryān olmayan sürmez şafā
Ol ümīde ‘ aşḡ ihrāmın ṡutunduḡ yalıñuz

Hoş şafâñuz var sizüñ ey kûy-ı dildâr itleri
Ni met-i cennet şanur her kim görürse yalıñuz

Eylemezseñ kaçd-ı cân ey çehre-i gül-gün-ı dost
Bilsevüz bi'llâhi n'icündür bu yüzden ya alüñüz

Gözlerüñ cellâdını gördükce cânâ **Zâti** dir
Yâ nazar eyleñ baña bi'llâhi cânum ya aluñuz

[Gazel 84]

Ġazel-i Tecnīs

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Gögün ra' nâlığı faşl-ı bahâr u ğâyet ay aydıñ
Varayın kûyuña bir şeb dilüm rüşen kııl ay aydıñ

Senüñ mihrüñle ben cân virmege ğâyet de pür-şevķum

Ķamu tedbîrden rüşen gelür baña aydıñ

Ķamer gibi eger bir şeb çıkup seyr itseñ olurdı
Ķarañu gicede gündüz gibi ser-cümle cây aydıñ

Gözüñ göñlüñ açılson gel nazar kııl yâre ey şüfi
Güneşden baña olsa revzeni olur sarây aydıñ

Gözüm gönlüm olup rüşen günüm toğardı ey **Zātī**

Gözün aydıñ dise yārān seherden gelse vay aydıñ

[66a]

[Gazel 85]

Ġazel-i Tecnīs

mef' ūlū fā' ilātū mefā' ilū fā' ilūn

Bir şemme bŷy-ı zŷlfŷñi almış řabā şasan

Bāĝ iĉre sŷnbŷle olmış bu řabāř esen

Zehr-i belāyı her dem iĉersem şasen degŷl

Gŷl bildŷrŷrse řālŷmi yāre řabā şasen

Yanmışsın āteř-i ruş-ı dildārdan bu şeb

Ey şem' gŷreyin seni ĉıkma řabāřa sen

Ġam gicesinde şalmışsam ol āfitābuñ āh

İrgŷr esenligi şaberin ey řabāř esen

Rŷřen şaber getŷrdi o ř'urşiddan baña

Ey **Zātī** řacetŷm bu ki olsun řabāř esen

[Gazel 86]

Ġazel-i Tecnīs

mef' ūlū mefā' ilū mefā' ilū fa' ūlūn

Dil gitdi kemān qaşı hayāli ne'm idine
Māhī gibi ' aynumda meger kim nem idine

Deryāları āhum qurudur qulzüm-i ruhsār
Şimden girü bu dīdede olan neme dine

Pervāne gibi ' aşkı odından o perīnūñ
Kül oldı bu āhir ' aceb ādem neme dine

Her kim ki senūñ baş açuğ abdāluñ olursa
Göklerden o dervīşe külāh-ı nemedine⁶⁷

Rūyuñ var iken cāna ne mescid nice kıble
Kūyuñ var iken baña ne Ka' be ne Medīne

İtdi şanemā nice müselmānları maġbūn
Kāfir gözüñüñ yā daħi qaşdı neme dīne

Āyīne nemedde yaraşur ey yüzi mir 'āt
Gir **Zāti**-i dervīş-i faķirūñ nemedine

⁶⁷ külāh u nemed: külāh-ı mekān emed

[66b]

[Gazel 87]

Ġazel-i Tecnīs

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Şalınur nāz ile gördüm bugün bir servi nārince

Cihān bāğında yoğ bir nārven ol serv nārınca

Di[r] idi ol miyān gel tut bu yalıñ tīgüme gerden

Didüm kim boynumuz kıldan n'ola ey qahrı nār ince

İlāhī n'ola aḥvālüm cehennem āteşi yārin

Yağarsa ehl-i ' işyānı ger anuñ hecri nārınca

Ne nārencāt yazmış dūd-ı ḥaṭṭı nār-ı ḥaddında

Yüzüm rengin müşābih itdi ayvā⁶⁸ ile nārence

Bu dāne dāne yaşıyla gören dir çeşmüm ey **Zatī**

Enār olmaz maḥabbet bāğınuñ bu çāk-i narince

⁶⁸ ayva: ayvan

[MATLA' 6]

این غزل کامیاب نیز تجنیس است

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Maḥall-i vaḳt olmaz sen nigāruñ mū miyānınca

Anuñ evşāfını kılmak gerek ey mū-miyān ince

[Gazel 88]

Ġazel-i Tecnīs

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Hüsnüñe kim dirse ey māh āyine

Varmasun Ḥurşid olursa ayına

Zerreden kim eyleye miḳdārını

Gün muḳābil olsa hüsnüñ ayına

Hüsnüñüñ meşşātasına ey melek

Āyine olmağa gökden ay ine

Ey melek-manzar cemālün var iken

Bu sipihrün mihri n'olur ayına

Merḥamet kıl **Zāt**i-i bī-çāreye

Ey iden cevr ü cefālar ayına

[67a]

[Gazel 89]

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Görenler hüsnüni cānā budur hūr-ı cinān dirler
İçenler Kevşer-i nābuñ bulurmuş tāze cān dirler

‘ Aceb mi saña kul olsa görince kāmētüñ şimşād
Seni ey şāh-ı hūbānum bugün serv-i revān dirler

Tebessümle nazār kılsañ o dem meclisde ey sākī
Hacāletden yüzi kızup piyāle belki qan dirler

Dilüñde vardurur güyā senüñ ey gonce-fem lüknet
Anuñcün hūblar içinde saña şirīn-zebān dirler

Vişālüñ va‘ deler kılsañ kapuñda hidmet eylerdüm
Meşeldür **Muhyi** yā bu kim kul olmaz rāyegān dirler

[Gazel 90]

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

Dime maḥbūb-ı devrānum baña şimdi filān dirler
Güzellik kimseye qalmaz buña şāhum cihān dirler

Qabā-yı sebz ile geşt-i gülistān itseñ ey dilber
Nihāl-i kāmēt-i mevzūnuña serv-i revān dirler

Bugün Yūsuf gibi Mıŝr-ı melāḫat içre ey ḫāce
Kul oldum bir cevāna nāmına ŝirīn-zebān dirler

Nice yüz sürmesün yoluñda erbāb-ı naẓar cānā
Gubār-ı ḫāk-i pāña tūtiyā-yı Iŝfahān dirler

Husāmī cām-ı la' lūñ yād iderse guŝŝalendıkça
Aceb mi def' -i ğam eyler ŝarāb-ı erguvān dirler

[67b]

[Gazel 91]

mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn mefā' ilūn

İçenler zehr-i hecrūñ āfet-i devr-i zamān dirler
Sürenler sāğar-ı bezm-i viŝālūñ nūŝ-ı cān dirler

Araĝ-rīz olsa bezm-i meyde cām-ı la' l-i renginūñ
Harāretle çeker anı görenler belki ğan dirler

Güzeller n'ola bendeñ olsa ḫüsn-i ihtiyār ile
Seni mihr ü maḫabbet ehli bir nāzük civān dirler

Senūñ hergiz dilūñden acı söz ğuŝ itmedi kimse
Anuñçün saña ey ŝekker-dehen ŝirīn-zebān dirler

‘ Aceb mi ‘ âlem vaşluñ ile tîğ-i⁶⁹ kām-yāb olsa
Saña sultān-ı ‘ âlem pādişāh-ı kām-rān [dirler]

[Gazel 92]

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün
Seni erbāb-ı dil kıadrin bilür bir dil-sitān dirler
Esir-i halkā-i bezm-i şafā-yı ‘ ārifān dirler

Seni cānā melāhat mülkinüñ şāh-ı suhandānı
Kul itmiş ‘ âlemi bir Hüsrev-i Şirīn-zebān dirler

Benüm haqqumda saña kaħbe zenler çok yalan söyler
İnanma gerçek erler haqqıçün anlar yalan dirler

Saña bir cān nedür ki itmeye ‘ aşık anı teslim
Seni cānlar deger bir şüh u aşüb-ı cihān dirler

Temennā-yı vişāl eylemse Nev‘ ī baħr-i luṭfuñdan
N’ola deryā-yı ihsānuñ efendi bī-kerān dirler

⁶⁹ tig-i: tigi

[68a]

[Gazel 93]

Belîgî Çelebi ez-Yeniçeriyân

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Çahvenüñ bāde-i gülgün gibi yoçdur ānı

Isıcaçdur o çara yüzlinüñ ammā çanı

Puçtedür gördi iken bāde gibi hām degül

Şeyh-i şehrüñ bu ki bir pāre ışındı cānı

Mıçr u Şām u Halebi gezdi gelicek Rūma

Ayağın aldı şarābuñ o cihān fettānı

Çātı' demdür anuñla dimeñüz dem olmaz

Kāse kāse içelüm n'olsa gerekdür çanı

Naçde mā' il olup ortada gezer aççeleşür

Bilmezem çahbe midür çahvecinüñ oğlanı

Misli mānendi mi var müşteri kızdurmaçda

Isıcak yüz göricek her kişi ister anı

Söyle ol rü-siyehüñ baña ne keyfiyyeti var

Ey **Belîgî** açıdur ayağına yār anı

[Gazel 94]

Merhūm Nişāncı zāde Ca' fer Çelebi

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

‘Aşıkuñ şimdi benüm mātemin iden öliceğ

Kim ide āh benüm mātemümi ben öliceğ

Beni kıomaz ki yatup dost eşiginde ölem

Yatacağ yir göreyin bulmaya düşmen öliceğ

Yār kalkup gele mi öldüğün işitse raķīb

Ne olur şöyle kıyāmet mi kıopar sen öliceğ

Yuñ gül-āb ile tenüm lāleden eyleñ kefenüm

Ol gülün ħadd-i ‘arağ-rīzi ħamından öliceğ

Dostlar küşte-i ‘aşğ olduğı şükr eyleyesiz

Ca' ferün eylemeñüz üstine şīven öliceğ

[68b]

[Gazel 95]

‘Ulvi Çelebi Efendi Za' im-i ‘Ālīm-‘ izār

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilātün

İñende ħaţtuña yüz virme fitne-i gül baş

Dükān-ı ħüsnüñe āyine-veş gönülleri aş

Yoğ idi defter ü erkāmuñ ism ile resmi

Yazılmış idi gönül sen şeh-i kadīmi hāş

Kaşuñ ğamını ş u dil kim güzel güzel çekmez

Müjeñ oқыyla helāk it kemān-ı ‘ ömrini yaş

‘ Adū helāküme yüz biñ oқыrsa ger niyyet

Üşenmezem bilürem niyyetinde yok ihlāş

Cevāhir-i suhanum oldu beglere lāyık

Deñiz o şāha? benüm baħr-i fikrine ğavvāş

Ne ‘Ulvi dāyireye ol perī ne hoş gelmez

Ş u deñlü da‘ vet iderler anı ‘ avām u havāş

[Gazel 96]

Sipāhī Beg Rāst

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Dil diler kūyuñı gülzār-ı cinān oldığıçün

Meyl ider la‘ lüñe ser-çeşme-i cān oldığıçün

Şaqlaram sīnede cānum gibi ey kaşı kemān

Tirünüñ çekme ğamın dilde nihān oldığıçün

H‘ābdan hānelerin çeşmimüñ itdüm hālī

Her gice hayl-i hayālüñe mekān oldığıçün

Halk-ı ʿālem götüri küşte-i müjgānı çeker
Ey gönül n'eylesün ol rûh-ı revān oldığıçün

Yār döndürdi yüzün baht ise hem-vār degül
Niçeye dek döne üstüme zamān oldığıçün

Ellerüñ ʿizzet ider oldı **Sipāhı**yi görüp
Bende-i muḳbil-i sulṭān-ı cihān olduğıçün

[69a]

[Gazel 97]

Ġazel-i Tecnīs

mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün mefāʿ ilün

Alursa destine ey dil ol āfet oḳ u yasını
Alur cānuñ saña benden vaşıyyet oḳı Yāsini

Eline bildüm ki tığ-i āb-dār aldı

Hemān bildüm bu miskine o sāʿ at oḳı Yāsini

Bilürdüm ol ʿadū-yı ʿāmiyi bu meclis-i hāşşa

Ezelde ol şeh-i erbāb-ı devlet okıya seni

Şanurlar kara kana ğarḳ oluben kara geymişdür

Ṭutar ʿāşıkları ol serv-ḳaddüñ oḳ[ı] yasını (?)

ıyāsı o [u] yasıyla aña ıymağ idi yārũñ
Bilürdi **Zāti**-i Őāhib-firāset ouya seni

[Gazel 98]

Mevlānā Ğazālī el-meŐhūr be-Delū Birāder

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Göñül keşretde dilgİR oldı vaħdet kũŐesin ister
Cihānda zaħmeti o ekdi rāħat kũŐesin ister

Hemān sen künc-i mescidde yüri ehl-i selāmet ol
Benüm mey-ħānede göñlüm melāmet kũŐesin ister

Ne deñlü pİR ise oğlan göñüllüdüR o bİ-āre
BeŐikaşda anuñcün bir ferāđat kũŐesin ister

Varanlar mülket-i ' aŐa arar kũy-ı ħarābātı
Müsāfir gelse bir Şehre ' imāret kũŐesin ister

Ğazālī Őanmañuz kim kũy-ı ' izzetde utar mesken
O miskİN vādī-i zilletde miħnet kũŐesin ister

[69b]

[Gazel 99]

Mevlānā Behiştī-i Haţīb

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Gerçi kim 'āleme gelmiş degül ednā benden

Himmet ister melek-i 'arş-ı mu' allā benden

'Ömrümün hāşılıdır ol şanem-i şīb zeķan

Virdügün mīveyi yarup yine alma benden

Gel senünle ikimüz şoĥbet-i hāş eyleyelüm

Cilve senden ruĥ-ı zībāñı temāşā benden

Eşk-i sürĥum mı diyem na' ra-i āhum mı diyem

Her taraf toptoludur günbed-i ĥadrā benden

Eşkimün mevci ĥurūşını **Behiştī** aşdı

Siñecek yir bulamaz ĥavf ile deryā benden

[Gazel 100]

Mevlānā Şübütī-i PİR

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Tāb-ı ruĥsāruñ olursa meclis-i rindāna şem'

ĖGayret-i nār-ı ĥarāretten tutuşup yana şem'

Ceyş-i envārıyla almağa diyār-ı zulmeti
Germ olup sancağ çekerse yaraşur şāhāna şem‘

Gece kaldı gelmedi ol şeb-çerāğ-ı mihr ü māh
Şubha dek zulmetde kaldum bulmadum pervāne şem‘

Gösterür envār-ı Hāḫḫı mürşid-i kāmīl durur
Meclise her dem ‘asāyile gelür pīrāne şem‘

Zulmet-i ğamda gönül kaçrın münevver kıлмаğa
Mā-ḫaşal Şübütī ‘arız-ı cānāna şem‘

[70a]

Mevlānā Behā

بر بیاض افتاب از شب رقم خواهر کشید
ماه را بر صفحه خوبی قلم خواهر کشید

Hāzreti Şeyḫ ‘Aṭṭār

چرخ مردم کش اگر روزی دو مردم پرورست
نیست از شفقت مکر پرواره اولاً عزست

Ez-ān Hāzreti Mevlānā Hudāvendigār

زمر شدادی که خننتی نفره و خشتنی زرست
سربسر یولی نمی ارزد که مرکش بردرست

MİR ŞEYH ʿABDULLĀH

خابکاهت کر زچرخ هفتمان بالاترست
چشم تابرهه ز نی خننت لحد ریر سرست

HĀMŪŞĪ

عالم فانی که درویی شادمانی کمترست
حاصلش کر کنج قارونست خاکش برسرست

[MATLAʿ 7]

Ez-ān Müfti Saʿdī Çelebi-i Merhūm

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Öpmege[?] istedüğüm müzesinüñ kebkebidür
Kimse diş koyuramaz aña demir lelebidür

[MATLAʿ 8]

Müfti Hâce Çelebi

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Gitdi eyyām-ı şebāb elden dem-i vuşlat gibi
Geldi hengām-ı meşīb irdi şeb-i fürkat gibi

[MATLAʿ 9]

Ve lehū

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Bî-ḥod oldum eşer-i naʿl-i semendin göricek
Hālüm ey dil ʿacebā nic'ola kendin göricek

Merhūm Muḥammed Çelebi ibni Müftî H̄āce Çelebi

غمت چاکرده تا در دل دلم شادست پنداری

به غمهای تو این ویرانه ابادست پنداری

[70b]

[MATLA' 10]

Yahyā Çelebi Efendi el-müteḥallis be-müderris

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Hicrümūñ 'āciz ise yazmağa cürmini qalem

Āhı 'āciz degüle degmege eflāke 'alem

Ez-ān Müfti-zāde

نقشی که کشد شاه جهان رنسکینست

نیشی که دهر طبیب جان نوشینست

زخمی که زند مرهم رحمت چینست

هر کار که خسرو بکند شیرینست

'Alī Çelebi Efendi-i Qādī-i Şāmū'l-mulaqqab be-Qınalı-zāde tūl-Allāhu 'ömrehū

کهی غافل شوم من که نمی باشد نگاه از تو

قصوری میشود در عشق کاه از ماوکاه از تو

Ve lehū

گفتم سخنی کوی مرا گفت دهن نیست

ابرام نکردم چکنم مقای سخن نیست

[MATLA' 12]

Ve lehū

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

Şabra kâdir 'aşîk u bî-nâz dilber görmedüm

Az 'aşîk olmadum ben az dilber görmedüm

Ez-ân Şaçlu Emîr Efendi-i Kâdî-i İstanbul

چون شاه جهان پناه صاحب نظرست

داندکه متاع بنده درج درر است

ورزانکه مناتیش سبوی دکرست

هر عیب که سلطان پسند و هز است

Cevâb-ı Pâdişâh-ı 'Âlem-penâh halled-Allâhu mülkehū

ای انکه شمارا ر علمها خبرست

با شاه جهان ادب کمال دکرست

? چون عیب بود نیز د داتا نتقینشای

هر عیب که سلطان پسند و هز است

[71a]

Hâzreti Monlâ Hudâvendigâr-ı Rûmî Kâdessa'llâhu sırrahu'l-'azîz

امروز منم احمد نی احمد پارینه

امروز منم سیمرخ نی مرغک هرچینه

شاهی که همه شاهان خربنده آن شاهند

امروز من آن شاهم نی شاه پریرینه

از شربت الهی وز شرب انالحقی

هریک به قدح خوردند من با خم و قنینه

من قبله جانهاام من کعبه دلهاام

من مسجد آن عرشم نی مسجد آدینه

من آینه صافم نی آینه تیره

من سینه سینام نی سینه پرکینه

من مست ابد باشم نی مست ز باغ رز

من لقمه جان نوشم نی لقمه ترخینه

در خانقه عالم در مدرسه دنیا

من صوفی دل صافم نی صوفی پشمینهی

ای آنکه چو زر کشتی از حسرت سیمین بر

زر عاشق توبا رنگ و امن عاشق زرینه

Hāzreti Şeyh Kūṭbeddīnū'l-Hicāzī

کجه اکر چه دلپ سیاهیش در برست

عیش مکن که خال رخ هفت کشورست

زمزم از آنکه جای اذان و اقامت

اپیش خوش که منبعش الله اکبرست

[71b]

Ve lehū

شورش بلبلان سحر باشد

خفته از عشق بیخبر باشد

عاشقان کشتگان معشوقند

دل بیچاره کان سپر باشد

همه عالم جمال طلعت اوست

همه کس رانه این نظر باشد

کس نداند که دل بدو ندهد

مکر آن کس که بی بصر باشد

کو ترش روی باش و تلخ سخن

زهر شیرین لبان شکر باشد

عاقلان از بلا پیر هیزند

مذهب عاشقان دگر باشد

پای رفتن نماند سعدی را

مرغ عاشق بریده پر باشد

Hazreti Şeyh Sultān Veled ḳuddise sırrahū

برخیز از این جهان پر ننگ

بیرون ز زمانه ساز آهنگ

جز شربت عشق را مکن نوش

جز دامن عشق را مزن چنگ

میسوز چو آهن اندر آتش

تا ز آینه دلّت رود ژنگ

برخیز زرنک و نقش کلی

چون هست جمال عشق بی رنگ

تا چند کشی تو باسواب

مردانه بزن سیوی برسنگ

ای ساقی عشق می بگردان

وی مطرب روح زن دف و چنگ

تا باز رهیم نار هستی

تا چند بود بکلی دل اونک

[72a]⁷⁰

[Gazel 101]

Ġazel-i Ĥayretī

fe' ilātūn mefā' ilūn fe' ilūn

Yine bir āfitāba düşdi gönül

Şeh-i 'ālī-cenāba düşdi gönül

Zülfi sevdāsına dolaşdı yine

Uzun uzak hisāba düşdi gönül

Ağdı bir serv ayağına şu gibi

Ne 'aceb iztırāba düşdi gönül

'Aşğ ocağına atdı kendüzini

Gör ne nār-ı 'azāba düşdi gönül

Ĥayretī hāşıl[1] haṭā itdüm

Çok tarīḫ-i şevāba düşdi gönül

⁷⁰ Sayfanın başında aşağıdaki beyit yer almaktadır:

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

Ĥāmetūñ ey būsītān-ı lā-mekān pīrāyesi

Nürdan bir servdür düşmez zemīne sāyesi

[Gazel 102]

Ġazel-i Ĥayretī

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Dostlar ben yine bir yaqıcı dilber sevdüm

Bir güzel gözli kıya baqıcı dilber sevdüm

Kāfirem cennet-i a' lāya virürsem işigin

Yine bir qāmeti Tūbā lebi Kevşer sevdüm

Bilmezem hüsni ne şuret ile şerh ideyin

Dostlar hāşılı bir rūh-ı muşavver sevdüm

Yaqdı yıqdı dil ü cān mülkini vīrān itdi

Memleketler yaqıcı bir gözi kāfir sevdüm

Dil ü cān mülkini feth itdi kılcıyla tamām

Yine ey **Ĥayretī** bir şāh-ı dilāver sevdüm

[72b]

[Gazel 103]

Ġazel-i 'Ulvī

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fa' ulün

Fürkatde qoduñ bendeñi sulţānum unutma

Ya' qūbuñı ey Yūsuf-ı Ken' ānum unutma

Bildirmek için fūrķate dūşdūgūmi cānā
Şol dem ki ire sem‘ ūñe efgānum unutma

Bīmāruñ olaldan varamam ķapuña hergiz
Der-mānde olup ķalmadı dermānum unutma

Zulmetde yatur ĥaste gōñŭl bī-kes ũ tenhā
Pervāne gibi ŧem‘ -i ŧebistānum unutma

‘Ulvī ķuluña eyledūgūñ cevr ũ cefāyı
Her gŭn añasın ey ŧeh-i ĥŭbānum unutma

[Gazel 104]

Ġazel-i ‘Ulvī

mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn

Kiŧi ‘ālemde yārinden ferāgāt eylemek olmaz
Eger yŭz biñ cefā itse ŧikāyet eylemek olmaz

Ne ħamlar ķekdigŭn ey Yŭsuf-ı gŭl pīrehen sensŭz
Velī Ya‘ķŭb’uñ aĥvālin ĥikāyet eylemek olmaz

Raķīb iķŭn didi kim tīr-veŧ yolumda ŧozudur
Didŭm ey ķaŧı ya egri ŧehādet eylemek olmaz

Dili miskīn nā-ĥaķ yire aŧmaķ istemiŧ zŭlfŭñ
Kiŧiye bī-sebeb ‘ōmrŭm siyāset eylemek olmaz

Kenāra çekmege cehd it bulup bir serv-i bālāyı

Hemān dīdār ile ‘Ulvī ḡanā‘ at eylemek olmaz

[73a]

[Gazel 105]

Fermāyed Nizāmī

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

İtmeden seyl-i fenā ‘ömr diyārın[ı] ḡarāb

Ḥuz mine’l-‘īyşi naṣībēn ve mine’l-‘ömri niṣāb⁷¹

Feth-i bāb-ı ḡaram ‘ayṣ-ı zi-meyḡāne ṡaleb (?)

Raḡim-Allāhu limen ‘allemeni fetḡa’l-bāb⁷²

‘Ayṣ it ey ‘āṣıḡ-ı ṡeydā ki bahārıyla yine

Zeynu’r-ravṡati ke’l-cenneti bi’l-verdi ve ṡāb⁷³

Gönlüñi bencileyin bir büte vir kim diyeler

Yesserallāhu limen a‘ṡāḡahu ḡusne me‘āb⁷⁴

سرو نازی که زرخساره تو روز شود

Lev tecellā leke fi’z-ṡulmeti min-ḡayri ḡicāb⁷⁵

⁷¹ Hayattan ve ömürden nasibini al.

⁷² Kim bana kapı açmayı öğrettiyse Allah ona rahmet etsin.

⁷³ Ravzanın ışığı gül ve aydınlık dolu cennet gibidir.

⁷⁴ Birbirlerini seven insanlara güzel bir son için Allah yardım etsin.

⁷⁵ Karanlıkta herhangi bir örtü olmaksızın sana yardım etse.

از غمش انجا بجان من دل خسته نیست

Lev ved'a' nā eşaran minhu 'ale'ş-şahri lezāb⁷⁶

Baňa senden ğam u endūh [u] ğinā oldu naşīb

Қısmetī minke belāun ve 'anāun ve 'azāb⁷⁷

کنج سودای تو در کنج دلم معتکفست

Meskenü'l-kenzi ve me'vāhu ħarābun ve yebāb⁷⁸

Mihnet ü derde Nizāmī nice bir eyleye şabr

Sādetī ihtaraka'l-ķalbu bişevķi'l-aşhāb⁷⁹

[73b]

[Gazel 106]

Ġazel-i Bāķī Efendi

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Ten pāy-māl [ü] serde⁸⁰ ğam-ı 'aşķ-ı yār ise

Қaldum ayaķda elde degül ihtiyār ise

Maħbūb [u] mey mülāzemetinden kaçardı dil

Geldi yitişdi bir yañadan nev-bahār ise

⁷⁶ Taşın üstüne küçük bir parça düşse yanardı.

⁷⁷ Bana senden payıma düşen inilti ve azaptır.

⁷⁸ Hazine yeridir sonu harap ve viranedir.

⁷⁹ Dostların özleminden kalp delinir efendim.

⁸⁰ ser:per

Ḥāṭır kenāra mā 'il iken baḥr-i 'aşqda

Gird-āba şaldı fülk-i dili rūzigār ise

Cevr ü cefālar itme[de] ḥod⁸¹ başdan aşdı

Durmaz cevır ider ol şivekār ise⁸²

Bākī çemende resm-i vefādan nişāne yoq

Yār adın añma 'aqluñ eger var ise

[Gazel 107]

Ġazel-i Dervīş

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün⁸³

'Aşkuñ ile oldı bize ey nigār

افتخر يفتخر افتخار

Gün yüzüñ[üñ] maṭla'ına olmuşuz

انتظر ينتظر انتظار

Göñlümüz alaldan olmaya

انكسر ينكسر انكسار

⁸¹ ḥod: ḥoz

⁸² Bu dizede kelime eksik, vezin çıkmıyor.

⁸³ Bu şiirde vezin çıkmıyor.

Ol gözüm yaşı firākuñ ile

افتطر يفتطر اقتطار

Dervişi gördükde raķībūñ ider

احترز يحترز احتراز

[74a]

[Gazel 108]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

İtmedüm cān içün ağzuñla nizā'

Yoķ behāya gitdi ol nāzūk metā'

Kūyuña vardılar andan dūstum

Cennet evşāfin idicek istimā'

İki ıolu açma benden ğayrıya

Küllü sirrin cāveze'l-işneyne şā'

Ya gibi bükdün **Necātünün** belin

Bāri ayrulduķda itme imtinā'

Қара baĝruma çekeyin oķ gibi

Öpe ķoca eyleyeyin el-vedā'

[Gazel 109]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Sen bu hışm-ı çeşm ile şan eylemezseñ iřte ben

Derdümi dünyāda destān eylemezseñ iřte ben

Al ele āyīne ol hüsni-cihān-efrūza baķ

Gül gibi çāk-i girībān eylemezseñ iřte ben

İd-i adhādur cemālün bir nice aşıkları

Ka' be-i küyında ķurbān eylemezseñ iřte ben

Ol güle şeydālanursın ey göñül bülbül gibi

Gice gündüz āh u efgān eylemezseñ iřte ben

Ey Necātünün ümīdi sen bu genc-i hüsni ile

Ser-be-ser dünyāyı vīrān eylemezseñ iřte ben

[74b]

[Terkib-i Bent 1]

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

I

Ey pāy-bend-i dāmgeh-i ķayd-ı nām u neng

Tā key hevā-yı meşgale-i dehr-i bī-direng

Añ ol günü ki āķir olup nev-bahār-ı ömr

Berg-i hāzāna dönse gerek rüy-ı lāle-reng

Āhir mekānuñ olsa gerek cur‘ a gibi hāk
Devrān elinden irse gerek cām-ı ‘ ayşa seng

İnsān odur ki āyīne-veş albi şāf ola
Sīneñde n’eyler ādem iseñ kīne-i peleng

‘ İbret gözinde niçeye dek aflet uyusu
Yitmez mi saña vāı‘ a-i şāh-ı şīr-ceng

Ol şeh-süvār-ı mülk-i sa‘ ādet ki rahına
Cevlān deminde ‘ ara-i ‘ ālem gelürdi teng

Baş egdi āb-i tīına küffār-ı Üngürüs
Şemşīri gevherini pesend eyledi Freng

Yüz yire odı luf ile gül-berg-i ter gibi
Şandūa şaldı hāzin-i devrān güher gibi

II

Hāā ki zīb ü zīnet-i ibāl ü cāh idi
Şāh-ı Sikender-efser ü Dārā-sipāh idi

Gerdūn ayaı tozına eylerdi ser-fürū
Dünyāya hāk-i bār-gehi secde-āh idi

Kem-ter⁸⁴ gedāyı az ʿ aṭāsı kılurdı bay
Bir luṭfi çok mürüvveti çok pādişāh idi

Hāk-i cenāb-ı ḥazreti dergāh-ı devleti
Fazl u belāgat ehline ümmīdgāh idi

Hük-m-i każāya virdi rızāyı egerçi kim
Şāh-ı każā-tevān [u] kader-destgāh idi

Gerdün-ı dūna [zār u] zebün oldı şanmañuz
Maḳşūdı terk-i cāh ile ḳurb-ı İlāh idi

Cān u cihānı gözlerimiz görmese n'ola
Rūşen cemāli ʿ āleme ḥʿurşīdgāh idi

Hurşīde baḳsa gözleri ḥalkuñ tola gelür
Zīrā görince ḥaṭıra ol meh-liḳā gelür

[75a]

III

Döksün seḥāb ḳaddin añup ḳatre ḳatre ḳan itsün
İtsün nihāl-i nārveni naḥl-i erguvān

Bu acılarla çeşm-i nücüm olsun eşk-bār

⁸⁴ kem-ter : مكر

Āfākı tutsun āteş-i dilden çıkan duhān

Qılsun kebūd cāmelerin āsumān siyāh
Giysün libās-ı mātem-i Şāhı bütün cihān

Yaqsun derūn-ı sīne-i ins ü perīde dāğ
Nār-ı firāq-ı Şāh Süleymān-ı kām-rān

Qıldı qarār-ı küngüre-i ‘arşı cilve-gāh
Lāyık degüldi şānına haqqā bu hākdān

Murğ-i revānı göklere irdi hümā gibi
Qaldı haziz-i hākde bir iki üstüh‘ān

Çāpük-süvār-ı ‘arşa-i kevn ü mekān idi
İqbāl ü ‘izzet olmuş idi yār ü hem-‘inān

Ser-keşlik itdi tevsen-i gerdūn sitize-kār
Düşdi zemīne sāye-i elţāf-ı kirdgār

IV

Olsun gamuñda bencileyin zār u bī-qarār
Āfākı gezsün ağlayuraq ebr-i nev-bahār

Tutsun cihānı nāle-i murğān şubḥ-dem
Güller yolinsun āh u figān eylesün hezār

Sünbüllerini mâtem idüp çözsün ağlasun

Dāmāna döksün eşk-i firāvānı küh-sār

Añduqça bŷy-ı hulkunı derdüñle lāle-ves

Olsun derŷn-ı nāfe-i müşg-i Tatār tār

Gŷl ħasretiyle yollara tutsun kulağını

Nergis gibi kıyāmete dek çeksŷn intizār

Deryālar itse ‘ālemi çeşm-i güher-feşān

Gelmez vücŷda sencileyin dŷrr-i şāh-vār

Ey dil bu demde sensin olan baña hem-nefes

Gel nāy gibi inleyelŷm bārī zār zār

Āheng-i āh u nāleleri idelŷm bŷlend

Aşhāb-ı derdi cŷşa getŷrsŷn bu heft bend

[75b]

V

Gŷn toğdı şāh-ı ‘ālem uyanmaz mı ħ’ābdan

Ķılmaz mı cilve-i ħayme-i gerdŷn-cenābdan

Yollarda kaldı gözlerimiz gelmedi ħaber

Ĥāk-i cenāb-ı sŷdde-i devlet-me’ābdan

Reng-i   ız arı gitdi yatur kend   u k-leb
 ol g l gibi ki ayru d   pd r g l- bdan

G h   ic b-ı ebre gir r  usrev  felek
Y d eyled kce lu fu n  derler  ic bdan

 ıfl-ı siri k[i] yirlere girs n du   m odur
Her kim  amu ndan a lamaya  ey      bdan

Yansun ya ılsun  te -i hecr nle  fit b
Derd nle  ara  ullara girs n  h bdan

Y d eyled kce h nerler n   anlar a lasun
T   n boyınca  araya batsun  ir bdan

Derd    amu nla   k-i gir b n id p  alem
P r henini p reles n  u  adan   alem

VI

T   n i  rdi d  mene za m-ı zeb nları
Ba   itmez oldu kimse kesildi lis nları

G rdi nih l-i serv-i ser-efr z-ı n ze ni
Ser-ke lik adın  nmadı bir da ı b nları

Her anda bařsa pāy-ı semendūñ niřār iun

ānlar yoluñda cūmle niřār itdi cānları

Deşt-i fenāda murġ-i řabā urmayup onar

Tiġūñ udā yolında sebīl itdi anları

řemřir gibi rūy-ı zemīne araf araf

řaldı demūr uřaqlı cihān pehlevānları

Aldūñ hezār būt-kedeyi mescid eyledūñ

Nāūs yirlerinde outduñ ezānları

Āir alındı kūs-ı raīl itdūñ irtihāl

Evvel onaġuñ oldu cinān būřtānları

Minnet udāya iki cihānda ılup sa'īd

Nām-ı řerīfūñ eyledi hem ġāzi hem řehīd

SONUÇ

Klasik Türk edebiyatının başlıca kaynakları arasında *Kur'an-ı Kerîm*, hadisler, İslam tarihi, İran mitolojisi ve Türk kültür tarihi gösterilebilir. Bu dönemin edebî ve kültürel zevki, sosyal anlayışı ve şairlerin eğilimleri gibi pek çok hususun belirlenmesinde divânlar ve tezkirelerin yanı sıra mecmualar da önemli birer kaynaktır.

“Mecmua” kelimesi Arapçada toplama, bir araya getirme anlamındaki “cem” kökünden gelir ve “toplanmış, biriktirilmiş şeyler” anlamına gelmektedir. Kütüphanecilik literatüründe mecmuanın karşılığı “derleme”dir. Günümüz Türkçesinde ise “dergi” olarak değerlendirilebilir.

Şairlerin birbirlerine yazdıkları nâzireleri ve şiirleri içeren mecmualar, dönemin şiir zevkini, şairlerin eğilimlerini ve birbirlerine bakış açılarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Özellikle de dîvânlarına ulaşamadığımız ya da dîvân tertip etmemiş şairlerin şiirlerine ulaşabilmek adına son derece kıymetli kaynaklardır.

Mecmualar çeşitli şekillerde sınıflandırmalara tabi tutulur: Nazire mecmuaları, antoloji niteliğinde mecmualar, çeşitli risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar gibi çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Şekil ve içerik özelliklerini incelediğimiz *Şarkı Mecmuası*'nın yer aldığı *Mecmuatü'r-resâil*, farklı konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir mecmuadır. *Mecmuatü'r-resâil*'de 4 farklı risale yer almıştır. Bunlar sırasıyla; *Menâkıb-ı Hâfız eş-Şirâzî*, Nûr ed-dîn ‘Abd er- Rahmân b. Ahmed el-Câmî’ye ait *Aruz-ı Câmî*, *Şarkı Mecmuası* ve Derviş Ahmed el-Garabî’ye ait bir *Münâcât*'tır. Bizim incelediğimiz mecmua, kayıtlara her ne kadar *Şarkı Mecmuası* olarak geçse de yaptığımız çalışmalar sonucunda belirlenen 160 şiirden sadece 23 tanesinin makâmı belirtilmiştir.

Çalışmamızda 19 Hk 2253 numarada kayıtlı (Çorum Hasanpaşa Ktp.) *Mecmuatü'l Resâil* adlı eserin 33a-75b arasındaki bölümünü içeren ve kayıtlara *Şarkı Mecmuası* olarak geçen eserin transkripsiyonu ve incelemesi yapıldı. Daha sonra ise inceleme esnasında öne çıkan verilere göre eser değerlendirmeye tabi tutuldu. İlk olarak eserde yer alan şairler tespit edildi ve ulaşılan bilgiler tablo hâlinde ortaya kondu. Bu çalışmada şairler; dinî konularda şiir yazarlar, din dışı konularda şiir yazarlar, Farsça şiir yazarlar ve sultan şairler olmak üzere dört grupta ele alındı. Daha sonra Mecmua'da yer alan nazım şekilleri ve bunların eserde nasıl ele alındığı hususunda bilgi verildi. Hemen ardından bestelenmiş şiirlerin makâmları hakkında bilgi verilerek makâmlar

yine tablo hâlinde sunuldu. Son olarak eserde yer alan şiirlerin içerik taraması yapıldı. Öne çıkan konular, ortak hususlar doğrultusunda sınıflandırıldı ve beyitlerle ilişkilendirilerek değerlendirildi.

Mecmuatü'r-resâil'deki *Şarkı Mecmua*'sının tanıtılmaya çalışıldığı ve incelendiği bu çalışmada, giriş bölümünde Klasik Türk şiirinde önemli bir yer tutan mecmualar hakkında genel bilgiler verilmiş ve bu bilgiler ışığında eserin değerlendirilmesi yapılmıştır. Daha sonra *Şarkı Mecmuası* genel hatlarıyla tanıtılmıştır. 1. Bölümde eserde yer alan şairler, nazım şekilleri ve makamların tasnifi yapılmış, 2. Bölümde ise şiirlerin içeriği hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. 3. Bölümde ise transkripsiyonlu metne yer verilmiştir.

Toplam 160 adet şiirin yer aldığı *Mecmua*'da 80 farklı şairin şiiri tespit edilmiştir. *Mecmua*; 109 gazel, 17 ilâhi, 14 kıt'a, 12 matla, 4 rubâi, 2 müfret, 1 terki-i bent ve 1 kıt'a-ı kebîreden oluşmaktadır. Ayrıca; bu şiirlerden 25 tanesi Uşşâk, Nevâ, Nevruz-ı Acem, Acem, Rast, Hüseyinî, Hisâr, Sünbüle, Sabâ, Gülizâr, Muhelif Irâk, Muhayyer, Bayâtî ve Rehâvî makamlarında bestelenmiştir.

İstinsah tarihi hakkında hiçbir bilginin bulunmadığı *Şarkı Mecmuası*'nda ağırlıklı olarak 16. yy.'da yaşamış şairlerin şiirlerine yer verilmiştir. Bunlar dışında 13. yüzyıl şairi Yunus Emre'ye ve 15. yüzyıl şairi Necâtî'ye ait şiirler de *Mecmua*'da yer almıştır. Dönemin Fuzûlî, Bâkî, Zâtî, Niyâzî Mısrî gibi tanınmış şairlerinin yanı sıra daha az bilinen şairlerine de yer vermiş olması müstensih devrinin şairlerini tanıtmaya kaygısı taşımış olabileceğini düşündürmektedir. *Mecmua*'da ayrıca II. Murat, Fatih, Yavuz ve Kanûnî gibi padişahlarla Şehzade Korkut'un şiirlerinden örnekler de bulunmaktadır.

Mecmua'nın müstensihî hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Sadece eserde yer verdiği şairlerin yaşadığı yüzyıllar dikkate alındığında 17. yy.'dan sonra yaşamış olabileceği tahmini yapılabilir. Bazı mecmualar farklı dönemlerde birbirine eklenmek suretiyle oluşturulduğundan değişik renk ve türlerde kâğıtlar kullanılmış olabilir. Bu *Mecmua*'da ise yazı karakterlerinde değişiklik gözlenmiştir. Kâğıt yapısında büyük bir farklılık olmayıp sayfanın kullanımında değişik tarzlar saptanmıştır. Bu bağlamda bu *Mecmua*'yı birden fazla kişinin tertip etmiş olduğu tahmin edilmektedir.

Mecmua'da ağırlıklı olarak tâlik yazı tipi kullanılmıştır. Bunun dışında nesih hattına da rastlanmaktadır. Eserde Farsça şiirler de yer almış ve bu kısımlarda da tâlik hat tercih edilmiştir.

Sonuç olarak mecmualar Klasik Türk edebiyatı için son derece önemli bir kaynaktır ve müstensih tarafından döneminin sevilen şairlerinin şiirleri bir araya getirilir. Böylece mecmualar dönemin sosyal yaşantısı, beğenileri, şairlerin yönelimleri gibi hususlar konusunda veri sağlarlar. *Şarkı Mecmuası*'nda da çok sayıda şairin şiiri yer almıştır. Önemli bir kısmı bilinen şairler olmakla beraber onların gölgesinde kalmış şairlerin de şiirlerini görme şansımız olmuştur. *Mecmua*'da şiirleri yer alan şairlerin dîvânlarına ulaşılmaya çalışılmış ve bu şiirlerin bu dîvânlarda yer alıp almadığı kontrol edilmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler neticesinde bu şiirlerin çoğunun aynen ya da küçük kelime farklılıklarıyla bu dîvânlarda yer aldığı görülmüştür. Taramalar esnasında Emrî'ye ait bir gazelin (gazel 80) *Emrî Divânı*'nda olmadığı belirlenmiştir. *Mecmua*'da yer alan nazireler de dönemin zevklerini ve şairlerin birbirlerine olan bakış açılarını göstermesi bakımından önemlidir. Nazireler dışında tecnis, musammat ve dedim-dedi kalıbıyla yazılmış farklı gazel örneklerine de rastlanmıştır. Ayrıca şiirlerden bir kısmının bestelenmiş ve makâmlarının belirtilmiş olması nedeniyle eserin yazıldığı dönemin müzik zevki hakkında fikir vereceği düşünülmektedir.

İncelediğimiz bu *Mecmua*'nın, tüm bu veriler doğrultusunda Klasik Türk edebiyatı, Türk dili ve mûsikî alanlarında katkı sağlaması temennimizdir.

KAYNAKÇA

- Batislam, H.D. (2000). “Divân Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleyiş Biçimi”
(*Mürâca'a-Dedim-Dedi*) Folklor/Edebiyat, C.VI, S.22, s.201-211.
- Canım, R. (2012). *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Cebecioglu, E. (2014). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Otto Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2000). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (2000). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eminoğlu, M. (2015). *Osmanlı Vesikâlarını Okumaya Giriş*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Güzel, A. (2014). *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Horata, O. (2018). *Has Bahçede Döne Döne*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İsen, M. (2015). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- İsen, M., Bilkan A.F., Işınsoy Durmuş, T. (2012). *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Karadeniz, E. (2013). *Türk Musikîsinin Nazariye ve Esasları*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kut, G. (2014). *Payitaht İstanbul'un Sultan Şairleri (Seyf Ve'l Kalem Sahipleri)*. İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri, 0 (9), 161-178. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/fsmiadeti/issue/6486/85855>
- Kurt, A. (2015). *Türk Edebiyatında Çehâr-Yâr-ı Güzîn: Abdî'nin Fezâil-i Hulefâ-i Râşidîn ve Haşâil-i Çehâr-Yâr-i Güzîn Adlı Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, III (2015), 107-

126. <https://ilahiyat.ogu.edu.tr/Storage/IlahiyatFakultesi/Uploads/05-Aynur-Kurt3.sayı.pdf>

- Levend, A.S. (2015). *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Onay, A.T. (2013). *Açıklamalı Divân Şiiri Sözlüğü*, Ankara: Berikan Yayıncılık.
- Özkan, İ.H. (2013). *Türk Musikîsinin Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*.
- Pala, İ. (2000). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Ş. Samî, (1996). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şentürk, A. A., Kartal, A. (2009). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanrıkorur, Ç. (1988). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, “Acem md.”32.Cilt, ss.41-45), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Tarlan, A.N. (1970). *Zâtî Divânı*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Ünver, İ. (1993). “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, AÜ DTCF Türkoloji Dergisi, C.XI,S.1,51-89.
- Yıldırım, N. (2008). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Aksoyak, İ. H. (2015). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Gafûrî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7529>

Aksoyak, İ. H. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Himmat Efendi md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4412>

Arslan, M. (2013). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Muhyî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1233>

Birgören, H. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Mahvî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4951>

Erdoğan, H. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Muhyî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5933>

Eren, H. (2015). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Hüdâyî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7217>

Gönel, H. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Adlî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2025>

Kaplan, Y. (2013) *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Sünnî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=977>

Kaplan, Y. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Sabîrî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1459>

Karagözlü, V. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Muhyî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4022>

Kesik, B. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Azizî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4894>

Kesik, B. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Nahîfî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3470>

Kılıç, F. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Muhyî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1685>

Köksal, M. F. (2013). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Lutfî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=808>

Köksal, M. F. (2013). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Sezâyî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=335>

Üst, S. (2013). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Nazmî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=944>

Savran, Ö. (2013). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Nizâmî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1028>

Selçuk, E. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Nakşî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3380>

Tuğluk, İ. H. (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, (Azizî md.) Erişim tarihi:21 Ocak 2019.

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.p>

[p?sayfa=detay&detay=1366](http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.p?sayfa=detay&detay=1366)

ŞAİRLER DİZİNİ

A

‘Abdü’l-kerîm, 103
‘Adlî Efendi, 59

Âhî, 91
‘Alî, 111, 125,129, 165
‘Aşkî, 127,128
‘Aşâyî, 108

B

Bâkî, 53, 67,68, 71, 99, 112, 118, 119, 135, 136, 174,
175
Bedî’î, 118
Behîştî, 162
Belîgî, 45, 157

C

Ca’fer, 158
Celâli, 105

D

Dervîşî, 14, 176

E

Emînî, 103
Emîr,16,70,90, 105, 106,146 166
Emrî, 16, 70
Eşrefoğlu, 87, 90

F

Fatih Sultân Muḥammed, 144
Fidâyî, 133, 134
Fuzûlî, 52, 97, 98

G

Ġafûrî, 55, 56
Ġarîbî, 106, 107
Ġazâlî, 161
Ġâzî

H

Hâdî, 96
Hâkânî, 111
Hâmûşî, 164
Ḥayretî, 170, 171
Ḥazreti Şeyḥ ‘Aḫḫâr, 163
Ḥazreti Şeyḥ Evḫade’d-ḏîm-i Kirmânî, 143
Himmetî, 73
Ḥusâmî, 155
Hüdâyî, 25, 73, 74, 81, 85

I

‘Izârî Çelebi, 104

İ

İşâk, 109, 110

K

Kemâl Paşa-zâde, 111

L

Laḫfî, 46, 142
Luḫfî Efendi, 64

M

Maḫvî, 54
Mesîḫî, 113
Mevlânâ Behâ, 163
Mevlânâ Sünnî, 113
Mevlânâ Ḥudâvendigâr, 163
Meylî, 117
Mıḫrî, 62, 83, 86 , 84
Mîr Ḥusrev, 103
Mîr Şeyḥ ‘Abdullâh, 164
Monla Kâsım, 104
Muḥammed-i Meşhedî, 103
Muḫḫîfî, 28, 126
Muḫyî, 54, 55,154
Müftî Ḥ’âce Çelebi, 164, 165
Müftî Saḏî Çelebi-i Merḫûm, 164
Müftî-zâde, 165

N

Naḥīfī Efendi, 79, 88
Naḫṣi, 27, 65, 74, 75, 76
Naẓmī Efendi, 63
Necāṭī, 34, 93, 94, 95, 96, 138, 176
Nev'ī, 51, 33, 130, 131, 133, 72, 132, 136, 138, 139,
140, 141, 156
Niyāzī, 83, 85
Niẓāmī, 13, 14, 174
Nūrī Efendi, 60

R

Raḥmī, 92, 120, 125
Rūḫī, 103

S

Şābirī, 119
Sezāyī, 78, 88
Sipāhī, 159
Sulṭān Selīm Bahādır Ḥān, 144
Sulṭān Korkud, 144
Sulṭān Murād Ḥān, 144

Sulṭān Süleymān, 145
Şübūtī, 162, 163

U

Ulvi, 129, 158, 159, 171, 172, 173

V

Vālihī, 120, 121

Y

Ya'kūb, 56, 57, 172
Yaḥyā, 100, 142, 165
Yūnus, 62, 80, 81

Z

Zāṭī, 16, 47, 101, 108, 121, 122, 123, 124, 122, 149,
151, 147, 150, 152, 153, 161

